

Fra fødsel til arbeid

*En kvantitativ studie av arbeidstilknytning
blant etterkommere av pakistanske og
tyrkiske innvandrere*

Anniken Lund

Masteroppgave i sosiologi
ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2014

Fra fødsel til arbeid. En kvantitativ studie av arbeidstilknnytning blant etterkommere av pakistanske og tyrkiske innvandrere

© Anniken Lund

2014

Fra fødsel til arbeid. En kvantitativ studie av arbeidstilknytning blant etterkommere av pakistanske og tyrkiske innvandrere

Anniken Lund

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne oppgaven analyseres arbeidstilknytning blant kvinnelige etterkommere av tyrkiske og pakistanske innvandrere etter de har fått sitt første barn.

Muligheten til å kombinere morsrollen med yrkeskarriere har vært det overordnede målet for en rekke politiske vedtak de siste tiårene og den nordiske velferdsmodellen kjennetegnes både av fokuset på full sysselsetting og av likestilling mellom kjønnene. Men hvorvidt de familiepolitiske vedtakene faktisk treffer kvinners familie- og karrierevalg er et annet spørsmål. Dette dilemmaet er spesielt knyttet til en stadig mer heterogen befolkning grunnet innvandring, da kjønnsforskjellene i arbeidsmarkedsdeltakelse er mye større blant innvandrere enn blant majoriteten. *Etterkommere* av innvandrere kan sies å stå med én fot i hver kultur. De velger i mye større grad enn sine mødre å ta høyere utdanning og delta i arbeidslivet, men samtidig ser det ut til at kvinnelige etterkommere til dels prioriterer annerledes rundt familieetablering og arbeid enn kvinner uten innvandrerbakgrunn.

For å analysere tyrkiske og pakistanske etterkommeres arbeidstilknytning etter de har blitt mødre er det utformet fire forskningsspørsmål: *1. Kommer kvinner med majoritetsbakgrunn raskere i jobb etter de har blitt mødre enn etterkommere med foreldre fra Tyrkia eller Pakistan? 2. Har etterkommere med bakgrunn fra Tyrkia eller Pakistan lavere sannsynlighet for å være i arbeid 12 og 48 måneder etter fødsel sammenlignet med kvinner med majoritetsbakgrunn? 3. Varierer betydningen av utdanningsnivå for hvor raskt man er i jobb/sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel mellom kvinner med ulike landbakgrunn? 4. Varierer betydningen av betalt foreldrepermisjon for hvor raskt man er i jobb/sannsynligheten for å være i jobb etter første fødsel mellom kvinner med ulike landbakgrunn?*

Forskningsspørsmålene besvares ved å benytte registerdata tilgjengeliggjort via DISCRIM-prosjektet ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Det benyttes multivariat logistisk regresjon og forløpsanalyse.

Utvalget mitt består av kvinner som har fått sitt første barn i perioden 2000 til 2009 og som var i alderen 18 til 35 året de fødte. Utvalget er ytterligere begrenset til kvinner fra Tyrkia eller Pakistan som har innvandret til Norge før skolealder, norskfødte kvinner med foreldre innvandret fra Tyrkia eller Pakistan, samt norskfødte kvinner uten innvandringsbakgrunn

(majoritetskvinner). Totalt består datasettet av 182 087 kvinner, hvorav 180 811 ikke har noen innvandringsbakgrunn, 299 av kvinnene har landbakgrunn fra Tyrkia, mens 977 personer har pakistansk landbakgrunn.

Analysene viser at selv etter at det kontrolleres for alder, samlivsstatus, bosted, utdanningsnivå og foreldrepenger er det både signifikante og relativt store forskjeller i tiden det tar før etterkommerkvinnene kommer i jobb, sammenlignet med kvinner uten innvandringsbakgrunn.

Etterkommere med bakgrunn fra Tyrkia eller Pakistan har en signifikant lavere sannsynlighet for å være i arbeid både ved 12 og 48 måneder etter fødsel, sammenlignet med kvinner uten innvandringsbakgrunn.

I forløpsanalysen finner jeg at kvinner med høyere utdanning i snitt kommer raskere i jobb etter første fødsel enn de uten høyere utdanning. Betydningen av utdanning varierer ikke mellom landgruppene.

Analysene viser at krav på foreldrepenger er en viktig variabel for å forklare forskjeller både i sannsynligheten for å være i jobb ett og fire år etter fødsel og for tiden det tar før man er i jobb etter man har blitt mor første gang. For kvinner med foreldre innvandret fra Pakistan har det å ha hatt en betalt foreldrepermisjon en sterkere betydning for å være i jobb ett år etter fødsel enn det det har for majoritetskvinner. Foreldrepermisjon har dessuten en sterkere betydning for den gjennomsnittlige *tiden* det tar før pakistanske etterkommere kommer i jobb sammenlignet med betydningen for kvinner i majoritetsgruppen.

Forord

Det er mange som skal ha takk for at jeg har kommet i havn med denne oppgaven. Først og fremst skylder jeg hovedveileder Gunn E. Birkelund en stor takk for entusiasme, gode diskusjoner og nyttige råd. Etter veiledningene med deg var jeg alltid fylt med positivitet og selvtillit for arbeidet videre. Biveileder Rannveig Kaldager har også vært til stor hjelp. Dine tips og råd for spesielt det metodiske har vært nyttige og oppklarende – og ikke minst lærerike.

Takk til deltakere på DISCRIM-prosjekt. Særlig takk til Mats Lillehagen for å tilrettelegge datafilen og for kanskje tidenes korteste responstid på e-post.

En spesiell takk til pappa som aldri visste hva jeg studerte, men som alltid visste når jeg hadde eksamen!

Så til de tre viktigste. Ellinor, du kom til verden midt under skriveprosessen og har demonstrert til gangs at valget om å komme i arbeid (eller i utdanning!) etter fødsel handler om veldig mye mer enn tall, statistikk og sosiologiske teorier. Teodor, sannsynligvis verdens kuleste treåring, har gitt meg velkomne avbrekk fra skrivingen. Anders – du er den snilleste jeg noen gang har møtt. Takk for at du har tatt langt mer enn avsatt pappaperm slik at jeg har kunnet skrive ferdig masteroppgave!

Blindern, mai 2014

Anniken Lund

Innholdsfortegnelse

Sammenheng.....	V
Forord	VIII
Innholdsfortegnelse	X
1. Innledning.....	14
1.1 Morsrolle og yrkeskarriere – ulik landbakgrunn, ulike valg?	14
1.2 Problemstilling	16
1.3 Data og utvalg	17
1.4 Studiens faglige og samfunnsmessige relevans.....	18
1.5 Innvandrere og etterkommere av innvandrere i Norge.....	18
1.6 Oppgavens gang	19
2. Tidligere forskning	21
2.1 Mødre i arbeid	21
2.2 Landbakgrunn.....	24
2.3 Utdanning.....	26
2.3.1 Betydning av mors utdanningsnivå for sannsynligheten for at hun jobber	26
2.3.2 Betydning av mors utdanningsnivå på sannsynligheten for at hun jobber – ulik for kvinner med minoritetsbakgrunn?	28
2.4 Permisjon.....	29
2.5 Oppsummering	31
3. Teoretisk rammeverk.....	32
3.1 Mekanisembaserte forklaringer	32
3.2 Landbakgrunn.....	33
3.2.1 Landbakgrunnsmekanismen	34
3.2.2 Endring over tid- mekanismen	35
3.3 Humankapital	35
3.3.1 Utdanningsnivå-mekanismen	37
3.3.2 Ulik landbakgrunn, ulik betydning av utdanningsnivå.....	38
3.3.3 Arbeidserfaringsmekanismen	39
3.3.4 Ulik landbakgrunn, ulik betydning av arbeidserfaring.....	39
3.4 Hva med diskriminering?	40
3.5 Oppsummering av hypoteser.....	41
4. Data og metode.....	42
4.1 Datasettet.....	42

4.1.1. Avgrensninger i datamaterialet.....	42
4.1.2 Fordeler og ulemper med bruk av registerdata.....	43
4.1.3 Ethiske betraktninger rundt bruk av registerdata.....	43
4.2 Analysestrategi	44
4.3 Operasjonalisering av variablene	44
4.3.1 Avhengig variabel logistisk regresjon	44
4.3.2 Avhengig variabel forløpsanalyse	45
4.3.3 Forklaringsvariabler	45
4.3.4 Kontrollvariabler	47
4.4 Analysemetode	48
4.4.1 Binær logistisk regresjon.....	48
4.4.2 Forløpsanalyse.....	50
4.5 Signifikanstesting	52
4.6 Analyseverktøy.....	53
5. Deskriptiv statistikk.....	54
5.1 Alder ved første fødsel	54
5.2 Utdanningsnivå.....	56
5.3 Samlivsstatus	56
5.4 Bosted.....	57
5.5 Foreldrepenger.....	57
5.6 I jobb etter fødsel.....	57
6. Fra fødsel til arbeid – en forløpsanalyse	59
6.1 Hva kjennetegner de som kommer raskest i jobb etter fødsel?	59
6.2 Ulik betydning av tid?	64
6.3 Oppsummering	66
7. I jobb ett og fire år etter fødsel	67
7.1 I arbeid 12 måneder etter fødsel	67
7.2 I arbeid 48 måneder etter fødsel	71
7.3 Oppsummering	74
8. Diskusjon og konklusjon	75
8.1 Betydning av landbakgrunn.....	75
8.2 Humankapital: betydning av utdanning og foreldrepenger	78
8.2.1 Utdanningsnivåets betydning	79
8.2.2 Foreldrepermisjonens betydning	80
8.3 Oppgavens begrensninger og forslag til videre forskning	82
8.3.1 Begrensninger med registerdata	82

8.3.2 Begrensninger ved utfallsvariabler	82
8.3.3 Hva med partner?	83
8.3.4 Flere landgrupper	84
8.4 Avsluttende kommentar	84
Litteraturliste	85
Appendiks.....	89

Oversikt over figurer

Figur 3.1: Hedströms DBO-modell	32
Figur 3.2 Tilpasset versjon av Hedströms DBO-modell	33
Figur 5.1 Andeler i jobb 12 og 48 måneder etter fødsel	58
Figur 6.1: Predikert sannsynlighet for å komme i jobb 1 – 6 år etter første fødsel.....	65
Figur 7.1: Predikerte sannsynligheter for å være i jobb 12 måneder etter fødsel for kvinner i samliv, med/uten betalt permisjon, pakistansk-/majoritetsbakgrunn	71
Figur 8.1: Tilpasset versjon av Hedströms DBO-modell	76

Oversikt over tabeller

Tabell 5.1 Deskriptiv statistikk etter landbakgrunn	55
Tabell 6.1: Modell 1A – C: Forløpsanalyse av odds for å komme i jobb etter første fødsel ...	61
Tabell 6.2: Forløpsanalyse av odds for å komme i jobb etter første fødsel, enkle modeller etter landbakgrunn.....	64
Tabell 7.1: Modell 5A – C: Odds for å være i jobb 12 måneder etter fødsel.....	68
Tabell 7.2: Modell 6A – C: Odds for å være i jobb 48 måneder etter fødsel.....	72

1. Innledning

Målet med denne oppgaven er å analysere arbeidsmarkedstilknytning¹ blant kvinnelige etterkommere av tyrkiske og pakistanske innvandrere etter de har fått sitt første barn. Personer som er født i Norge av to innvandrerforeldre kalles ofte *etterkommere* av innvandrere. I denne studien har jeg valgt å fokusere på pakistanske og tyrkiske etterkommere fordi disse er de største gruppene av etterkommere som har rukket å bli voksne og få barn. I analysene inkluderes også innvandrere som har kommet til Norge før skolestart². Etterkommergruppene sammenlignes med kvinner med majoritetsbakgrunn, på samme alder, og som også har fått sitt første barn.

1.1 Morsrolle og yrkeskarriere – ulik landbakgrunn, ulike valg?

Muligheten til å kombinere morsrollen med yrkeskarriere har vært det overordnede målet for en rekke politiske vedtak de siste tiårene (Kavli 2004, Rønsen & Kitterød 2012: 6). Eksempler på dette er økt foreldrepermisjon, egen fedrekvote av foreldrepermisjonen og utbygging av barnehager. Den nordiske velferdsmodellen kjennetegnes både av fokuset på full sysselsetting og av likestilling mellom kjønnene (Rønsen & Kitterød 2011). Norge er, sammen med de andre skandinaviske landene, på verdenstoppen når det gjelder andel kvinner i arbeidsmarkedet (Birkelund & Petersen 2006: 127). Vi har vært vitne til betydelige endringer i organiseringen av småbarnsfamiliers hverdag de siste tiårene; mens kun 4 prosent av norske barn gikk i barnehage i 1970 var det tilsvarende tallet for 2008 90 prosent (St. meld nr 8 2008-2009: 17). Norske kvinner kan sies å ha en «dobbel-strategi» («dual strategy»), med en «Ja takk, begge deler» - holdning til familie og arbeid: de fleste får minst to barn og opprettholder kontakten med arbeidsmarkedet både mellom og etter fødsler (Ellingsæter & Rønsen 1996: 239 - 240).

¹ Arbeidsmarkedstilknytning vil si om man er i betalt arbeid eller ikke. Nærmere spesifisering vil bli presentert i kapittel 4 – data og metode.

² Tidligere forskning viser at personer som har innvandret før skolestart er relativt like de norskfødte med innvandrerforeldre når det gjelder å være aktive i utdanning eller arbeidsliv (Løwe 2008: 41, Olsen 2013: 25 – 26). Henriksen (2009: 28) skriver at « På sentrale levekårsområder er det små forskjeller mellom tidliginnvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (...) For eksempel har de to gruppene omtrent den samme graden av integrering på arbeidsmarkedet.» For enkelthetsens skyld omtales disse «tidliginnvandrere» også som etterkommere i oppgaven.

Hvorvidt de familiepolitiske vedtakene faktisk treffer kvinners familie- og karrierevalg er et annet spørsmål. Dette dilemmaet er spesielt knyttet til en stadig mer heterogen befolkning grunnet innvandring, da kjønnsforskjellene i arbeidsmarkedsdeltakelse er mye større blant innvandrere enn blant de uten innvandringsbakgrunn (Kavli 2004). I dag er det rundt 710 400 personer bosatt i Norge som enten har innvandret selv (593 300) eller er født i Norge av to innvandrerforeldre (117 100). Disse to gruppene utgjør tilsammen 14,1 prosent av befolkningen i landet (SSB³). Det blir, naturlig nok, stadig flere voksne etterkommere og det er derfor først de siste årene det har vært mulig å gjøre kvantitativ forskning på hvordan etterkommere gjør det i arbeidslivet. Rett og slett fordi det er først nå det er mange nok som har rukket å bli voksne.

Etterkommere av innvandrere kan sies å stå med én fot i hver kultur (Birkelund & Mastekaasa 2009: 15), og det kan være grunn til å tro at dette har betydning for valg og muligheter senere i livet. Etterkommere er som regel bedre integrert i det norske samfunnet enn sine foreldre – de behersker språket og har hele skolegangen fra Norge. Men de skiller seg allikevel fra andre norskfødte fordi foreldrene deres ikke er fra Norge, «og derfor ikke arver den «kulturelle kapitalen» som norskfødte foreldre overfører til sine barn» (Henriksen & Østby 2007: 30). Dessuten, som Olsen (2008: 6) påpeker, vil ingen være totalt uberørt av foreldrenes verdier og normer, men påvirkes av både det norske samfunnet og jevnaldrende ungdom på den ene siden og av foreldrenes kultur og religion på den andre siden. Selv om alle verdier og holdninger til en viss grad påvirkes av impulser utenfra, påvirkes noen verdier eller holdninger i mindre grad. Både religiøse leveregler og ideen om hva som er en god oppvekst er eksempler på dette – og er dessuten viktig for å forstå holdninger og valg rundt familie- og likestillingsspørsmål (Kavli & Nadim 2009: 9).

Tidligere forskning viser at der innvandrerkvinner oftere er utenfor arbeidslivet, velger etterkommere av innvandrere i mye større grad enn sine mødre å ta høyere utdanning og delta i arbeidslivet (Kavli 2004: 304). Blant norskfødte med tyrkisk og pakistansk bakgrunn er det dobbelt så vanlig å være aktiv i arbeid eller utdanning som blant mødrene deres (Kavli 2004: 304). Men samtidig ser det ut til at kvinnelige etterkommere til dels prioriterer annerledes rundt familieetablering og arbeid enn kvinner uten innvandringsbakgrunn (Kavli 2004, Olsen 2010). Her er det selvsagt nyanser siden barn av innvandrere til Norge ikke er en homogen gruppe, men består av individer med vidt forskjellige historier og gruppetilhørighet. Det er

³ <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>, lest 16.4.14

derfor viktig ikke å behandle dem som en monolittisk enhet. Foreldrene deres har ulike landbakgrunn, ulike årsaker til innvandring og deres sosioøkonomiske bakgrunn varierer. Det er derfor også grunn til å anta at etterkommeres syn på kvinnens rolle i familien vil variere mellom gruppene, og følgelig vil man også se en variasjon rundt prioriteringene som gjøres i forbindelse med familie og arbeid.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen i denne oppgaven består av fire forskningsspørsmål:

1. Kommer kvinner med majoritetsbakgrunn raskere i jobb etter de har blitt mødre enn etterkommere med foreldre fra Tyrkia eller Pakistan?

Som sagt ser det ut til at etterkommere velger annerledes rundt familie og arbeid enn kvinner uten innvandringsbakgrunn. Jeg ønsker derfor å se på hvorvidt landbakgrunn har betydning for hvor *raskt* tyrkiske og pakistanske kvinner kommer i jobb etter fødsel sammenlignet med kvinner uten innvandringsbakgrunn.

2. Har etterkommere med bakgrunn fra Tyrkia eller Pakistan lavere sannsynlighet for å være i arbeid 12 og 48 måneder etter fødsel sammenlignet med kvinner med majoritetsbakgrunn?

De som er i jobb 12 måneder etter fødsel er sannsynligvis de mest arbeidsmarkedsorienterte og tar ingen permisjon utover den betalte permisjonen. Blant pakistanske etterkommere er andelen som mener at kvinnen bør være hjemme dersom hun har barn i alderen 0 til 3 år på 26 prosent – dette er en vesentlig lavere andel enn blant deres foreldre (60 %), men allikevel et stykke unna majoritetskvinnene (11 %). Etter yngste barn har fylt 4 år (48 måneder) har prosentandelen blant de pakistanske etterkommere som mener at mor bør være hjemme sunket til 6 prosent (Kavli & Nadim 2009: 57 – 58). Det er tydelig at yngste barns alder har betydning for når det anses som greit ikke lenger å være hjemmeværende. Derfor er det interessant å se på forskjeller i sysselsetting 12 og 48 måneder etter fødsel.

3. Varierer betydningen av utdanningsnivå for hvor raskt man er i jobb/sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel mellom kvinner med ulike landbakgrunn?

I tidligere forskning har man funnet at spesielt utdanning er avgjørende for hvorvidt mødre er yrkesaktive eller ikke (Dale m. fl. 2006, Olsen 2010, Pronzato 2009, Rønsen & Kitterød 2012). Det vil derfor være fruktbart å ha et fokus på betydningen av utdanningsnivå. Er det slik at etterkommere med høy utdanning er mindre «tradisjonelt» innrettet enn sine medsøstre uten en lang utdanning? Jeg ønsker spesielt å se på om det er et samspill mellom etterkommeres landbakgrunn og utdanningsnivå på tid borte fra arbeidsmarkedet etter fødsel. Er det slik at betydningen av utdanning varierer på bakgrunn av landbakgrunn?

4. Varierer betydningen av betalt foreldrepermisjon for hvor raskt man er i jobb/sannsynligheten for å være i jobb etter første fødsel mellom kvinner med ulik landbakgrunn?

Både norske og internasjonale studier viser at om man har vært i betalt arbeid forut for fødselen, og derfor opparbeidet seg permisjonsrettigheter, har en positiv betydning for sannsynligheten for å være i arbeid etter fødsel (Burgess m. fl. 2008, Kenjoh 2005, Pronzato 2009, Pylkkänen & Smith 2004, Rønsen & Kitterød 2012, Waldfogel m. fl. 1999). Jeg ønsker å se om denne betydningen er ulik for etterkommere med foreldre innvandret fra Tyrkia eller Pakistan, enn det den er for kvinner uten innvandringsbakgrunn.

1.3 Data og utvalg

Problemstillingen skal besvares ved å benytte registerdata som blir tilgjengeliggjort via DISCRIM-prosjektet⁴ («Measuring and Explaining Discrimination in the Labour Market»). Utvalget mitt består av kvinner som har fått sitt første barn i perioden 2000 til 2009 og som var i alderen 18 til 35 år da de fødte første barn. Utvalget er ytterligere begrenset til kvinner fra Tyrkia eller Pakistan som har innvandret til Norge før skolealder, norskfødte kvinner med foreldre innvandret fra Tyrkia eller Pakistan, samt norskfødte kvinner uten innvandringsbakgrunn (majoritetskvinner). Totalt består datasettet av 182 087 kvinner, hvorav 180 811 ikke har noen innvandringsbakgrunn, 299⁵ av kvinnene har landbakgrunn fra Tyrkia, mens 977⁶ personer har pakistansk landbakgrunn.

⁴ For mer informasjon om DISCRIM-prosjektet, se: <http://www.sv.uio.no/iss/forskning/prosjekter/discrim/>

⁵ Av disse 299 kvinnene er 197 født i Norge av tyrkiskfødte foreldre, mens 102 selv har innvandret til Norge (før skolealder).

⁶ Av disse 977 kvinnene er 702 født i Norge av pakistanskfødte foreldre, mens 275 selv har innvandret til Norge (før skolealder).

1.4 Studiens faglige og samfunnsmessige relevans

Denne oppgaven skriver seg inn i en rekke av studier på «etniske» minoriteters erfaringer på det norske arbeidsmarkedet. Mye av forskningen som hittil har blitt gjort på minoritetskvinner i arbeidslivet har fokusert på innvandrere. Først og fremst fordi deres barn, etterkommerne, har vært for unge. Den lille delen av forskningen som har fokusert på norskfødte av innvandrerforeldre har ikke differensiert mellom ulike landbakgrunner. Gjennom å se på forskjeller etter landbakgrunn tilfører denne oppgaven derfor noe nytt til forskningen som foreligger på dette feltet i dag.

Norskfødte med to innvandrerforeldre havner som nevnt litt mellom to stoler: på den ene siden er de oppvokst i Norge, har hele skolegangen herfra og behersker det norske språket, men samtidig påvirkes de til dels av andre kulturelle og religiøse impulser enn jenter uten innvandrerbakgrunn. Derfor er det interessant om deres landbakgrunn har betydning for valgene som tas i forbindelse med familieetablering og arbeid. Olsen (2008: 5 – 6) skriver at norskfødte med innvandrerforeldre er en gruppe det er spesielt interessant å følge inn i utdanningsinstitusjoner og arbeidsliv da dette kan ses på som en slags lakmustest på integrasjonen av innvandrergrupper i samfunnet. I forbindelse med kombinasjonen av familie og arbeid er det interessant å se om etterkommere av innvandrere følger den «doble strategien» til majoritetskvinner med å kombinere morsrollen med jobb. Dessuten er det av politisk relevans med tanke på familiepolitiske vedtak som tilgodeser yrkesaktive mødre.

1.5 Innvandrere og etterkommere av innvandrere i Norge

Norge ble lenge sett på som en «sinke» i forbindelse med å ta i mot innvandrere fra fjerntliggende strøk. Som et lite land plassert helt i utkanten av Europa var Norge et mindre attraktivt mål for arbeidssøkere når grensene var åpne i andre land (Brochmann og Kjeldstadli 2008: 13-14). Dessuten introduserte Norge, i likhet med de fleste andre europeiske land, «innvandringsstopp» i 1975. Til tross for innvandringsstoppen økte antall innvandrere til Norge kraftig utover 1980-tallet. Dette henger sammen med at innvandringsstoppen ikke var en stopp i seg selv, men heller en dreining mot en mer selektiv innvandringspolitikk der man på den ene siden ønsket å begrense ufaglærte arbeidere fra land i Sør, mens man på den andre siden tok sikte på å tiltrekke seg mer spesialisert arbeidskraft til de delene av økonomien som var i vekst (Brochmann 2005: 359). Norges nyere innvandringshistorie beskrives gjerne som

bestående av tre «bølger». Den første bølgen varte fra 1960 og frem til innvandringsstoppen i 1975 og bestod hovedsakelig av enslige arbeidssøkende menn. Den andre bølgen kjennetegnes av familieinnvandring – der de enslige mennene hentet ektefeller og barn (Djuve & Kavli 2007: 198). I utgangspunktet tenkte man at spesielt arbeidsinnvandringen skulle være mer midlertidig – der arbeidsinnvandrerne ville være i Norge noe år, før de dro tilbake til opprinnelseslandet. Men i stedet slo folk seg ned her – noe som da førte til en ny bølge av innvandring gjennom familiegjennforening (Brochmann & Kjeldstadli 2008: 213). Bølge nummer tre preges av flykninger og asylsøkere og innledes mot slutten av 1970-årene. Det er selvsagt en del overlapping mellom de ulike bølgene (Brochmann & Kjeldstadli 2008: 214).

Etter hvert som botiden til innvandrere øker kommer det til en ny generasjon: nemlig norskfødte med innvandrerforeldre. I dag består denne gruppen i stor grad av individer med foreldre som har innvandret fra Asia (Olsen 2008: 11). Den største gruppen av etterkommere i Norge i dag er de med foreldre født i Pakistan - i alt 15 200 personer (SSB⁷). Deretter følger etterkommere med vietnamesisk, somalisk og tyrkisk bakgrunn (Henriksen 2010: 147). I denne oppgaven kommer jeg til å se på etterkommere med bakgrunn fra Pakistan og Tyrkia. Disse to gruppene er relativt like når det gjelder innvandringshistorie – begge er grupper der de første innvandrerne kom som arbeidssøkere på 1970-tallet, mens den senere innvandringen kjennetegnes av familiegjennforeninger og -etableringer (Henriksen 2010). I tillegg er de fleste med tyrkisk og pakistansk bakgrunn oppdratt i islamsk tro (Løwe 2009). Det faktumet at de innvandret til Norge såpass tidlig gjør at relativt mange av deres barn selv har rukket å få barn. Dette i motsetning til den somaliske gruppen hvor flertallet har innvandret på 2000-tallet, og det er derfor svært få norskfødte med foreldre fra Somalia som har nådd fruktbar alder. Når det gjelder den siste store gruppen av norskfødte med innvandrerforeldre; etterkommere med vietnamesisk bakgrunn, har denne gruppen en høy ekteskapsalder sammenlignet med barn av pakistanske og tyrkiske innvandrere og det er færre som selv har rukket å få barn. Derfor er gruppen av norskfødte kvinner med vietnamesisk bakgrunn som har fått minst ett barn relativt liten.

1.6 Oppgavens gang

I kapittel 2 vil jeg først gi en kort oversikt over hvordan synet på mødre, og mødres deltakelse, i arbeidslivet har endret seg over de siste tiårene. Deretter følger en gjennomgang

⁷ <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>, lest 16.4.13.

og drøfting av eksisterende litteratur på feltet. Kapittel 3 vil ta for seg det teoretiske rammeverket som vil bli benyttet i analysene. Her vil jeg også presentere hypoteser utledet fra teorien og den tidligere forskningen på feltet. I kapittel 4 vil jeg gi en oversikt over datamaterialet og operasjonaliseringene som har blitt gjort. Her vil jeg også beskrive metodene som blir benyttet i denne oppgaven. Videre vil jeg i kapittel 5 presentere en deskriptiv statistikk av utvalget. Kapittel 6 er første analysekapittel. Her presenteres resultater fra forløpsanalysen der jeg ser spesielt på betydningen av *tid*. Andre analysedel kommer i kapittel 7 hvor jeg vil presentere resultater fra logistisk regresjon for to estimerte modeller: oddsen/sannsynligheten for å være i arbeid 12 og 48 måneder etter fødsel. Endelig vil jeg i kapittel 8 diskutere resultater med bakgrunn i teori og tidligere forskning. I det åttende og siste kapittelet kommer også konklusjon, samt forslag til videre forskning.

2. Tidligere forskning

Hovedtemaet i denne oppgaven er betydningen av landbakgrunn for hvorvidt man kommer i jobb etter fødsel. I tillegg ser jeg spesielt på betydningen av utdanningsnivå og om man har hatt en betalt foreldrepermisjon og hvorvidt betydningen er ulik for etterkommere med foreldre fra Tyrkia og Pakistan enn den er for majoriteten. I det følgende vil jeg først belyse temaets kontekst ved å se på hvordan mødres arbeidsdeltakelse har endret seg i Norge over de siste tiårene. Deretter vil jeg drøfte et utvalg av tidligere forskning som ser på betydningen av landbakgrunn, utdanningsnivå og foreldrepermisjon for når/om kvinner eventuelt kommer i betalt arbeid etter at de har blitt mødre.

2.1 Mødre i arbeid

Norge er på verdenstoppen når det gjelder andel kvinner i arbeidslivet (Birkelund & Petersen 2006: 127), og norske kvinners yrkesaktivitet har aldri vært så høy som det den er i dag (Ellingsæter & Guldbrandsen 2003: 20). Mulighetene kvinner har til å være i betalt arbeid henger tett sammen med synet på rollefordelingen innad i familien siden de fleste kvinner stifter familie og blir mødre i løpet av livet – av dagens 45-årige kvinner er det 87,8 % som har minst ett barn (SSB⁸). Norske fruktbarhetstall er dessuten høye sammenlignet med andre vestlige land (SSB 2010: 6). Leira (2005: 261) beskriver hvordan den norske familien som institusjon har endret seg de siste tiårene – spesielt i overgangene mellom familien, arbeidsmarkedet og velferdsstaten. Disse endringene kan beskrives ved to prosesser: for det første har man gått fra eninntekts- til toinntektsfamilier, og for det andre at staten kan beskrives som «defamiliserende» ved at den overtar stadig flere av familiens tradisjonelle omsorgs- og forsørgelsesoppgaver (Leira 2005: 262, 269). Det første beskriver en feminisering av arbeidsstyrken ved at en høyere andel av de som er i betalt arbeid er kvinner, mens det andre kan sies å være et kjennetegn på en sosialdemokratisk velferdsstat (Leira 2005: 262).

Utover 1970- og 80-tallet var man vitne til en raskt stigende yrkesaktivitet blant norske småbarnsmødre. Mens andel av kvinner i arbeidslivet i alderen 15 – 74 år var rundt 45 prosent i begynnelsen av 1970-årene, hadde denne andelen steget til 68 prosent i 2010 (Hansen m. fl 2012: 14). Dette hadde sin årsak i både tilbuds- og etterspørselssiden av arbeidsmarkedet. På

⁸ <http://www.ssb.no/fodte/>, lest 13.2.13

den ene siden vokste jobbtilbudet i typiske kvinneyrker som i omsorg, utdanning og administrasjon. Mens på den andre siden ga et høyere utdanningsnivå kvinner bedre muligheter i arbeidsmarkedet – endringene i hverdagsorganiseringen viste seg først blant høyt utdannede kvinner (Kavli & Nadim 2009: 23). Dessuten sank antall barn en gjennomsnittskvinne fikk i løpet av livet - noe som gjorde det lettere å kombinere familie og arbeid (Leira 2005: 273). I tillegg har muligheten til å kombinere omsorg for egne barn med yrkeskarriere vært det overordnede målet for en rekke politiske vedtak de siste tiårene (Kavli 2004). Et sett av politiske virkemidler har således bidratt «til å bedre kvinners stilling i samfunnet, i arbeidsmarkedet og i familien» (Leira 2005: 273). Disse virkemidlene inkluderer foreldrepermisjon, egen fedrekvote av foreldrepermisjonen, subsidierte barnehager og etablering av skolefritidsordninger (Hansen m. fl. 2012: 13-14).

Et område de familiepolitiske virkemidlene har hatt en virkning på er på tiden det tar før mødre kommer i arbeid etter fødsel. I følge Rønsen og Kitterød har kombinasjonen av en økning i fedrekvoten av foreldrepermisjonen⁹ og en økt satsning på offentlige barnehager der flere barnehager har blitt bygget og prisene for å ha barn i barnehage har sunket, gjort det mulig for mødre å komme raskere i arbeid etter fødselen (Rønsen & Kitterød 2012: 3). Dessuten har fokuset på barnehageplasser til alle og at fedre også kan yte barneomsorg ført til mer positive holdninger til mødre i arbeid og til fedre hjemme med barn. I dag forventes det i mye større grad enn tidligere at det er mulig å kombinere både mors- og farsrollen med betalt arbeid (Rønsen & Kitterød 2012: 29). Deres argumentasjon samsvarer med funnene i NOVA-rapporten «Likestilling hjemme» der det legges vekt på at fedre bruker stadig mer tid på barna sine (Lima & Steen Jensen 2012: 46). Der familien tidligere i større grad bestod av komplementære kjønnsroller hvor mannen hadde hovedansvaret for å tjene penger og kvinnen hadde hovedansvar for omsorg av egne barn, har man etter hvert sett en endring i retning av likere roller der man deler på både forsørger- og omsorgsansvaret. Brandth og Kvande (2003: 129) skriver at «å være nær og involvert i omsorgen for barnet ser ut til å ha blitt et kulturelt ideal for dagens fedre». Den «nærværende far» kan, i følge Brandth og Kvande, sies å ha fått et kulturelt hegemoni på hvordan en idealfar skal være (Brandth & Kvande 2003: 204). I tillegg til at far har blitt mer deltagende i omsorg for egne barn er stadig flere norske barn i barnehagen – og fra 1. januar 2009 ble det innført lovfestet rett til barnehageplass. I 2012 var dekningsgraden for 1-2-åringer i barnehage på 80,2 prosent, mens drøyt 90 prosent av alle

⁹ Fedrekvoten ble innført i 1993 og var opprinnelig på fire uker, men har blitt utvidet en rekke ganger. Per i dag er den på 14 uker, men fra 1. juli vil den bli redusert til 10 uker.

barn i alderen 1-5 år hadde barnehageplass (SSB¹⁰). Man kan derfor si at det har vært en viss «omsorgsforskyvning» fra mor og over på både far og stat. Men samtidig er det fortsatt sånn at fedre i gjennomsnitt jobber mer enn mødre og det påpekes gjerne at mens en kvinne oftere jobber færre timer når hun får barn, jobber en mann gjerne flere timer når han blir far (Kavli & Nadim 2009: 53), og at det er i det man stifter familie og får barn at mer tradisjonelle kjønnsrollemønstre trer frem – selv blant par som har vært totalt likestilte i arbeidslivet før de ble foreldre. Dette bildet er dog sammensatt for der tidligere studier har vist at menn arbeider *mer* når de blir fedre (Ellingsæter 1991), har senere studier funnet at menn faktisk *begrenser* sin faktiske arbeidstid når det blir fedre (men uten å redusere arbeidskontraktens stillingsprosent) (Dommermuth & Kitterød 2009: 432). Dette gjelder for fedre med småbarn.

Et politisk vedtak som virker i motsatt retning av de tidligere nevnte familiepolitiske vedtakene er kontantstøtte¹¹. Mens gode permisjonsordninger, egen fedrekvote og utbygging av barnehager er virkemidler forenelige med to-inntektsfamilier virker kontantstøtte å støtte opp om en mer tradisjonell en-inntektsmodell (Ellingsæter 2006: 121), og motstanderne av kontantstøtte argumenterer for at en slik pengestøtte generelt virker hindrende for likestillingen mellom kvinner og menn ved at den «sender» kvinner tilbake til kjøkkenbenken igjen. Spesielt har dette vært diskutert i forbindelse med innvandrere siden det har vært en offentlig målsetting å øke andelen i barnehage blant barn med innvandrerbakgrunn, mens kontantstøtten har blitt kritisert for å virke i motsatt retning (Kavli 2001: 7). Flere har vært bekymret for at en større andel av etniske minoriteter holder barna sine hjemme av økonomiske årsaker, og at dette virker hemmende på integreringen blant annet ved at disse barna i mindre grad lærer godt norsk før de begynner på skolen (Kavli 2001: 12). I en OECD-rapport konkluderes det blant annet med at kontantstøtten bør avskaffes av hensyn til integreringen (OECD 2009: 49).

Det interessante her, i forbindelse med min oppgave, er hvorvidt denne omsorgsforskyvningen fra mor og over på far og stat (barnehage) er ulikt spredt i befolkningen. Skiller familier med landbakgrunn fra Pakistan og Tyrkia seg ut? Er det en sammenheng mellom tiden det tar før en mor er i arbeid etter fødsel og hennes landbakgrunn?

¹⁰ <http://www.ssb.no/emner/04/02/10/barnehager/>, lest 1.4.14

¹¹ Kontantstøtte er en skattefri ytelse man kan motta dersom man har barn mellom ett og to år som ikke går i barnehage med offentlig driftstilskudd. Har man barn i barnehage med deltids plass opp til og med 19 timer i uka kan man få halv kontantstøtte (NAV: <http://www.nav.no/Familie/Kontantst%C3%B8tte>, lest 28.5.13).

2.2 Landbakgrunn

Som nevnt i innledningskapittelet er det i dag omkring 710 400 personer bosatt i Norge som enten har innvandret selv (593 300) eller er født i Norge av to innvandrerforeldre (117 100). Disse to gruppene utgjør tilsammen 14,1 prosent av befolkningen i landet (SSB¹²).

Forskning viser at innvandrere fra såkalte «ikke-vestlige» land skiller seg ut fra majoritetsbefolkningen når det gjelder arbeid og familie. Kavli (2004) beskriver hvordan innvandring til Norge skaper utfordringer for utformingen av familiepolitikken ved at målgruppen for familietiltakene blir stadig mer heterogen. Der «etniske» norske familier i større grad foretar valg i samsvar med familiepolitikken, vil personer med bakgrunn fra andre (spesielt «ikke-vestlige») land ofte ha andre tradisjoner for familietyper og gjøre andre valg rundt familieetablering og arbeidstilknytning. Kavli (2004: 307 – 309) viser hvordan holdninger til hvorvidt mor bør være hjemme, eller eventuelt arbeide deltid, varierer mellom innvandrere med ulik landbakgrunn. Som et eksempel nevner hun pakistanere som den gruppen med «det mest tradisjonelle synet på kvinners yrkesaktivitet» (Kavli 2004: 308). En sentral studie som har sett på holdninger til mødres yrkesaktivitet blant innvandrere viser at de største holdningsforskjellene mellom landgrupper finner man for perioden der en familie har barn mellom 0 og 3 år. Mens 11 prosent av de etnisk norske respondentene mente at mor bør være hjemme på fulltid i denne fasen, mente hele 60 prosent av respondentene innvandret fra Pakistan svarte det samme (Kavli & Nadim 2009: 57).

Når det gjelder kvinnelige etterkommere skjer det en gradvis tilnærming til norske familietyper der kvinner født i Norge av innvandrede foreldre i mye større grad enn sine mødre tar utdanning og deltar i arbeidslivet. Personer som innvandret da de var unge, eller som er født i Norge av innvandrerforeldre, er mer positive til at mødre kan være yrkesaktive i småbarnsfasen, enn det deres foreldre er (Kavli 2004: 304). For pakistanske etterkommere er andelen som mener at kvinnen bør være hjemmeværende dersom hun har barn i alderen 0 til 3 år på 26 prosent – dette er en vesentlig lavere andel enn blant deres foreldre (60 %), men allikevel et stykke unna majoritetskvinnene (11 %) (Kavli & Nadim 2009: 57). Det er ingen tilgjengelig statistikk, så vidt jeg er bekjent, på holdninger til mors yrkesaktivitet blant etterkommere med tyrkisk bakgrunn.

¹² <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>, lest 16.4.14

Holdningsforskjeller til kvinner i arbeid viser seg også i sysselsettingsstatistikken; per 4. kvartal 2008 var kun 32 prosent av kvinner med innvandringsbakgrunn fra Pakistan registrert sysselsatt, mot 63 prosent av mennene. Dette betyr at pakistanere er blant de innvandrergroppene hvor det er størst forskjell på menn og kvinners deltakelse på arbeidsmarkedet (Henriksen 2010: 194). Videre kan man derfor si at valgene som faktisk tas i forbindelse med tilpasninger på hjemmebane og i arbeidsmarkedet kan reflektere de ulike holdningene til kvinner og mødre i arbeid. Selv om yrkesaktiviteten er lavere i småbarnsfasen for kvinner generelt, så er sannsynligheten for å være hjemmearbeidende hvis man har barn under tre år spesielt lav blant pakistanske kvinner (Kavli 2004: 310). I tillegg til å være et resultat av ulike holdninger er det grunn til å anta at valgene er basert på økonomiske overveielser om hva som er mest lønnsomt for familien som helhet (Kavli 2004: 310 – 311).

Så til tross for endrede holdninger til småbarnsmødre i arbeid er det fortsatt mindre vanlig å være i arbeid blant småbarnsmødre med minoritetsbakgrunn enn blant småbarnsmødre i majoritetsbefolkningen (Kavli 2004: 304). Dette finner også Olsen (2010) som blant annet ser på hvor fort førstegangs fødende kvinner som i utgangspunktet var sysselsatte, er tilbake i arbeid igjen. Det er, ikke overraskende, blant kvinner uten innvandringsbakgrunn at høyest andel er tilbake i arbeid to år etter fødselen. Kvinnelige etterkommere befinner seg et godt stykke under deres nivå når man ser på kullene som fødte sitt første barn mellom 2002 og 2005. De kan derfor sies å være mer like innvandrerkvinnene enn majoritetskvinnene her. For kvinner som fødte sitt første barn i 2006 har imidlertid andelen som kommer tilbake i arbeid blant de kvinnelige etterkommerne økt og nærmet seg gruppen av kvinner uten innvandringsbakgrunn sitt nivå. Også blant innvandrerkvinner har man vært vitne til en økning av andelen som er tilbake i arbeid to år etter første fødsel (Olsen 2010: 47). Gjennomgående er det altså kvinner uten innvandringsbakgrunn som har høyest andel tilbake i arbeid to år etter fødsel. Det bør bemerkes at Olsen ikke skiller mellom ulike landbakgrunner – kun mellom innvandrere fra «ikke-vestlige» land, etterkommere av innvandrere med «ikke-vestlig» bakgrunn og majoritet.

Rønsen og Kitterød (2012) finner at innvandrerkvinner fra ikke-vestlige land begynner å arbeide senere enn norskfødte mødre, men at dette kun gjelder for de som ikke har hatt betalt foreldrepermisjon. Men blant ikke-vestlige mødre er de som ikke har krav på betalt foreldrepermisjon den største gruppen – rundt 60 % tilhører denne gruppen (Rønsen & Kitterød 2012: 27). Betydningen av betalt permisjon vil bli ytterligere diskutert mot slutten av kapitlet. Rønsen og Kitterød ser derimot ikke på betydningen av *foreldrenes* fødeland – med

andre ord kan de ikke si noe om tiden det tar før *etterkommere* av innvandrere er tilbake i arbeid etter barnefødsel. De differensierer heller ikke mellom ulike land, kun region.

2.3 Utdanning

I løpet av de siste femti årene har utdanningssystemet i Norge, så vel som i resten av verden, gått i gjennom en kraftig ekspansjon. Stadig flere tar utdanning og dette gjelder også kvinner. Mellom 1980 og 2000 økte andelen av jenter i alderen 19-24 år i høyere utdanning i Norge fra rundt 10 prosent til rundt 30 prosent (Nordli Hansen & Mastekaasa 2005: 69). Andelen kvinner blant de som har universitets- eller høyskoleutdanning har steget de siste tiårene. For de med kort universitets- eller høyskoleutdanning som høyeste utdanning var andelen kvinner 50,7 % i 1980, mens den i 2011 var 59,2. For de med lang universitets- eller høyskoleutdanning har andelen kvinner steget fra 14,8 % i 1980 til 41,6 % i 2011 (SSB¹³).

2.3.1 Betydning av mors utdanningsnivå for sannsynligheten for at hun jobber

Flere studier viser at mors utdanningsnivå er positivt korrelert med sannsynligheten for at hun er i betalt arbeid. For kvinner i Norge finner Rønsen og Kitterød (2012:26) at det å ha høyere utdanning øker oddsen for at en mor er i arbeid etter fødsel. Dette gjelder både for deltids- og fulltidsarbeid, men for fulltidsarbeid gjelder dette kun de med universitetsutdanning – spesielt de med lang universitetsutdanning.

I Kitterøds (2002) artikkel om utdanningsnivåets betydning for deling av husarbeid blant småbarnsforeldre presenteres det lignende konklusjoner. Det konkluderes med at mødre med lang utdanning generelt befinner seg i parforhold der det er en større likedeling av husarbeidet enn mødre med et lavere utdanningsnivå. Dette forklares med at mødre med høy utdanning bruker mer tid til betalt arbeid, de bidrar med til familiens totale inntekt og de har oftere en partner som også har høy utdanning (Kitterød 2002: 202). Kitterød har også, i en senere artikkel, sett på hva som kjennetegner par som har en såkalt utradisjonell arbeidsdeling (Kitterød 2010). En slik arbeidskombinasjon vil si at kvinnen jobber like mye som, eller mer, enn mannen. Hun finner at kvinnens utdanningsnivå har betydning for parenes arbeidstidskombinasjoner ved at kvinner med lang universitetsutdanning oftere enn andre kvinner inngår i en tilpasning der de jobber fulltid eller mer, og arbeider like mye som, eller

¹³ <http://www.ssb.no/emner/04/02/fakta/fakta2013.pdf>, lest 13.2.13.

mer, enn partneren (Kitterød 2010: 89). Nå skal det sies at utvalget som benyttes i sistnevnte artikkel består av gifte og samboende kvinner i alderen 25-54 år, der kvinner med barn under to år holdes utenfor. Men jeg anser de allikevel som viktige, da se kan se noe generelt om hva som kjennetegner par som velger i tråd med mer «moderne» holdninger til kjønnes roller i husholdningen. Disse tallene er dessuten overlappende med en holdningsundersøkelse som viser at kvinner med høy utdanning er mindre tilbøyelig til å mene at mor bør være hjemme fulltid i perioden hun har barn mellom 0 og 3 år (Kavli & Nadim 2009: 59).

Konklusjoner om utdanningsnivåets betydning for norske kvinners arbeidstilknytning samsvarer med funn for Storbritannia, der kvalifikasjoner spiller en stadig økende rolle for sannsynligheten for å være i betalt arbeid (Kanji 2011, Lindley m. fl. 2006). Britiske kvinner har i større grad de siste tiårene tatt høyere utdanning, og dette har blant annet vært en medførende faktor til at en større andel av kvinnene er yrkesaktive. Andre faktorer som nevnes er mindre familier, nedgang i menns reallønn, samt endringer i holdningene til kvinners yrkesdeltakelse og rolle i familien (Lindley m. fl. 2006: 352). Lindley m. fl. (2006: 352) argumenterer dessuten for at vi er vitne til en økende polarisering i arbeidsdeltakelsen for kvinner med og uten høyere utdanning - der kvinner med høyere utdanning har en høyere sannsynlighet for å komme tilbake til arbeidslivet når de har blitt mødre enn mødre uten høyere utdanning. På denne måten er høyere utdanning med på å skape et økende økonomisk gap mellom mødre med og uten utdanning.

I sin sammenlignende studie av mødre i Storbritannia, Tyskland og Sverige finner Gustafsson, Wetzels, Vlasblom og Dex (1996) at det er ulik effekt av utdanning for mødres arbeidsdeltakelse i de tre landene. Der Storbritannia, som nevnt, opplever en polarisering mellom de som har og de som ikke har høyere utdanning, er ikke dette tilfelle for kvinner i Sverige. I nabolandet vårt er det nemlig like vanlig for kvinner uten høyere utdanning og kombinere morsrollen med betalt arbeid, som for de med høyere utdanning (Gustafsson m. fl. 1996: 224). Mens for tyske mødre har utdanning betydning for hvorvidt de velger en familiemodell der begge foreldrene har inntektsgivende arbeid eller de tradisjonelle «breadwinner»-modellen der far jobber og mor er hjemme med barn (Gustafsson m. fl. 1996: 237).

2.3.2 Betydning av mors utdanningsnivå på sannsynligheten for at hun jobber – ulik for kvinner med minoritetsbakgrunn?

Det har blitt gjort flere norske studier av karriereforløp for minoritetskvinner med høyere utdanning. I sin studie av karriereforløp for innvandrere med høy utdanning finner Brekke og Mastekaasa (2008) at forskjeller i sysselsettingsraten mellom kvinner med majoritetsbakgrunn og innvandringskvinner øker i løpet av karrieren. De finner en jevn nedgang i kvinnelige innvandreres sannsynlighet for å være i fulltidsarbeid. (Brekke & Mastekaasa 2008: 522). Dette samsvarer med funnene til Olsen (2010) og indikerer at innvandringskvinner velger annerledes i forhold til familie og arbeid.

Drange (2007) har undersøkt arbeidstilknytning¹⁴ og inntekt blant ikke-vestlige minoritetskvinner med høyere utdanning. Hun ser på både innvandrere og etterkommere og finner at arbeidstilknytning for innvandrere er lavere enn for majoritetskvinner, men at botid i Norge bidrar til å øke sannsynligheten for at de er i arbeid (Drange 2007:78). For høyt utdannede kvinnelige etterkommere finner hun at denne gruppen har en relativt mye lavere arbeidstilknytning enn høyt utdannede majoritetskvinner (Drange 2007: 82, 85), men at det den relative reduksjonen i arbeidslivstilknytning når de blir mødre er lavest for etterkommere av innvandrere og høyest for majoritetskvinnene (Drange 2007: 121). En svakhet ved Dranges oppgave er at det ikke differensieres mellom landbakgrunn for minoritetsgruppene – de er kun kjennetegnet ved at de selv har innvandret, eller er barn av innvandrere, fra «ikke-vestlige» land.

Både Brekke og Mastekaasa og Drange ser kun på karriereforløp og arbeidstilknytning for kvinner med innvandringsbakgrunn som har høyere utdanning. Ingen av studiene fokuserer på et mulig samspill mellom landbakgrunn og utdanning på karriereforløp og arbeidstilknytning – noe som kan være relevant. Forskning fra Storbritannia viser nemlig at betydningen av utdanning for mors arbeidstilknytning er avhengig av landbakgrunn¹⁵ (Lindley m. fl. 2006). Betydningen av ikke å ha utdanning er høyere for kvinner med en etnisk minoritetsbakgrunn enn for majoritetskvinnene (Lindley m. fl 2006: 367). Dessuten er betydningen av høyere utdanning sterk for alle kvinner uavhengig av landbakgrunn, men den er spesielt sterk for

¹⁴ Drange (2007: 1) definerer arbeidstilknytning som ”en kombinasjon av heltidsarbeid og varigheten av arbeidsforholdet». Heltidsarbeid vil si å ha vært tilknyttet en heltidsstilling, forstått som minst 30 timer per uke, i mer enn 300 dager i løpet av et år (Drange 2007: 58 – 59).

¹⁵Merk at disse artiklene ikke kun ser på *etterkommere*.

kvinner med landbakgrunn fra Pakistan og Bangladesh (Lindley m. fl 2006: 351). Så om polariseringen mellom de uten og de med høyere utdanning kan sies å være sterk generelt, er den altså spesielt sterk for kvinner med bakgrunn fra disse landene. Men samtidig påpekes det at omsorg for barn fortsatt blir sett på som hovedoppgaven for pakistanske og bangladeshiske kvinner – selv blant de høyest utdannede (Dale m. fl 2006: 336).

2.4 Permisjon

Utbetaling av permisjonspenger i forbindelse med fødsel er knyttet til hvorvidt man har vært i arbeid før fødsel eller ei¹⁶. For Norge viser en studie at for «ikke-vestlige» innvandrere som har hatt betalt permisjon er det ingen signifikante forskjeller i hvor raskt de kommer i jobb sammenlignet med majoritetskvinnene som også har hatt betalt permisjon (Rønsen & Kitterød 2012: 23). Mens dersom man sammenligner «ikke-vestlige» innvandrere som *ikke* har hatt betalt permisjon med majoritetskvinner som heller ikke har hatt permisjon kommer majoritetskvinner i snitt mye raskere i jobb etter fødsel enn kvinnene som har innvandret fra «ikke-vestlige» land (Rønsen & Kitterød 2012: 24). Dette indikerer en større preferanseheterogenitet blant innvandrere der de som har arbeidserfaring er likere norske kvinner, mens de som ikke har det innretter seg etter mer «tradisjonelle» kjønnsrollemønstre. For kvinner i Norge generelt finner Rønsen og Kitterød at «mødres kortere yrkesopphold på slutten av 2000-tallet først og fremst gjaldt dem som hadde betalt fødselspermisjon, og som begynte å jobbe heltid» (Rønsen & Kitterød 2012: 3). Dette er som forventet da det er nærliggende å anta at de som var i arbeid *forut* for fødsel har en sterkere tilknytning til arbeidslivet, og derfor ønsker å returnere til arbeidet når den betalte permisjonen utløper. Dette funnet samsvarer dessuten med en tidligere studie gjort av Rønsen og Sundström der de sammenligner ansettelsesmønstre hos kvinner etter de har fått barn i Finland, Sverige og Norge. De finner at kvinnene som har hatt krav på betalt foreldrepermisjon har en mye høyere ansettelsesrate de første tre årene etter fødsel, enn kvinner som ikke har hatt krav på betalt permisjon (Rønsen & Sundström 2002: 121).

Generelt, også internasjonalt, virker betalt foreldrepermisjon å ha en positiv betydning for sannsynligheten for at en kvinne kommer i jobb etter hun har blitt mor fordi hun har en

¹⁶ Man har krav på foreldrepenger dersom man har «vært yrkesaktiv og har hatt pensjonsgivende inntekt i minst seks av de ti siste månedene før stønadsperioden tar til» (NAV: <http://www.nav.no/Familie/Svangerskap%2C+f%C3%B8dsel+og+adopsjon/Foreldrepenger+ved+f%C3%B8dsel>, lest 13.2.13). Mellom 2000 og 2010 var det få viktige endringer i foreldrepermisjonen. Endringene som har vært har stort sett gått på utvidelse av fedrekvoten av foreldrepermisjonen.

sterkere tilknytning til arbeidslivet (Burgess m. fl. 2008, Kenjoh 2005, Waldfogel m. fl. 1999, Pronzato 2009, Pylkkänen & Smith 2004). Sannsynligvis skyldes dette to distinkte mekanismer: for det første en *seleksjon* der kvinner som liker å jobbe er mer tilbøyelige til å både jobbe før og etter de får barn, og for det andre en *effekt* der permisjon tilrettelegger for mødres arbeidstilknytning sånn at kvinner med slike rettigheter kommer raskere tilbake i jobb enn de ville gjort uten disse ordningene. Flere studier ser spesielt på den siste mekanismen og indikerer at ulike permisjonsrettigheter er en viktig grunn til at kvinner oppfører seg ulikt i disse kontekstene. En sammenlignende studie av kvinners arbeidstilknytning i forbindelse med fødsel i Storbritannia, Tyskland og Sverige viser at det er signifikante forskjeller mellom mødres arbeidsmarkedstilknytning i de ulike landene (Gustafsson m. fl. 1996). Disse ulikhetene knyttes blant annet til Esping-Andersens typologi av ulike velferdsstatsregimer der man kan plassere et velferdsregime blant annet ut ifra kontaktpunktene mellom familien, arbeidslivet og staten¹⁷. Tyskland kan ses som prototypen på en konservativ korporativ velferdsstat, Sverige ses som den ideelle institusjonelle og universelle sosialdemokratiske velferdsstat, mens Storbritannia beskrives som en liberal velferdsstat (Gustafsson m. fl. 1996: 224-225). Britiske kvinner kommer tidligere tilbake i jobb enn svenske og tyske – 6 måneder etter fødsel er en større andel britiske mødre i betalt arbeid enn de tyske og svenske mødrene (Gustafssons m. fl. 1996: 237). Dette forklares med den markedsbaserte politikken i Storbritannia der det er liten grad av betalt foreldrepermisjon – dette i motsetning til den sosialdemokratiske modellen i Sverige. Svenske kvinner kommer derfor litt senere tilbake i jobb, men to år etter fødsel er en mye større andel av de svenske mødrene i jobb sammenlignet med de britiske mødrene. Dette kan illustrere forskjellene mellom idealtypene av velferdsregimer; på den ene siden liberale Storbritannia der staten i liten grad legger til rette for å kombinere familieliv med betalt arbeid, og på den andre siden sosialdemokratiske Sverige som har hatt en satsning på å få mødre i arbeid – blant annet ved storstilt utbygging av offentlige barnehager (Gustafsson m. fl. 1996: 241). Med andre ord gjør en sosialdemokratisk velferdsstat, slik Norge også er, at det er mindre preferanseheterogenitet sammenlignet med i en liberal velferdsstat.

¹⁷ Esping-Andersen (1990: 22, 26 – 28) skiller mellom tre idealtyper av velferdsstatsregimer: 1) «*Den liberale velferdsstaten*» med utbredt bruk av behovsprøvde ytelser og derfor begrensede universelle ytelser. I en slik velferdsstat er det markedet som dominerer. 2) «*Den korporative velferdsstaten*» som ofte blitt formet av Kirken og er derfor sterkt knyttet til en bevaring av tradisjonelle familiestrukturer der far arbeider og mor er hjemme. Dette regimet kalles ofte for et konservativt et der ytelser overføres gjennom arbeidsgiver. 3) «*Den sosialdemokratiske velferdsstaten*» med de skandinaviske landene som de fremste eksemplene. I et slikt regime er det universelle rettigheter som skal fostre en universell solidaritet – alle nyter av godene og alle er avhengige. Det er dessuten et fokus på *dekommodifisering*. Dekommodifisering vil si at en person kan opprettholde en viss levestandard selv når han eller hun er utenfor arbeidsmarkedet.

2.5 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert og diskutert foreliggende forskning på betydningen landbakgrunn, utdanningsnivå og betalt foreldrepermisjon har på sannsynligheten en kvinne har for å være i jobb etter hun har blitt mor. Jeg har også sett på hvordan mødres arbeidsdeltakelse har endret seg i Norge over de siste tiårene der det er har vært en stor økning i småbarnsmødres deltakelse i arbeidslivet.

Norske mødre er i dag i Europa-toppen når det gjelder å være i betalt arbeid. Muligheten til å kombinere morsrollen med en yrkeskarriere har vært et sentralt politisk mål – noe som har gitt utslag i familiepolitiske virkemidler som betalt foreldrepermisjon, fedrekvote og storstilt utbygging av barnehager. Men verken holdninger til mødre i arbeid, eller den faktiske sysselsettingen blant småbarnsmødre, er likt fordelt i befolkningen. Blant «ikke-vestlige» innvandrere mener en større andel at mødre, spesielt de med barn under tre år, ikke bør være i arbeid. Dette viser seg også i sysselsettingsstatistikken der spesielt innvandrere, men også etterkommere, fra «ikke-vestlige» land har en lavere sannsynlighet for å være i arbeid etter fødsel sammenlignet med kvinner med majoritetsbakgrunn.

I den foreliggende forskningen har også utdanningsnivåets betydning for sannsynligheten for at en kvinne, og mor, er i arbeid blitt fokusert på. Generelt ser det ut til at utdanningsnivå er positivt korrelert med sannsynligheten for å være i arbeid. En annen viktig faktor er betalt permisjon; kvinner som har hatt betalt permisjon har en større tilbøyelighet til å være i betalt arbeid etter fødsel, enn kvinner som ikke har hatt betalt foreldrepermisjon.

Mens jeg i dette kapitlet har beskrevet hvordan eksisterende forskning har sett på betydningen av landbakgrunn, utdanningsnivå og foreldrepenger for kvinners arbeidsmarkedstilknytning, vil jeg i det neste kapitlet organisere dette i et teoretisk rammeverk og utlede hypoteser.

3. Teoretisk rammeverk

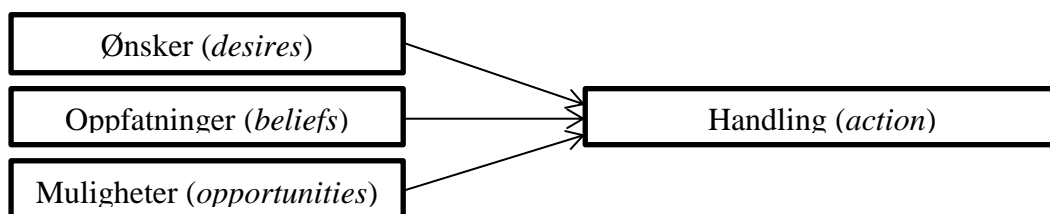
I dette kapittelet vil jeg presentere et teoretisk rammeverk som kan bidra til å forklare kvinnelige etterkommeres arbeidsmarkedstilknytning etter at de har blitt mødre. Jeg vil ta utgangspunkt i *analytisk sosiologi* som er en relativt ny retning innenfor sosiologien. I analytisk sosiologi står *forklaringer* sentralt og tilhengere av denne retningen mener man bør snakke om forklaringer og beskrivelser og ikke bare om variabler som samvarierer. En forklaring ser på *hvorfor* noe skjer, i motsetning til beskrivelser som ser på *hva* som skjer (Hedström 2005: 2). Representanter for analytisk sosiologi er (i svak form) metodologiske individualister da de tar utgangspunkt i aktørers handling for å forklare – og forstå – fenomener på samfunnsnivå (Birkelund 2008).

3.1 Mekanismebaserte forklaringer

Hedström er en viktig bidragsyter innen den analytiske sosiologien og argumenterer for at *mekanismer* er den beste måten å forklare fenomener på i samfunnsvitenskapen (Hedström 2005). En annen viktig bidragsyter er Elster som definerer mekanismer som: «frequently occurring and easily recognizable causal pattern» (Elster 2007: 37). Kjernen i mekanismebaserte forklaringer er at de verken trekker på universelle lover eller kun ser på statistiske forhold, men i stedet søker å spesifisere spesifikke mekanismer som viser hvordan et fenomen oppstår (Hedström 2005: 24).

Det er ideen om sosiale mekanismer som danner grunnlaget for Hedströms handlingsmodell. Her forklares menneskers handling (og samhandling) ved hjelp av det han kaller DBO-modellen:

Figur 3.1: Hedströms DBO-modell:

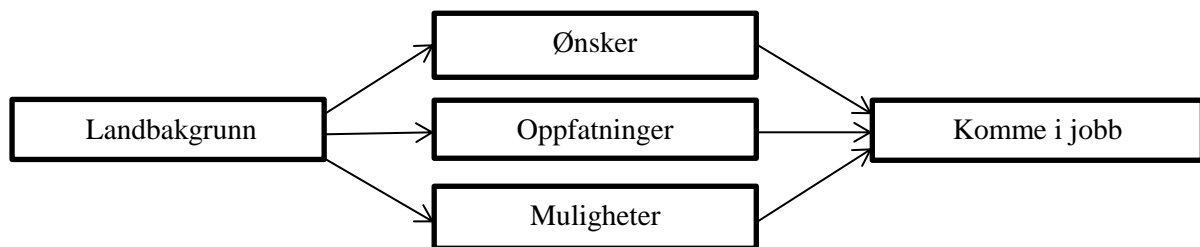

Handling forstås her som hva individer gjør intensjonelt. Mens ønsker, oppfatninger og muligheter er det som ligger forut for en handling (Hedström 2005: 38). Et ønske er en

fremtidig tilstand man ønsker å realisere, en oppfatning er aktørens (subjektive) kunnskap om verden (Aakvaag 2008: 102, 106), og muligheter er de tilgjengelige handlingsalternativene. Ønsker og oppfatninger vil derfor være det som skaper en *grunn* til å handle (Hedström 2005: 38-39), mens muligheter muliggjør handlingsvalget. Ønsker, oppfatninger og muligheter er *idealtyper* for å forklare aktørers handling (Hedström 2005: 40).

Jeg vil i det følgende ta utgangspunkt i Hedströms handlingsmodell for å beskrive ulike mekanismer for arbeidsorientering etter man har fått barn. Handling vil her være å komme i jobb etter fødsel, og teoriene skal forklare heterogenitet i ønsker, oppfatninger og mulighet mellom kvinner med ulik landbakgrunn:

Figur 3.2: Tilpasset versjon av Hedströms DBO-modell:

Dette gjøres med bakgrunn i variablene jeg skal benytte i analysene. Fra de ulike mekanismene utledes det hypoteser som skal testes i analysedelen av oppgaven.

3.2 Landbakgrunn

Landbakgrunn er denne oppgavens viktigste forklaringsvariabel. Etterkommere med foreldre innvandret fra Pakistan og Tyrkia er i fokus. Kjernen i denne tilnærmingen er ideen om at landbakgrunn er viktig for utviklingen av holdninger, verdier og oppfatninger rundt synet på den yrkesaktive (småbarns)mor. Selv om etterkommere er født og vokst opp i Norge tar de også del i en annen kultur – nemlig foreldrenes kultur. Oppfatninger om hva som er gode oppvekstvilkår for barn er ofte dypt kulturelt forankret (Kavli & Nadim 2009: 9). Hvordan man vil organisere omsorgen for eget barn er nært knyttet til synet på hva en mor bør *være* – og hva en mor bør *gjøre*. Flere mekanismer kan forklare hvordan valget om arbeid etter fødsel, i ulik grad, er knyttet til ønsker, oppfatninger og muligheter avhengig av landbakgrunn.

3.2.1 Landbakgrunnsmekanismen

Undersøkelser viser, som nevnt i forrige kapittel, at blant norskfødte med pakistanskfødte foreldre mener 26 prosent at en mor ikke burde være i arbeid mens yngste barn er mellom 0 og 3 år. Tilsvarende tall for majoriteten 11 prosent (Kavli & Nadim 2009: 57). Med andre ord er holdningen til mødre i arbeid annerledes blant norskfødte med foreldre innvandret fra Pakistan enn det den er blant norskfødte uten innvandrerforeldre. Jeg har ikke tilgang på tilsvarende tall for tyrkiske etterkommere. Men det er nok realistisk å anta at disse tallene vil være noe lavere enn for de pakistanske etterkommerne da vi vet at for tyrkiske innvandrere og etterkommere kombinert er det en noe større andel av kvinnene som jobber enn det den er i den pakistanske innvandrings- og etterkommergruppen (Henriksen 2010: 160). Dessuten, skriver Løwe (2009), er unge menn blant etterkommerne oftere i arbeid enn unge kvinnelige etterkommere og dette gjelder spesielt for de med pakistansk bakgrunn og delvis også for de med tyrkisk bakgrunn. I tillegg har barn med tyrkisk bakgrunn¹⁸ vært på topp når det gjelder mottak av kontantstøtte. Blant barn med tyrkisk bakgrunn mellom 1 og 2 år benyttet 7 av 10 seg av kontantstøtte i 2008 (Henriksen 2010: 166). Dette tallet er også relativt høyt i den pakistanske gruppen (Henriksen 2010: 200). Med andre ord er det grunn til å tro at pakistanske og tyrkiske etterkommere generelt vil bruke lenger tid på å komme i jobb etter fødsel, sammenlignet med majoritetskvinner. Hvorvidt det vil være de tyrkiske eller pakistanske etterkommerne som er senest tilbake i jobb er mindre tydelig, og således et empirisk spørsmål.

Landbakgrunnsmekanismen predikerer at ulike holdninger, verdier og oppfatninger til mødre i arbeid kan forklare hvorfor kvinner med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn har en lavere sannsynlighet for å være i betalt arbeid etter de har fått barn. Den kan også forklare forskjeller i *tiden* det tar før kvinner med ulik landbakgrunn er i jobb etter fødsel. Ulike oppfatninger av hva en god mor er gir ulike ønsker for hvordan man vil organisere hverdagen sin og derfor også ulike valg. Kvinner med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn innretter seg da etter et mer *tradisjonelt* kjønnsrollemønster med partneren. Denne mekanismen er både ønske- og oppfatningsmediert.

Hypotese 1: *Kvinner uten innvandrerforeldre kommer raskere i arbeid etter fødsel enn kvinner med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn.*

¹⁸ Barn med tyrkisk bakgrunn vil her si barn av foreldre som selv har innvandret eller som har foreldre som har innvandret fra Tyrkia til Norge. Barna er altså «andre» eller «tredje generasjons innvandrere».

3.2.2 Endring over tid- mekanismen

Etter hvert som tiden går etter fødsel og barn blir eldre mener flere at mor kan være i betalt arbeid. Blant norskfødte med pakistanskfødte foreldre mener kun 6 prosent at mor ikke kan være i betalt arbeid når yngste barn er mellom 4 og 6 år – altså en nedgang på 20 prosentpoeng fra tilsvarende tall for når yngste barn er mellom 0 og 3 år (Kavli & Nadim 2009: 58). *Endring over tid-mekanismen* predikerer at *oppfatninger* om hvordan barns omsorg bør organiseres vil endres etter hvert som tiden går og barnet blir eldre. Mors *ønske* om å være yrkesaktiv vil derfor øke over tid – og relativt mer for etterkommergruppene.

Hypotese 2a: Betydningen av landbakgrunn for sannsynligheten for å komme i jobb etter fødsel blir mindre over tid.

Alternativt kan man se for seg at forskjellene blir større over tid da de som kommer raskt i jobb i etterkommergruppene er en selektert gruppe som likner mer på majoritetskvinne når det gjelder arbeidsorientering. De kvinnene blant etterkommerne som er «igjen» utenfor arbeidslivet vil derfor være enda mer «hjemme-orientert» og gjøre at det vil være økt ulikhet mellom de ulike landgruppene på sannsynligheten for å være i jobb etter hvert som tiden går. Med andre ord vil en større polarisering *innad* i etterkommergruppene sammenlignet med innad i majoritetsgruppen gjøre at forskjellene *mellom* etterkommere av innvandrere og majoriteten blir større over tid. Mens hypotese 2a er en oppfatnings- og ønskemediert mekanisme er hypotese 2b en seleksjonsmekanisme.

Hypotese 2b: Betydningen av landbakgrunn for sannsynligheten for å komme i jobb blir større over tid.

3.3 Humankapital

Teorien om *humankapital* knyttes gjerne til økonomen Gary Becker. Becker (1993) argumenterer for at på samme måte som bedrifter kan investere i nytt utstyr for å øke bedriftens produktivitet kan enkeltindivider investere i egen utdanning for å øke sine kunnskaper og ferdigheter – og følgelig øke egen produktivitet. Men i motsetning til fysisk kapital kan ikke humankapital, eller *kunnskapskapital*, skilles fra personen som innehar den (Becker 1993: 16). Der bedriftens maskiner eies av bedriften selv, er det arbeidstakerne som eier sin egen humankapital som de så leier ut til arbeidsgiveren (Torp m. fl. 1994). Fordi humankapital ikke kan skilles fra personen som innehar den «vil den først transformeres til

økonomisk kapital når den omsettes på arbeidsmarkedet» (Drange 2007: 26). Det vil hovedsakelig være arbeidstakerne selv som betaler for å øke sin humankapital ved å investere i egen utdanning, men også av samfunnet i felleskap gjennom det offentlige utdanningssystemet (Torp m.fl 1994: 60-61). Investering i egen utdanning regnes som kanskje den viktigste måten å utvikle ens humankapital. I følge et humankapital-perspektiv vil valget om å ta utdanning eller ikke være en økonomisk overveielse av kostnad og gevinst knyttet til dette. Kostnadene knyttet til å ta utdanning kan være av både en direkte og indirekte art. De direkte kostnadene vil være rene utdanningskostnader som skoleavgift og utgifter til pensum (Becker 1993: 52), samt studielån. I Norge er disse direkte kostnadene relativt små sammenlignet med i en del andre land. Her til lands vil det da heller være de indirekte kostnadene i form av tapt inntekt under studietiden som er mest relevant – spesielt fordi Norge har relativt høye begynnerlønnninger for ufaglært arbeidskraft (Torp m.fl 1994: 62). Gevinsten av humankapital vil være høyere lønnsutsikter fordi forskjeller i humankapital er en av de viktigste årsakene til lønnsforskjeller i alle land (Torp m. fl. 1994: 61).

Det er ikke kun utdanning som kan utvikle ens kunnskapskapital - tilegnelsen av humankapital er en prosess som strekker seg over hele livet (Mincer & Polachek 1974: 77). I tillegg til utdanning er arbeidserfaring, eller «jobbtrening», den viktigste måten man kan investere i humankapital (Becker 1993: 17).

En sentral antakelse i humankapitalteorien er som nevnt at en større humankapitalbeholdning gir en større produktivitet. Det antas at utdanning øker inntekt og produktivitet hovedsakelig ved at en utdannelse fører til økte kunnskaper og ferdigheter (Becker 1993: 19). Ergo vil «avkastning» oppnådd i arbeidslivet ses som en konsekvens av egen innsats. Implisitt ligger antakelsen om et perfekt arbeidsmarked der diskriminering ikke forekommer. Et individ vil derfor ha sterke incentiver til å få seg en utdannelse da dette fører til en økonomisk gevinst. En kritikk av humankapitalteorien er nettopp at den forutsetter at individene er rasjonelle og foretar en kalkulert vurdering av hvorvidt høyere utdanning er noe de ønsker å investere i. Men som Sollund (gjengitt i Drange 2007: 27) påpeker, vil utdanningsvalg ikke bare være et resultat av en rasjonell beslutningsprosess, men også være knyttet til sosiale forventninger fra samfunnet rundt.

En annen kritisk innvending til humankapitalteorien er at premisset om at utdanning fører til økt produktivitet ikke nødvendigvis er korrekt, men i stedet at universitetsgrader skjuler viktig informasjon om menneskers faktiske evner, arbeidsmoral og andre sentrale egenskaper som er

viktig i en arbeidssituasjon. Det kan i stedet være en seleksjon inn i utdanningsinstitusjoner der de som i utgangspunktet er mer produktive også er de som tar høyere utdanning. Et slikt syn på utdanning kalles «credentialism» (Becker 1993: 19), og i følge tilhengere av et slikt syn er det hvorvidt man har en *grad* eller ikke som fører til en inntektsøkning - ikke utdanningen i seg selv (Bills 2003: 452).

3.3.1 Utdanningsnivå-mekanismen

Becker (1985: 36) argumenterer for at dersom man har investert mye for å øke sin kunnskapskapital spesifikt for en viss type aktivitet vil man ha sterke incentiver for å fortsette med denne aktiviteten. Med andre ord vil utdanning og arbeidserfaring i en bestemt jobb være positivt korrelert med ønsket om å fortsette i denne type arbeid. Denne tankegangen ble tidlig brukt til å forklare hvorfor gifte kvinner tjener mindre enn gifte menn siden gifte kvinner har deltatt mindre i arbeidslivet enn gifte menn. Men den kan også benyttes for å forklare en *utdanningsnivå-mekanisme* som predikerer at kvinner som har investert mye i egen humankapital gjennom utdanning (og eventuelt også arbeidserfaring) vil ha større incentiver til å komme i jobb etter at de har fått barn. Dessuten vil man i utdanningsinstitusjonene gjerne møte positive holdninger til betalt arbeid (Rønsen & Kitterød 2012: 17). Derfor vil høyere utdanning være positivt korrelert med sannsynligheten for å være i arbeid etter fødsel. I motsatt fall vil kvinner som har lavere utdanning ha en lavere sannsynlighet for å være i arbeid en viss tid etter fødsel. Dette kan knyttes til begrepet «alternativkostnad» som forstås som hvor mye en persons tid er verdt (Becker 1981). Alternativkostnaden vil være større for kvinner med høyere utdanning fordi disse kvinnene vil ha investert mer i arbeidslivet gjennom utdanning og studielån og man kan anta at de har høyere (potensiell) inntekt enn kvinner uten en lang utdanning. Har man høyere inntekt vil man altså, relativt sett, tape mer på å være hjemme (utover den betalte foreldrepermisjonen) sammenlignet med kvinner med lavere inntekt fordi man går glipp av en høyere inntekt per time man ikke jobber. Et siste poeng er at høyt utdannede oftere også har mer fleksible arbeidstider (Bø 2004), slik at de sannsynligvis lettere kan kombinere morsrolle med karriere. Summa summarum vil kvinner med høyere utdanning oftere ha en *oppfatning* om at man bør være yrkesaktiv selv om man har (små) barn og de vil *ønske* å komme raskere i jobb etter fødsel sammenlignet med kvinner uten høyere utdanning.

Hypotese 3: *Kvinner med høyere utdanning kommer raskere i jobb etter fødsel enn kvinner uten høyere utdanning.*

3.3.2 Ulik landbakgrunn, ulik betydning av utdanningsnivå

Tilhengere av humankapitalteorien antar at mennesker i samme økonomiske situasjon vil foreta identiske valg. Det tas med andre ord ikke hensyn til at individer kan ha andre preferanser utover de rent økonomiske. Teorien er dessuten kjønnsnøytral i og med at dens prediksjoner ikke tar hensyn til kjønn, men kun predikerer ut ifra økonomisk rasjonelle perspektiver. Ergo ignorerer den betydningen av kulturelt definerte forventninger rundt menns og kvinners ansvar for familiens inntekter (Greenman 2010: 42). Denne innvendingen blir forsterket av eksisterende forskning på kvinners yrkeskarrierer der man ser at kvinner fortsetter å ha hovedansvar for hus- og omsorgsarbeid nærmest uavhengig av egen karriere (Lima & Steen Jensen 2012: 44). Man kan dessuten stille spørsmål ved om teoriens relevans er likt fordelt mellom majoritetskvinnene og de ulike landegruppene. Det snakkes gjerne om et «innvandrerdriv» der barn av innvandrere oftere har høyere utdanningsambisjoner enn sine medelever med majoritetsbakgrunn, kontrollert for prestasjonsnivå og sosial bakgrunn (Bakken & Sletten 2000: 31). Innvandrere er en selektert gruppe når det gjelder mobilitetsambisjoner og mye tyder på at innvandrere har høye utdanningsaspirasjoner på vegne av barna sine (Heath m. fl. 2008: 223). Høyere utdanning benyttes således som «strategi for å oppnå sosial mobilitet fra en generasjon til den neste» (Bakken og Sletten 2000: 34). Dessuten argumenteres det for at etterkommere av (ikke-vestlige) innvandrere er enn mer sammensatt gruppe enn majoriteten der de, grovt beskrevet, enten er *drop outs* fra videregående skole eller fullfører en høyere utdanning (gjærne innen et høystatusyrke) (Birkelund & Mastekaasa 2009: 29, Jonsson & Rudolphi 2011: 498, Leirvik 2010: 23). Er kvinner med høyere utdanning i etterkommergruppene derfor en mer selektert gruppe enn kvinner med høyere utdanning i majoritetsgruppen? Vil kvinner med høyere utdanning blant etterkommerne derfor ha et, relativt sett, sterkere *ønske* om å være i jobb? Med andre ord predikerer denne mekanismen et samspill mellom landbakgrunn og utdanningsnivå på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel.

Hypotese 4a: *For etterkommere med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn vil utdanningsnivå ha en sterkere effekt på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel enn for kvinner med majoritetsbakgrunn.*

På den andre siden kan man tenke seg at ideen om, eller *oppfatningen* av, en god mor som en hjemmeværende mor er et så sterkt fundament i enkelte kulturer at utdanningsnivåets innvirkning på valget om yrkesaktivitet blir mer underordnet. Denne antakelsen forsterkes av

tilgjengelig statistikk som både viser lavere andeler av kvinner i arbeid, sammenlignet med menn, i den pakistanske- og tyrkiske innvandringsgruppen (Henriksen 2010), og en mer negativ holdning til yrkesdeltakelse hos mor blant pakistanske etterkommere enn blant majoriteten (Kavli & Nadim 2009). Studier fra Storbritannia viser dessuten at omsorg for barn fortsatt blir sett på som den viktigste oppgaven for pakistanske kvinner – selv blant de høyest utdannede (Dale m. fl 2006: 336).

Hypotese 4b: For etterkommere med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn vil utdanningsnivå ha en svakere effekt på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel enn for kvinner med majoritetsbakgrunn.

3.3.3 Arbeidserfaringsmekanismen

På samme måte som høyere utdanning gir et sterkere incentiv for å være i arbeid etter fødsel, kan det samme sies om arbeidserfaring. Har man vært i jobb før man får barn vil det, dersom man følger den teoretiske tankegangen innen humankapital, være større sannsynlighet for at man er i jobb senere fordi man har investert mer i sin humankapital (gjennom arbeidserfaring) og derfor tjener mer på å være i jobb (Becker 1985: 36). Dette kan kalles for *arbeidserfaringsmekanismen* og predikerer at kvinner som har vært i arbeid forut for fødsel vil ha et større ønske om å være i arbeid etter fødsel – ergo vil de ha en større sannsynlighet for å velge betalt arbeid etter fødsel. Dette kan måles ved hvorvidt de har mottatt betalt foreldrepermisjon. Denne mekanismen er både ønske-, oppfatnings- og mulighetsmediert: har man jobbet før fødsel er det større sannsynlighet for at man vil tilbake i jobb (*ønske*), at man anser det som riktig å gå tilbake i jobb (*oppfatning*) og at man har en jobb å komme tilbake til etter fødsel (*mulighet*).

Hypotese 5: Kvinner som har hatt betalt foreldrepermisjon har større sannsynlighet for å være i jobb etter fødsel enn kvinner som ikke har hatt betalt foreldrepermisjon

3.3.4 Ulik landbakgrunn, ulik betydning av arbeidserfaring

For sammenhengen mellom landbakgrunn og arbeidserfaring kan de samme prediksjonene utledes som for sammenhengen mellom landbakgrunn og utdanningsnivå. Er de etterkommerne som har vært i arbeid forut for fødsel en selektert gruppe som er ekstra motivert for å gå tilbake til arbeid etter den betalte foreldrepermisjonen? Da vil de ha et større *ønske* om å komme tilbake i arbeid (raskt). I tillegg vil ha da større *muligheter* til å kunne

komme tilbake til en jobb de allerede har hatt fordi permisjonsrettigheter tilrettelegger for mødres arbeidstilknytning.

Hypotese 6a: For etterkommere med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn vil betalt foreldrepermisjon ha en sterkere effekt på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel enn for kvinner med majoritetsbakgrunn.

Alternativ mekanisme er igjen at landbakgrunn gir en annen oppfatning enn majoritetens oppfatning av om en mor bør delta i yrkeslivet eller ikke – slik at betalt foreldrepermisjon betyr mindre for valget om man skal gå tilbake til jobb eller ikke (og eventuelt hvor raskt) for etterkommere enn for majoriteten.

Hypotese 6b: For etterkommere med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn vil betalt foreldrepermisjon ha en svakere effekt på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel enn for kvinner med majoritetsbakgrunn.

3.4 Hva med diskriminering?

Mekanismene som har blitt presentert i de foregående avsnittene tar alle utgangspunkt i egenskaper ved kvinnene som gjør at de utvikler bestemte *ønsker og oppfatninger* og har spesifikke *muligheter* tilgjengelige, og at dette har betydning for valgene de tar i forbindelse med arbeid og barn. I arbeidsmarkedsteori ser man gjerne på egenskaper ved både tilbuds- og etterspørselssiden av markedet. Jeg har her sett på egenskaper ved (potensielle) arbeidstakere – ergo trekk ved tilbudssiden av arbeidsmarkedet. Egenskaper ved arbeidsgiver (etterspørselssiden) av arbeidsmarkedet er selvsagt også av relevans. I en oppgave som tar for seg etterkommeres yrkesdeltakelse er det nærliggende å trekke frem diskriminering som en mekanisme som fører til at færre kvinner er yrkesaktive etter fødsel siden arbeidsgiveres diskriminering av minoriteter vil minske *mulighetene* de har for å komme i jobb. I en studie av diskriminering av personer med pakistanske navn i en jobbsøkerprosess fant man blant annet en systematisk diskriminering av kvinner med pakistansklingende navn (sammenlignet med kvinner med typiske norske navn) (Birkelund m. fl 2013). Sannsynligvis vil det være kvinner blant etterkommergruppene i mitt datasett som har opplevd diskriminering på arbeidsmarkedet. Jeg har dessverre ingen data på dette og har ingen mulighet til å kunne avgjøre om kvinner som ikke er i arbeid etter fødsel er det ved eget valg eller som en konsekvens av diskriminering i en jobbsøkerprosess.

3.5 Oppsummering av hypoteser

I dette kapittelet har jeg, med bakgrunn i Hedströms handlingsmodell, presentert ulike mekanismer som kan forklare kvinnelige etterkommeres arbeidsmarkedstilknytning etter at de har fått sitt første barn. Følgende hypoteser om forventning til kvinners sannsynlighet for å komme/være i jobb etter fødsel har blitt utledet:

Hypotese:	Variabel:	Forventning:	Mekanisme:
1	Landbakgrunn (Tyrkia og Pakistan)	÷	Landbakgrunn (tradisjon)
2a	Tid	÷ Forskjellene mellom gruppene blir mindre over tid	Endring av oppfatning om morsrolle over tid.
2b	Tid	+ Forskjellene mellom gruppene blir større over tid	Selektering av «yrkesorienterte» versus «omsorgsorienterte» gir økt polarisering
3	Utdanningsnivå	+	Utdanningsnivå (humankapital)
4a	xLandbakgrunn	+	Seleksjon («innvandretdriv»)
4b	xLandbakgrunn	÷	Tradisjon
5	Betalt foreldrepermisjon	+	Arbeidserfaring (humankapital)
6a	xLandbakgrunn	+	Seleksjon (mer yrkesrettet)
6b	xLandbakgrunn	÷	Tradisjon

I kapittelet som følger vil jeg gi presentere datasettet som benyttes, forklare operasjonaliseringene av variablene og beskrive metodene som skal anvendes i analysene.

4. Data og metode

I dette kapitlet vil jeg gi en beskrivelse av datamaterialet som benyttes i oppgaven. Jeg vil presentere de ulike variablene som benyttes og operasjonaliseringen av disse. Det vil også bli gitt en oversikt over analysemetodene som vil anvendes – binær logistisk regresjon og forløpsanalyse.

4.1 Datasettet

Jeg er tilknyttet DISCRIM-prosjektet¹⁹ («Measuring and Explaining Discrimination in the Labour Market») og får derfor tilgang på registerdata via dette prosjektet. Datamaterialet er samlet inn fra ulike administrative registre og ferdigstilt av Statistisk sentralbyrå.

4.1.1. Avgrensninger i datamaterialet

Mitt utvalg består av norskfødte kvinner (majoritetskvinner) og etterkommere av innvandrere og innvandrere som kom til Norge før skolealder med bakgrunn fra Tyrkia eller Pakistan, og som har fått sitt første barn i perioden 2000 til 2009. Det er tiden etter første barnefødsel og til man eventuelt er i betalt arbeid jeg skal undersøke. En av årsakene til at jeg kun ser på første barnefødsel er at det er grunn til å tro at det er en seleksjon inn til det å bli flerbarnsmor. De som får flere barn kan være ulike de som ikke får flere barn – på flere områder enn kun det faktumet at de har fått flere barn. For eksempel er de sannsynligvis mer familieorienterte enn de som kun får ett barn. Det hadde derfor vært ønskelig å gjøre separate analyser for retur til arbeidsmarkedet etter høyereordens fødsler, men størrelsen på etterkommergruppene er for liten til at dette er mulig.

Aldersbegrensning er fra 18 til 35 år og viser til alder ved første fødsel²⁰. Den nedre grensen er satt til 18 år fordi yngre mennesker i større grad er under utdanning enn i jobb. Den øvre grensen er 35 år. Dette er valgt siden få individer i etterkommergruppene har nådd 35 år (enda) og for å gjøre gruppene mest mulig sammenlignbare utelater jeg også kvinner med majoritetsbakgrunn som fikk sitt første barn etter fylte 35 år.

¹⁹ DISCRIM-prosjektet ledes av professor Gunn E. Birkelund ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo. For mer informasjon om DISCRIM-prosjektet, se:

<http://www.sv.uio.no/iss/forskning/prosjekter/discrim/>

²⁰ Dette vil si at datasettet vil inkludere kvinner over 35 år så fremt de ikke var eldre da de fikk sitt første barn.

Totalt består datasettet av 182 087 kvinner. Av disse har 180 811 personer ingen innvandringsbakgrunn, 299²¹ av kvinnene har landbakgrunn fra Tyrkia, mens 977²² personer har pakistansk landbakgrunn.

4.1.2 Fordeler og ulemper med bruk av registerdata

Fordeler med å bruke registerdata i denne oppgaven er at jeg unngår problemet med frafall som gjerne oppstår ved spørreundersøkelser (Fekjær 2011: 182, Lyngstad 2010: 109). Dessuten vil jeg få data på hele befolkningen. Det siste er spesielt viktig når man er interessert i grupper som er relativt små – slik som gruppen av kvinnelige etterkommere som har fått barn er. Ved at man har informasjon om hele populasjonen vil den statistiske usikkerheten ved resultatene bli mindre. I tillegg muliggjør registerdata å følge individer over tid (Lyngstad 2010: 109). Det er essensielt i mitt tilfelle siden jeg ønsker å se på tiden det tar før mødre (eventuelt) kommer i jobb etter barnefødsel.

En begrensning ved registerdata er at slike data kun inneholder en spesifikk type av informasjon om individer. Det kan fortelle oss en del om hva personer gjør, men ikke aktørenes egne begrunnelser eller intensjoner for hvorfor de handler som de gjør (Fekjær 2011: 184). Her vil det si at jeg har informasjon om når mødre eventuelt går til arbeidslivet, men jeg vil ikke ha informasjon om motiver for valgene de foretar. Resultatene vil da ikke kunne gi et entydig svar på om valg som foretas ved familieetablering hovedsakelig er et resultat av økonomiske overveielser eller i større grad springer ut av ulike syn på menn og kvinners roller i familien. Med registerdata vil jeg med andre ord ikke kunne si noe om hva slags *holdninger* personer med ulik landbakgrunn har til arbeidende mødre.

4.1.3 Ethiske betraktninger rundt bruk av registerdata

Som i all annen vitenskapelig arbeid må også en masteroppgave følge de forskningsetiske retningslinjene. Ringdal (2007: 423) beskriver forskningsetikk som «de grunnleggende moralnormene for vitenskapelig praksis». I denne oppgaven er det spesielt normene i forhold til fusk og uredelighet i forskningen som er mest relevante. Disse innebærer at man ikke skal fabrikere og forfalske data, man skal ikke plagiere andres arbeid og man skal unngå en

²¹ Av disse 299 kvinnene er 197 født i Norge av tyrkiskfødte foreldre, mens 102 selv har innvandret til Norge (før skolealder).

²² Av disse 977 kvinnene er 702 født i Norge av pakistanskfødte foreldre, mens 275 selv har innvandret til Norge (før skolealder).

selektiv publisering (Ringdal 2007: 433 – 435). Eksempler på det siste er kun å ta med resultater som støtter opp mot den hypotesen man på forhånd har bestemt er den beste forklaringen (Ringdal 2007: 435).

Andre forskningsetiske hensyn jeg må ta er kravet til anonymitet og omtalen av gruppene som studeres. Det første innebærer at jeg ikke må forsøke å finne spesifikke personer i datasettet jeg får tilgang på. Personene i mitt utvalg er aidentifisert og jeg er opptatt av gruppeforskjeller – ikke av enkeltindivider. Det andre vil si at jeg må skrive respektfullt om de ulike gruppene jeg sammenligner.

4.2 Analysestrategi

For å se på betydningen av landbakgrunn for arbeidstilknytning etter fødsel vil jeg benytte meg av to analysestrategier; *binær logistisk regresjon* og *forløpsanalyse*.

I den binære logistiske regresjonen vil jeg estimere to ulike modeller der utfallsvariabelen vil være oddsen/sannsynligheten for å være i betalt arbeid henholdsvis 12 og 48 måneder etter fødsel.

I forløpsmodellen vil utfallsvariabelen måle om hendelsen «komme i jobb» inntreffer et gitt år. Fordelen med å bruke forløpsanalyse her er at en slik analysemetode både kan ta hensyn til om hendelsen inntreffer og tiden det tar før hendelsen inntreffer, i samme modell.

4.3 Operasjonalisering av variablene

4.3.1 Avhengig variabel logistisk regresjon

I den logistiske regresjonen er avhengig variabel oddsen/sannsynligheten for å være i betalt arbeid henholdsvis 12 og 48 måneder etter første fødsel. Jeg estimerer altså to regresjonsmodeller; ett for hvert av de to tidspunktene. Utfallsvariablene er dikotome – enten så er man i jobb eller så er man det ikke. Ved å benytte meg av informasjon om dato for første jobb²³ etter fødsel konstruerer jeg en dummyvariabel på bakgrunn av fødselsdato for første

²³ Dato for første jobb er konstruert på bakgrunn av data fra Aa-registeret (Arbeidsgiver-/arbeidstaker-registeret). Her skal arbeidsforhold med minst fire timers gjennomsnittlig arbeidstid pr. uke registreres og personer med midlertidig fravær på mer enn 14 dager skal, med unntak av ved ferie, sykefravær og arbeidstidsordning, meldes ut av registeret (SSB: https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/notat_201008/notat_201008.pdf, lest 13.01.14).

barn og dato for første jobb etter første fødsel. Man vil få verdien 1 på i jobb etter 12 måneder dersom avstanden mellom fødselsdato for barn og dato for første jobb er 12 måneder eller kortere. Det samme gjøres for 48 måneder. Kvinner som får barn nummer to innen henholdsvis 12 og 48 måneder vil utelates fra analysene. Dette samme gjelder for kvinner som er i fulltidsutdanning.

4.3.2 Avhengig variabel forløpsanalyse

Den avhengige variabelen i forløpsanalysen skal måle om en gitt hendelse, å komme i jobb, inntreffer et spesifikt år og vil derfor være ventetiden til hendelsen inntreffer.

Utfallsvariabelen som konstrueres: «jobbforløp» er en dikotom variabel med verdiene 0 (ikke i arbeid) eller 1 (i arbeid). Om man er i arbeid eller ikke måles ved variabelen dato for første jobb etter fødsel²⁴. Utfallsvariabelen vil avhenge av året for to hendelser; fødselsåret til første barn og året der man eventuelt er i betalt arbeid.

4.3.3 Forklaringsvariabler

Analysen har tre forklaringsvariabler: *landbakgrunn*, *utdanningsnivå* og *foreldrepenger*.

Landbakgrunn

Hovedskillet for landbakgrunn går mellom etterkommere av innvandrere fra Tyrkia og Pakistan og majoritetsbefolkningen. Både etterkommere og de med majoritetsbakgrunn er født i Norge, men etterkommere har to foreldre som har innvandret til landet. I etterkommergruppen inkluderes også innvandrere som har innvandret før skolealder – det vil si til og med 7 år. Majoriteten har verdien A i SSBs innvandringskategorier og er barn av to foreldre født i Norge, mens etterkommere har verdien C i SSBs innvandringskategorier, og har foreldre som begge er født i utlandet. For personer født i Norge med to innvandrerforeldre er det foreldrenes fødeland som regnes som landbakgrunn. I de tilfeller der foreldrene har ulikt fødeland, er det morens fødeland som blir valgt (SSB²⁵). Innvandrere har kategori B i SSBs innvandringsregister. På bakgrunn av dette har jeg konstruert dummyvariabelen *etterkomdum*. Etterkommere, og de inkluderte tidliginnvandrerne, vil ha verdien 1 på denne, mens majoriteten har verdien 0. Kategorien for landbakgrunn har blitt delt opp ytterligere og består av ett sett med dummyvariable med følgende kategorier; majoritetskvinner, kvinner

²⁴ Se forrige fotnote for spesifisering av variabelen «dato for første jobb».

²⁵ SSB: <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/aar/2013-04-25?fane=om>, lest 28.12.13.

med foreldre innvandret fra Pakistan og kvinner med foreldre innvandret fra Tyrkia. Kategoriene er gjensidig utelukkende.

Utdanningsnivå

Utdanning måles ved *utdanningslengde* forstått som høyeste nivå på avsluttet utdanning innen de får første barn. For å måle dette har jeg konstruert et sett av dummyvariable basert på NUS-koden som er en sekssifret kode der første siffer gir informasjon om nivå på utdanningen. Dummysettet som ble konstruert på bakgrunn av dette består av følgende kategorier; grunnskole, fullført videregående skole og høyere utdanning (det siste inkluderer all utdanning på høgskole- og universitetsnivå)²⁶.

Foreldrepenger

Tidligere forskning viser at kvinner som mottar foreldrepenger kommer raskere i jobb etter de har fått barn enn de som kun mottar engangsstønad etter fødsel (Rønsen & Kitterød 2012: 3, Rønsen & Sundström 2002: 121). Dette forklares med at de har en større tilknytning til, og «investert» mer i, arbeidsmarkedet forut for fødselen. Foreldrepenger kan derfor brukes som et mål på arbeidstilknytning forut for fødsel²⁷. Jeg konstruerer dummyvariabelen foreldrepenger på bakgrunn av informasjon fra FD-trygd. De som har mottatt ordinære foreldrepenger i forbindelse med fødsel får verdien 1 på denne variabelen²⁸. De som ikke har mottatt foreldrepenger får verdien 0 på denne variabelen.

Samspill

Jeg vil også se på mulige samspill effekter mellom landbakgrunn og utdanningsnivå og mellom landbakgrunn og foreldrepenger, på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel. Samspill forstås som «statistisk interaksjon» (Skog 2007: 51), og her vil det si om betydningen av utdanningsnivå og mottak av foreldrepenger for sannsynligheten for å være i arbeid, varierer med landbakgrunn. Samspillvariabler konstrueres ved å ta produktet av

²⁶ Utdanningsnivåene tilsvarer følgende førstesiffer i NUS-koden: Grunnskole: 1, 2 og 3. VGS: 4 og 5. Høyere utdanning: 6, 7 og 8.

²⁷ Jeg har brukt foreldrepenger som en «proxy» for arbeidstilknytning. Et annet alternativ kunne vært å bruke variabelen «yrkstat». Denne viser til status på arbeidsmarkedet på en spesifikk referansedato. Foreldrepenger gir således et «strengere» mål på arbeidstilknytning fordi rett til foreldrepenger «opptjenes gjennom å være yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før vedkommendes uttak av foreldrepenger tar til (...) Den pensjonsgivende inntekten må på årsbasis svare til minst halvparten av grunnbeløpet» (Lovdata, Lov om folketrygd, § 14-6: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-02-28-19/KAPITTEL_6-1-2#§14-8).

²⁸ Dette inkluderer ikke de som har mottatt engangsstønad da en slik støtte gis til de som ikke, gjennom betalt arbeid forut for fødsel, har opparbeidet seg retten til ordinære foreldrepenger.

enkeltvariablene. Jeg lager produktledd mellom landbakgrunn (Tyrkia og Pakistan) og utdanningsnivå, og mellom landbakgrunn (Tyrkia og Pakistan) og foreldrepenger.

4.3.4 Kontrollvariabler

I tillegg til de nevnte uavhengige variablene kommer også en rekke kontrollvariabler for å kontrollere for mulige bakenforliggende faktorer. Dette kalles kontrollvariabelmetoden og er den vanligste metoden i samfunnsvitenskapelig forskning for å unngå spuriøse sammenhenger (Skog 2007: 41). Slike sammenhenger oppstår når en bakenforliggende variabel er korrelert med både forklarings- og utfallsvariabel (Skog 2007: 39). For å unngå spuriøsitet inkluderes flere variabler slik at gruppene som sammenlignes blir så *like* som mulig. En svakhet ved studier som benytter seg av kontrollvariabelmetoden er at man aldri helt sikkert kan vite om man har kontrollert for alle mulige konfunderende faktorer (Skog 2007: 44).

Alder

En kvinnes alder er sannsynligvis korrelert med både utdanningsnivå, sannsynligheten for at hun har krav på foreldrepenger og sannsynligheten for at hun kommer (raskere) i jobb etter fødsel. Dessuten er landgruppene forskjellige med hensyn til alder ved første fødsel – der etterkommergruppene har en lavere gjennomsnittlig alder for når de får sitt første barn²⁹. Derfor er det viktig å kontrollere for alder for å unngå spuriøse sammenhenger mellom forklaringsvariabler og utfallsvariabel. Alder viser til alder ved første fødsel og går fra 18 til 35 år. For å tillate en ikke-lineær sammenheng mellom alder og utfallsvariabler er det konstruert et sett av dummyvariabler³⁰ for alderskategoriene: 18 – 19 år, 20 – 24 år, 25 – 29 år og 30 – 35 år.

Bosted

Bosted varierer systematisk med forklaringsvariabelen *landbakgrunn*³¹: blant kvinnelige pakistanske etterkommere bodde neste 70 prosent i Oslo da de fikk sitt første barn. Blant de tyrkiske etterkommerne er dette tallet på rundt 30 prosent. For kvinner uten innvandringsbakgrunn gjaldt dette for i overkant av 15 prosent. Bosted kan ha en betydning for om/når man er i jobb etter fødsel gjennom forskjeller i det lokale arbeidsmarkedet – med flere jobbmuligheter i Oslo. Det kontrolleres derfor for bosted i og utenfor Oslo ved

²⁹ Se kapittel 5: Deskriptiv statistikk for en oversikt over alder ved fødsel for de ulike gruppene.

³⁰ Det har også blitt gjort analyser med alder som kontinuerlig variabel og annengradsledd, men det er aldersdummyer som gir den beste tilpasningen til datamaterialet.

³¹ Se kapittel 5: Deskriptiv statistikk for en oversikt over bosted for de ulike gruppene.

dummyvariabelen *oslodum*. På denne variabelen vil kvinner som er registrert bosatt i Oslo i året for første fødsel få verdien 1, mens kvinner som ikke er registrert bosatt i Oslo året de får sitt første barn får verdien 0. I forløpsanalysen er dette en tidsvarierende variabel.

Samlivsstatus

Kvinner som er i et forhold, enten gift eller samboerskap, vil antageligvis ha lavere sannsynlighet for å komme raskt i jobb fordi de har en alternativ inntekt via partneren (Rønsen & Kitterød 2012: 18). Samlivsstatus samvarierer dessuten med forklaringsvariabelen *landbakgrunn*³². Med andre ord er samlivsstatus korrelert med både forklarings- og utfallsvariabel. For å kontrollere for samlivsstatus konstrueres en dummyvariabel for om man er *gift/samboende* eller ikke det året man får sitt første barn. Variabelen konstrueres på bakgrunn av to variabler – en for «sivilstand» og en for registrert samboer. Kvinner som er registrert som gift, med registrert partner eller med samboer det aktuelle året vil få verdien 1 på denne variabelen, mens kvinner som er registrert som ugift, enke, skilt, separert, separert partner, skilt partner eller som gjenlevende partner får verdien 0. I forløpsanalysen er dette en tidsvarierende variabel.

4.4 Analysemetode

4.4.1 Binær logistisk regresjon

Utfallsvariabelen jeg er interessert i er naturlig dikotom siden den bare har to mulige verdier - enten er man i jobb eller ikke. I slike tilfeller er logistisk regresjon en passende analysemetode (Acock 2008: 281, Skog 2007: 352). Avhengig variabel i logistisk regresjon er den andelen som har verdien 1 i de ulike gruppene (Skog 2007: 353). Regresjon av en dikotom avhengig variabel på en uavhengig variabel gir ikke en lineær regresjonskurve, men i stedet en S-formet kurve fordi en andel, per definisjon, kun kan ha en verdi mellom 0 og 1. For å få en tilnærmet lineær sammenheng mellom avhengig og uavhengig variabel kodes disse andelene derfor om til *logiter*. Dette gjøres i to steg. I første steg regner man om andeler til *odds*. Oddsene viser hvor mye større (eller mindre) sannsynligheten er for at en bestemt hendelse skal forekomme, enn for at det ikke skal forekomme (Skog 2007: 483). Omregning fra sannsynligheter/andeler (Y) til odds gjøres etter følgende formel:

³² Se kapittel 5: Deskriptiv statistikk for en oversikt over samlivsstatus for de ulike gruppene.

$$\text{Odds} = \frac{Y}{(1-Y)}$$

Deretter må man, i steg nummer to, foreta en logaritmisk omkodning av oddsene:

$$\text{Logit}(Y) = \ln\left(\frac{Y}{1-Y}\right)$$

Man får da den lineære regresjonsmodellen:

$$\text{Logit}(Y) = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_kX_k + \varepsilon$$

Logit(Y) viser til utfallsvariabel. b_0 er konstantleddet som viser hva logiten vil være når verdien på alle de uavhengige variablene er lik null. Regresjonsparameteren b_k viser hvor mye logiten øker når den uavhengige variabelen X_k øker med én enhet. ε er restleddet som viser til alle de uobserverte faktorene som ikke er inkludert i modellen, men som er korrelert med utfallsvariabelen.

Etter omkodning av andeler til logiter er sammenhengen mellom uavhengig og (omkodet) avhengig variabel tilnærmet lineær, men tolkningen av logiter er mye mindre intuitiv enn tolkningen av andeler. En løsning på dette problemet er å bruke *odds* og *oddsrater*. Odds har jeg allerede definert ovenfor. Oddsraten (OR) viser hvor mange ganger større (eller mindre) oddsene blir når den uavhengige variabelen øker med én enhet (Skog 2007: 485):

$$\text{OR} = \frac{\text{odds}(X+1)}{\text{odds}(X)}$$

For å gjøre presentasjonen av resultatene enklere vil jeg også regne om oddsrater til forskjeller i prosent. Dette gjøres med følgende formel:

$$(\text{OR} - 1) * 100$$

Den logistiske regresjonen bygger på tre sentrale forutsetninger: at sammenhengen mellom variablene er S-formet og derfor kan beskrives med den logistiske kurven, at de enkelte observasjonene er uavhengige av hverandre, og at sammenhengen mellom forklarings- og utfallsvariabel ikke er spuriøs (Skog 2007: 380, 398). Alle variablene som benyttes i denne oppgaven er dummyvariabler. Den første forutsetningen er derfor oppfylt. Selv om jeg benytter meg av longitudinelle data har jeg kun en observasjon per person i de logistiske modellene og den andre forutsetningen skal derfor også være oppfylt³³. Når det gjelder den

³³ Merk at det er flere observasjoner per enhet i forløpsanalysen.

tredje forutsetningen er dette kanskje den substansielt viktigste, og blir forsøkt løst gjennom den allerede nevnte kontrollvariabelmetoden der alle variabler som kan tenkes å ha en konfunderende effekt inkluderes i modellene. Dessuten er jeg først og fremst interessert i sammenhenger mellom forklaringsvariabel og utfallsvariabel – ikke kausaleffekter. Dette vil si at selv om det er utelatt konfunderende variabler vil jeg fortsatt estimere den betingede korrelasjonen mellom uavhengig og avhengig variabel.

En svakhet ved logistisk regresjon er at i en slik analyse, i motsetning til i lineær analyse, vil estimatene til de ulike variablene kunne påvirkes av utelatte variabler som har betydning for den avhengige variabelen. Den uobserverte heterogeniteten, ikke-observerte variabler som kan forklare variansen i utfallsvariabelen, kan derfor kunne påvirke estimatene (Mood 2010: 67). Dersom man utelater en uavhengig variabel, x_2 , som påvirker utfallsvariabelen y , men ikke den uavhengige variabelen x_1 , vil det føre til for lavt estimat for x_1 . Dersom x_2 inkluderes vil estimat for x_1 øke. Hvor mye er avhengig av forskjellene i den forklarte variansen mellom en modell som inkluderer x_2 og en modell der den ikke er inkludert (Mood 2010: 68). Det er derfor viktig å inkludere de variablene som kan tenkes å påvirke avhengig variabel. Dessuten bør man vise forsiktighet med å sammenligne oddsrater mellom modeller siden disse er avhengig av både faktisk betydning og den uobserverte heterogeniteten (Mood 2010: 79).

4.4.2 Forløpsanalyse

Siden jeg har tilgang på longitudinelle data og ønsker å se på tiden det tar før kvinner er tilbake i jobb etter barnefødsel er forløpsanalyse en passende metode. I en forløpsanalyse er den avhengige variabelen tiden det tar før en gitt hendelse inntreffer (Lyngstad 2010: 109). Forløpsanalyse er en nyttig metode å benytte når man skal analysere en hendelse, en kvalitativ endring, som inntreffer på et spesifikt tidspunkt. Endringen må være en tydelig forskjell før og etter hendelsen (Allison 1984: 9). Å komme i jobb etter fødsel er en slik ikke-repetert, enkeltstående hendelse av.

To av de viktigste egenskapene til forløpsanalyse er at en slik metode overkommer problemene med sensurering og tidsvarierende uavhengige variabler (Allison 1984: 9). *Sensurerte* data vil si at personer som ikke har opplevd den aktuelle hendelsen i tidsrommet man ser på blir ekskludert fra analysene. Her vil det si at mødre som ikke kommer i jobb under observasjonstida ikke vil «bidra» med data. Dette kan gi store skjevheter i resultatene fordi det antas at andel som ikke kommer i jobb i løpet av observasjonsperioden ikke er likt

fordelt mellom landegruppene jeg ser på. En fordel ved å benytte forløpsanalyse er at det er mulig å inkludere observasjoner der hendelsen ikke inntreffer. Man vil altså kunne inkludere individer som ikke bidrar med en hendelse, men som allikevel vil bidra med tid. Dette er viktig fordi det antas at en del kvinner ikke vil begynne i jobb etter en barnefødsel, men disse bør allikevel inkluderes i analysene.

I tillegg vil man, selv om ingen av observasjonene blir sensurert, uansett ha problemer med uavhengige variabler som endrer verdi under observasjonsperioden – altså *tidsvarierende uavhengige variabler*. Samlivsstatus og bosted er to slike variabler. En fordel ved forløpsanalyse er imidlertid at en slik analyse åpner opp for at kontrollvariablene kan endre seg underveis (Lyngstad 2010: 114).

Ved diskrettids forløpsanalyse må data gjøres om fra data om enheter til enhet-tid data. På den måten bidrar ikke hver enhet med én observasjon, men hver enhet bidrar med en observasjon for hver tidsenhet personen er under risiko for at hendelsen skal inntreffe (Lyngstad 2010: 115). Jeg vil lage person-år-observasjoner for hver personobservasjon og estimere en regresjonsmodell der utfallsvariabelen vil være den årlige oddsen/sannsynligheten for å komme i betalt arbeid.

To sentrale elementer i utviklingen av modellen er *risk-set* og *hazardraten*. Risk-set er antall individer som er under «risiko» for å oppleve den aktuelle hendelsen ved hvert tidspunkt. Man vil kun være under risiko dersom hendelsen, kommet i arbeid, ikke allerede har skjedd. Ergo vil antall personer under risiko minke etter hvert som tiden går. I diskrettids forløpsanalyse brukes sannsynligheter som en tilnærming til «hazard-raten». Den avhengige variabelen vil altså kunne leses som sannsynligheten for at hendelsen (i jobb) inntreffer for et individ i et gitt tidsrom (år), forutsatt at man er under risiko ved det gitte året (Lyngstad 2010: 112).

Som en del av modellspesifikasjonen i forløpsanalysen inkluderes det også en *varighetsvariabel* som lar sannsynligheten for at hendelsen skal inntreffe variere over tid. Varighetsvariabelen er spesifisert som et sett av dummyvariabler basert på år etter fødsel. For å se om betydningen av tid er ulik for landegruppene inkluderes i tillegg samspillsledd mellom landbakgrunn og varighet.

Jeg har data om individer som har fått sitt første barn i perioden 2000-2009.

Observasjonsperioden starter når individene er under risiko for å starte i jobb igjen etter de har fått barn – altså året etter første barns fødselsår. Fordi individene har fått barn i ulike år vil observasjonsperioden derfor ikke starte på samme tidspunkt. Slutten på observasjonsperioden

vil settes til 2010 for de som ikke har opplevd hendelsen (kommet i jobb). Dataene er derfor høyresensurert fordi vi ikke har informasjon om hendelser etter observasjonsperioden. Dersom man kommer i jobb er året for dette tidspunkt for når observasjonsperioden ender. Kvinner som får barn nummer to regnes ikke lenger som under risiko for å komme i jobb og vil *sensureres* fra og med fødselsåret for barn nummer to. Kvinner som er under fulltidsutdanning vil *intervallsensureres* i årene de er under utdanning. De regnes for ikke å være under risiko for å komme i jobb mens de er under utdanning, men vil igjen bidra med person-år når de ikke lenger er under utdanning.

4.5 Signifikanstesting

Vanligvis signifikanstestes resultater for å se om den sammenhengen man finner i utvalget også kan gjelde for populasjonen som helhet. Mitt datamateriale er registerdata – altså har jeg informasjon om hele populasjonen jeg undersøker. Signifikanstesting ikke bare er relevant ved utvalgsdata, men også ved registerdata for å sikre seg mot at variasjonene man observerer ikke kun skyldes tilfeldigheter (Fekjær 2011: 191, Skog 2007: 121).

Hovedprinsippet i signifikanstesting er å teste om en kan forkaste nullhypotesen om at det ikke finnes noen sammenheng mellom uavhengig variabel og utfallsvariabel (Skog 2007: 373). Flere statistiske tester benyttes både for å teste enkeltestimater i en modell og for å teste en modell som helhet. For enkeltestimater rapporterer Stata automatisk z-verdier ved logistiske analyser. Denne verdien er utregnet ved hjelp av denne formelen:

$$z = \frac{\hat{b}_1}{SE(b_1)}$$

I tabellene jeg presenterer vil signifikanstjernene angi p-verdien til z-testen.

For å signifikansteste en hel modell og for å sammenligne enkle og fulle modeller oppgis *log likelihood* og *log likelihood ratio*. Beregningsmetoden ved logistisk regresjon, Maximum Likelihood Estimation, finner de koeffisientene som gjør det mest sannsynlig at vi har fått de observerte dataene (Tuft 2000:24). Dette gjøres ved hjelp av en algoritme som finner de regresjonskoeffisientene som gir den høyest mulige verdien av logaritmen av likelihoodfunksjonen – de koeffisientene som maksimerer *log likelihood*. Algoritmen «prøver seg frem» gjennom *iterasjoner* der hver iterasjon gir en forbedret versjon av forrige iterasjon. Den siste iterasjonen som beregnes maksimerer log likelihood for den fulle modellen (Tuft 2000: 48). Dette gjøres av et statistikkprogram (her: Stata).

For å sammenligne hvor godt en modell beskriver datamaterialet benyttes «Likelihood ratio»-testen som sammenligner verdien på «likelihood»-funksjonen til en modell uten forklaringsvariabler med verdien på «likelihood»-funksjonen i modellen man har estimert. Grunnprinsippet er altså at den sjekker hvor godt den estimerte modellen beskriver datamaterialet sammenlignet med hvor godt nullhypotesen beskriver det samme datamaterialet. Differansen mellom modellene kalles «log likelihood ratio» (LR):

$$LR = (-2LL_0) - (-2LL_A)$$

Der $-2LL_0$ er log likelihood for en modell basert på nullhypotesen, mens $-2LL_A$ er log likelihood for en modell basert på vår alternative hypotese. Samme prinsipp benyttes for å sammenligne en enkel modell med få variabler med en full modell med flere variabler.

Sannsynlighetsfordelingen til LR er tilnærmet kji-kvadratfordelt med like mange frihetsgrader som det er flere parametere i full modell sammenlignet med enkel modell (Skog 2007: 375).

4.6 Analyseverktøy

Alle de statistiske analysene gjøres i statistikkprogrammet STATA 13.

5. Deskriptiv statistikk

I dette kapitlet vil jeg beskrive noen hovedtrekk ved datasettet som blir benyttet i analysene. Datasettet består av 182 087 kvinner som fikk sitt første barn i alderen 18 til 35 år i løpet av perioden 2000 til 2009. Av disse har 180 811 personer ingen innvandringsbakgrunn, 299³⁴ av kvinnene har landbakgrunn fra Tyrkia, mens 977³⁵ personer har pakistansk landbakgrunn.

5.1 Alder ved første fødsel

Tabell 5.1 viser egenskaper ved utvalget fordelt etter landbakgrunn³⁶. Her ser vi at det er variasjoner mellom gruppene når det gjelder *alder ved første fødsel*³⁷. Den høyeste gjennomsnittsalderen for førstegangsfødende finne vi blant kvinner uten innvandringsbakgrunn – rundt 27 år. I den andre delen av aldersskalaen befinner de tyrkiske etterkommerne seg. For disse er gjennomsnittlig alder ved første fødsel 23 år. Etterkommere med foreldre innvandret fra Tyrkia etablerer familie relativt mye tidligere enn majoriteten i Norge. Det kan være ulike årsaker til dette. Kanskje er tyrkiske etterkommere mer tradisjonelt innstilt enn unge med majoritetsbakgrunn i Norge. Samtidig er det viktig å huske på at gruppen av norskfødte med innvandringsbakgrunn er en ung gruppe generelt – ikke bare blant de som har fått barn. Det er rett og slett veldig få norskfødte med innvandringsbakgrunn som er i 30-årene (Olsen 2010: 10 – 11). Blant norskfødte med tyrkisk bakgrunn er det for eksempel enda ingen som har rukket å bli 40 år, og det er også relativt få i 30-årene (Henriksen 2010: 147). Den lave gjennomsnittlige alderen ved førstegangsfødsel i denne gruppa kan med andre ord skyldes at disse kvinnene fortsatt er relativt unge. Gjennomsnittlig alder for førstegangsfødende med pakistansk bakgrunn er på nesten 25 år. Disse kvinnene ligger altså aldersmessig midt i mellom de tyrkiske etterkommerne og majoritetskvinnene.

³⁴ Av disse 299 kvinnene er 197 født i Norge av tyrkiskfødte foreldre, mens 102 selv har innvandret til Norge (før skolealder).

³⁵ Av disse 977 kvinnene er 702 født i Norge av pakistanskfødte foreldre, mens 275 selv har innvandret til Norge (før skolealder).

³⁶ En kort deskriptiv oversikt for person-år finnes i appendiks.

³⁷ Merk at majoritetskvinnene i mitt utvalg har en gjennomsnittlig lavere alder som førstegangsfødende enn normalt. Dette fordi mitt utvalg kun inkluderer kvinner som fikk sitt første barn i alderen 18 til 35 år. For minoritetsgruppene har denne avgrensningen liten betydning, da få har nådd en alder over 35 år.

Tabell 5.1: Deskriptiv statistikk etter landbakgrunn (N=182 378)

Landbakgrunn	Majoritet	Tyrkia	Pakistan
<i>Alder (18 – 35 år)^a</i>			
Gj.sn alder ved første fødsel	27,2	23,3	24,9
Standardavvik	4,2	3,3	3,1
<i>Utd.nivå ved første fødsel (%)</i>			
Grunnskole	20,5	52,5	39,8
Fullført VGS	33,2	33,1	38,8
Høyere utdanning	46,3	14,4	21,4
<i>Samlivsstatus første fødsel(%)</i>			
Gift/samboer	60,7	84,0	72,0
<i>Bosted ved første fødsel (%)</i>			
Oslo	15,5	31,1	69,1
<i>Foreldrepenger (%)</i>			
Mottatt	85,2	83,6	77,8
<i>I jobb (%)^b</i>			
12 mnd etter fødsel	33,1	25,3	25,2
48 mnd etter fødsel ^c	73,3	63,3	59,4
N individer	180 811	299	977

Det er foretatt kji-kvadrattester for å teste om forskjeller i fordeling på variablene etter landegruppe er statistisk signifikant. Fordelingene på alle variablene er statistisk signifikant forskjellige på 0,1-prosent-nivå.

^a Det er beregnet 95 % -konfidensintervaller for alder ved fødsel for de tre gruppene: Majoritet [27,2 , 27,4] Tyrkia: [22,9 , 23,6] Pakistan: [24,6 , 25,1]. Konfidensintervallene til landegruppene er ikke overlappende og er derfor statistisk signifikant på minst 5 prosent-nivå.

^b Inkluderer ikke kvinner som er tilbake i fulltidsutdanning eller som har fått barn nummer to innen henholdsvis 12 (N=148 241) og 48 (N=35 537) måneder etter førstefødte.

^c Her er kun kvinner som fikk sin førstefødte mellom 2000 og 2006 inkludert.

5.2 Utdanningsnivå

Utdanningsnivå ved første fødsel brukes i denne oppgaven som et mål på humankapital. Fordelingen på denne variabelen blant de ulike landgruppene følger stort sett de samme mønstrene som *alder ved fødsel*. Førstegangsmødrene med majoritetsbakgrunn har i snitt oftere høyere utdanning enn kvinner i etterkommergruppene. Mens nesten halvparten av kvinnene med majoritetsbakgrunn har tatt høyere utdanning før de får sitt første barn, er det tilsvarende tallet for kvinnene med tyrkisk landbakgrunn på kun 14 prosent. For etterkommere med foreldre innvandret fra Pakistan er andelen som har tatt høyere utdanning ved første fødsel også relativt mye mindre enn for majoritetskvinnene – nemlig på 21 prosent. Den relativt lave andelen med høyere utdanning henger naturlig nok sammen med gjennomsnittlig alder ved første fødsel. For den tyrkiske gruppen er denne som nevnt relativt lav (23 år) og forståelige nok er det få som derfor har gjennomført ett utdanningsløp på høgskole- eller universitetsnivå før de får sitt første barn. Men samtidig vet vi fra eksisterende forskning at tyrkiske etterkommere i mindre grad tar høyere utdanning enn majoriteten og andre etterkommergrupper. Blant de store etterkommergruppene er det de med tyrkisk bakgrunn som er lavest representert i høyere utdanning (Henriksen 2010: 157, Løwe 2008: 35).

5.3 Samlivsstatus³⁸

Når det gjelder *samlivsstatus ved første fødsel* er det er en lavere andel blant minoritetskvinnene som er gift eller samboende når de får sitt første barn, enn andelen blant etterkommere med bakgrunn fra Pakistan og Tyrkia. Igjen skiller etterkommere med landbakgrunn fra Tyrkia seg ut: i denne gruppen er drøyt 80 prosent av kvinnene gift eller samboende når de får sitt første barn, mens tilsvarende tall for kvinnene med majoritetsbakgrunn er rundt 60 prosent³⁹.

³⁸ Denne variabelen inneholder sannsynligvis noe underrapportering da tallene for andeler i samliv ved fødsel er betydelig lavere her enn det som vanligvis oppgis. SSB rapporterer at kun 1 av 10 mødre ikke er i samliv når de får barn (SSB: <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/faerre-unge-flere-eldre>, lest 3.5.14).

³⁹ Dersom man kun ser på gift/ikke gift er forskjellene enda større. Prosent gifte i de ulike gruppene: majoritet: 25,9 %, Tyrkia: 81,3, Pakistan: 70,1 %. Dette er i tråd med tidligere statistikk på området: for alle personer i alderen 25 til 29 år er 10 prosent gift med barn, mens for de norskfødte med innvandrerforeldre gjelder dette for hele 27 prosent (Olsen 2010: 25)

5.4 Bosted

Variabelen *bosted ved første fødsel* viser hvor stor prosentandel, blant de ulike landegruppene, som er bosatt i Oslo når de får sitt første barn. Her skiller de pakistanske etterkommerne seg ut. Mens det blant majoriteten kun er rundt 15 prosent av de førstegangsfødende som er bosatt i hovedstaden er det tilsvarende tallet for denne gruppen på nærmere 70 prosent. Dette er naturlig da vi vet at syv av 10 av de med pakistansk bakgrunn⁴⁰ bor i Oslo (Henriksen 2010: 188).

5.5 Foreldrepenger

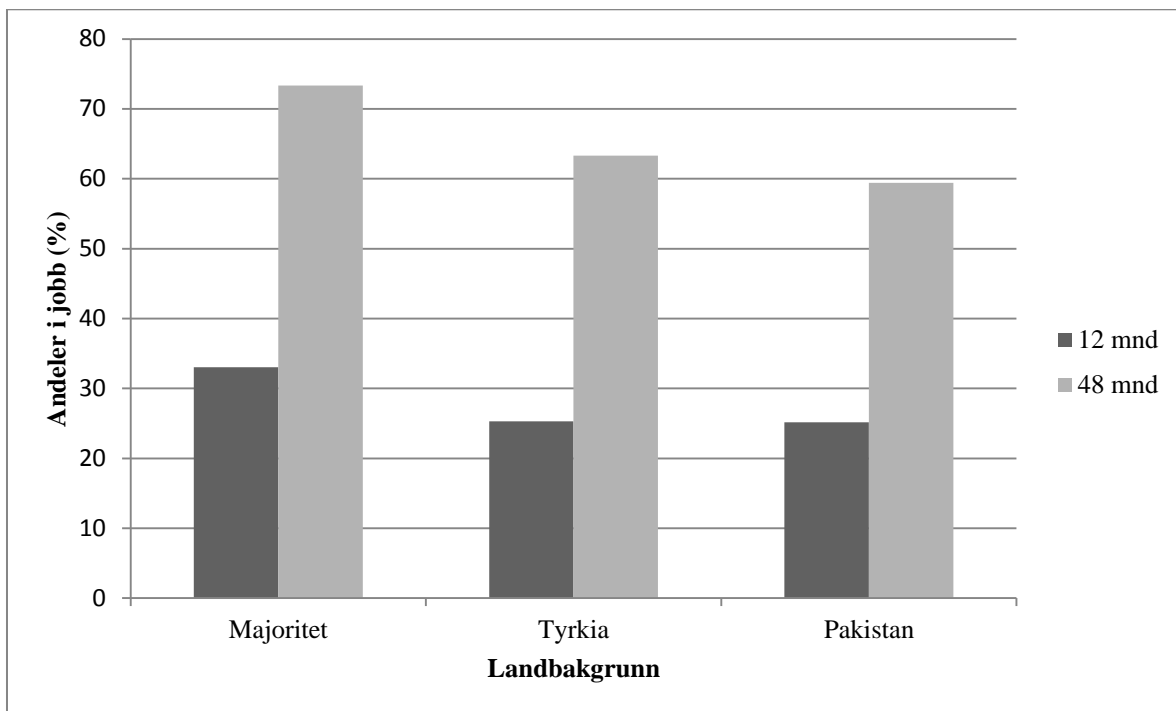
Variabelen *foreldrepenger* viser at det er noen forskjeller i hvorvidt man har mottatt ordinære foreldrepenger. Generelt er tallet for de som har mottatt ordinære foreldrepenger relativt høy i alle gruppene. Den laveste prosentandelen for mottatt ordinære foreldrepenger finner vi i gruppen med de pakistanske etterkommerne. Her er det snaut 78 prosent av kvinnene som har mottatt en slik ytelse etter første fødsel. Den høyeste andelen er å finne blant kvinnene med majoritetsbakgrunn der rundt 85 prosent har hatt en betalt foreldrepermisjon.

5.6 I jobb etter fødsel

Med variabelen *i jobb* ser jeg på hvor stor andel av kvinnene i de ulike landgruppene som er i betalt arbeid i henholdsvis 12 og 48 måneder etter første fødsel. Resultatene av dette blir illustrert i figur 5.1. Det er hovedsakelig to mønstre som er verdt å kommentere i figur 5.1. For det første at andel mødre som er i jobb, ikke overraskende, øker fra 12 måneder etter fødsel til 48 måneder etter fødsel. Mens det ett år etter fødsel er mye vanligere å være hjemme enn å ikke være det er det 4 år etter fødsel vanligst å være i arbeid. Dette gjelder for alle tre gruppene. For det andre er det i majoritetsgruppen at andelene som er i jobb er høyest – dette gjelder ved både ett og fire år etter fødsel. For etterkommerne er andel kvinner i arbeid likt for de to gruppene ved 12 måneder etter fødsel (ca 25 %), mens ved 48 måneder etter fødsel skiller de med noen få prosentpoeng. Da er drøyt 63 prosent i den tyrkiske etterkommengruppen i arbeid mens tilvarende tall for kvinnene i den pakistanske etterkommergruppen er på i overkant av 59 prosent.

⁴⁰ Hos Henriksen (2010) er alle innvandrere, uavhengig av alder ved innvandring, og norskfødte med pakistansk bakgrunn slått sammen.

Figur 5.1 Andeler i jobb 12 og 48 måneder etter første fødsel.

Merk at andelene som er i arbeid 12 og 48 måneder etter fødsel ikke er direkte sammenlignbare da kvinner som har fått barn nummer to innen den aktuelle måneden og kvinner som er under fulltidsutdanning er utelatt fra oversikten. Ett år etter første fødsel er det relativt få i alle gruppene som er utelatt på grunn av ny fødsel, mens etter fire år gjelder dette over halvparten i majoritetsgruppen og i den pakistanske etterkommergruppen. Andeler som utelates på grunn av utdanning er relativt lik for alle gruppene både ved ett og fire år etter fødsel⁴¹.

I de to neste kapitlene vil resultater fra de multivariate analysene presenteres.

⁴¹ En oversikt over hvor mange i de ulike landegruppene som utelates fra analysene på grunn av barn nummer to og/eller fordi de er i fulltidsutdanning, finnes i appendiks.

6. Fra fødsel til arbeid – en forløpsanalyse

I dette kapitlet presenteres resultater fra forløpsanalysen og fokuset ligger på betydningen av tid. Kapitlet innledes med å se på hva som kjennetegner de som kommer raskest i jobb etter første fødsel. Den viktigste forklaringsvariabel er landbakgrunn, men jeg ser også på utdanningsnivå og hvorvidt man har hatt en betalt foreldrepermisjon eller ikke. Deretter ser jeg nærmere på hvordan sannsynligheten for å komme i jobb endrer seg med tiden som går – og hvordan dette er for tyrkiske og pakistanske etterkommere sammenlignet med majoriteten.

6.1 Hva kjennetegner de som kommer raskest i jobb etter fødsel?

Tabell 6.1 viser resultater modellene 1A – C fra forløpsanalyse av sannsynligheten for å komme i jobb etter fødsel. I enkel modell (1A) er kun forklaringsvariabelen landbakgrunn og kontrollvariablene alder, samlivsstatus og bosted inkludert, mens modellene 1B og 1C er modeller med flere forklaringsvariabler inkludert⁴². Modell 1C inkluderer i tillegg samspillsledd. LR viser at modell 1B gir en bedre tilpasning til datamaterialet enn den enkle modellen (1A), at modell 1C gir en bedre tilpasning enn modell 1B og at alle de tre estimerte modellene er signifikant bedre enn en modell uten forklaringsvariabler.

Modell 1A viser odds for å komme i jobb etter første fødsel for de ulike landegruppene kontrollert for alder, samlivsstatus og bosted. For at oddsen skal kunne variere med tid er det også inkludert en varighetsvariabel spesifisert som år etter fødsel. Generelt viser oddsrater over 1 at variabelen er korrelert med å komme raskere i jobb enn i referansegruppen, mens oddsrater under 1 er korrelert med en lengre varighet før en kommer i jobb. I denne modellen viser estimatet for landbakgrunn, alle aldersgruppene, samt alle tidsvariablene en oddsrate på under 1. Mens estimat for samlivsstatus og bosted (=Oslo) har en oddsrate på over 1. Det er derfor blant gifte eller samboende majoritetskvinner, i året etter fødsel, som bor i Oslo, og som fikk første barn i alderen 25 til 29 år at vi finner den høyeste oddsen for å komme i jobb.

⁴² Jeg har også estimert en modell der det er inkludert dummyer for kontroll for periode. For å unngå perfekt korrelasjon med varighetsvariabel ble årene gruppert i følgende kategorier: 2001-2003, 2004-2006, 2007-2009 og 2010, siste kategori ble valgt som referansekategori. Inkluderingen av periodekontroll ga ingen vesentlige endringer i estimatene og vil derfor ikke bli rapportert.

Fordi estimatene for både tyrkisk og pakistansk landbakgrunn vises oddsreter under 1 og er statistisk signifikante på 0,1 prosent-nivå ($p < 0,001$) tar det lenger tid før etterkommere med bakgrunn fra Tyrkia eller Pakistan kommer i jobb etter fødsel – sammenlignet med majoritetskvinner på samme alder og med lik samlivsstatus og bosted.

Tabell 6.1 Modell 1A – C: Forløpsanalyse av odds for å komme i jobb etter første fødsel:

	<i>Modell 1A, OR:</i>	<i>Modell 1B, OR:</i>	<i>Modell 1C, OR:</i>
<i>Landbakgrunn</i>			
(ref: Majoritet)			
Tyrkia	0,599*** (0,063)	0,674*** (0,072)	0,457* (0,153)
Pakistan	0,565*** (0,034)	0,705*** (0,043)	0,360*** (0,061)
<i>Alder</i>			
(ref: 25 – 29 år)			
18 – 19 år	0,639*** (0,023)	1,071 (0,040)	1,070 (0,040)
20 – 24 år	0,974* (0,012)	1,171*** (0,015)	1,172*** (0,015)
30 – 35 år	0,874*** (0,009)	0,838*** (0,008)	0,839*** (0,008)
<i>Samlivsstatus</i>	1,483*** (0,016)	1,252*** (0,014)	1,253*** (0,014)
(ref: ikke samliv)			
<i>Bosted</i>	1,116*** (0,014)	1,012 (0,013)	1,011 (0,013)
(ref: ikke Oslo)			
<i>Utdanningsnivå</i>			
(ref: grunnskole)			
VGS		1,154*** (0,015)	1,153*** (0,015)
Høyere utdanning		1,544*** (0,021)	1,543*** (0,021)
<i>Foreldrepenger</i>		2,301*** (0,034)	2,285*** (0,034)
(ref: ikke mottatt)			
<i>Varighet, år</i>			
(ref: år 1)			
2	0,426*** (0,005)	0,443*** (0,005)	0,443*** (0,005)
3	0,268*** (0,005)	0,286*** (0,005)	0,286*** (0,005)
4	0,214*** (0,006)	0,238*** (0,007)	0,238*** (0,007)
5	0,179*** (0,007)	0,207*** (0,008)	0,207*** (0,008)
6	0,157*** (0,009)	0,184*** (0,010)	0,184*** (0,010)
7	0,113*** (0,009)	0,134*** (0,011)	0,134*** (0,011)
8	0,096*** (0,011)	0,116*** (0,013)	0,116*** (0,013)
9	0,085*** (0,020)	0,103*** (0,017)	0,103*** (0,017)
10	0,076*** (0,020)	0,089*** (0,024)	0,089*** (0,024)
<i>Samspillsledd</i>			
Høyere utdanning*Pakistan			1,276 (0,197)
Foreldrepenger*Pakistan			2,123*** (0,381)
Høyere utdanning*Tyrkia			1,165 (0,358)
Foreldrepenger*Tyrkia			1,517 (0,536)
<i>Konstantledd</i>	0,579*** (0,006)	0,240*** (0,004)	0,242*** (0,004)
LR (frihetsgrader) (nullmodell)	20689,14***(16)	26186,83*** (19)	26211,29*** (23)

LR (frihetsgrader) (modell A)		5497,7*** (3)	5522,16*** (7)
LR (frihetsgrader) (modell B)		3431,28*** (1)	3455,74*** (5)
LR (frihetsgrader) (modell C)		1272,96*** (2)	1297,42*** (6)
LR (frihetsgrader) (modell D)			24,46*** (4)
-2LL	308 744, 84	303 247, 14	303 222,68
<i>N</i> personår	261 931	261 931	261 931

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05

Kvinner som får barn nummer to regnes ikke lenger som under risiko og blir sensurert fra og med fødselsåret til barn nummer to. Kvinner som er i fulltidsutdanning bidrar ikke med personårene de årene de er under utdanning.

Modell 1A viser dessuten at oddsen for å komme i arbeid synker etter hvert som tiden går. En kvinne har høyest sannsynlighet for å komme i jobb året etter fødsel og deretter blir oddsen for å komme i jobb lavere og lavere for hvert år. Dette skyldes sannsynligvis at de mest arbeidsorienterte kvinnene går raskt tilbake i jobb slik at datamaterialet over tid består av kvinner som er mindre arbeidsorienterte og med en dertil lavere sannsynlighet for å begynne i betalt arbeid.

Modell 1B viser en full modell der forklaringsvariablene *utdanningsnivå* og en dummy for mottak av *foreldrepenger*⁴³ er inkludert. Når kontroller for utdanningsnivå og mottak av foreldrepenger inkluderes blir betydningen av landbakgrunn Tyrkia og landbakgrunn Pakistan mindre. Oddsratene for landbakgrunn er nærmere 1 i modell 1B enn i modell 1A. Det betyr at utdanningsnivå og om man har hatt en betalt foreldrepermisjon medierer noe av betydningen av landbakgrunn for hvor raskt man kommer i jobb etter fødsel. I den deskriptive statistikken i kapittel 5 så vi at pakistanske og tyrkiske etterkommere i snitt både har lavere utdanningsnivå og noe lavere utbredelse av betalt permisjon. Fordi både utdanningsnivå og mottak av foreldrepenger har en positiv betydning for hvor raskt man kommer i jobb etter fødsel (oddsrater over 1) kan dette derfor forklare noe av forskjellene mellom etterkommergruppene og majoriteten. Merk at det fortsatt er relativt store forskjeller mellom kvinner med foreldre innvandret fra Tyrkia eller Pakistan og kvinner uten innvandringsbakgrunn i den gjennomsnittlige tiden det tar før de kommer i jobb etter de har blitt mødre for første gang – selv når det kontrolleres for utdanningsnivå og betalt foreldrepermisjon. Det må også tas forbehold om endringene i landbakgrunnsestimatene kan skyldes tilfeldigheter fordi konfidensintervallene (95 %) for estimatene for landbakgrunn Tyrkia og (så vidt) for landbakgrunn Pakistan er overlappende i modell A og B.

⁴³ Det er også estimert to modeller hvor den ene inkluderer utdanningsnivå, mens den andre inkluderer foreldrepenger. Disse gir relativt like estimater for forklaringsvariablene som en modell der de begge er inkludert. For fullstendig oversikt over modeller, se appendiks.

I modell 1C er det også inkludert produktledd av landbakgrunn (Tyrkia og Pakistan) og forklaringsvariablene høyere utdanning og foreldrepenger. Når disse forklaringsvariablene inkluderes ser vi at oddsraten for estimat for både de tyrkiske og de pakistanske etterkommerne synker i forhold til i den enkle modellen, og oddsen for at en kvinne med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn er i arbeid er mye lavere sammenlignet med sannsynligheten for at en kvinne med majoritetsbakgrunn er det. Noe av forklaringen på dette er at estimat for landbakgrunn ikke lenger gir gjennomsnittlig betydning av landbakgrunn for alle etterkommere, men i stedet gjennomsnittlig betydning av landbakgrunn for de som verken har høyere utdanning eller har hatt en betalt foreldrepermisjon⁴⁴.

Betydningen av tid er relativt lik i de tre modellene: oddsen for å komme i arbeid synker etter hvert som tiden går. Alle estimatene for tid er statistisk signifikante på 0,1 prosent-nivå ($p < 0.001$).

En viktig forklaringsvariabel for hvor raskt man er i jobb etter fødsel er hvorvidt man har mottatt foreldrepenger eller ikke. Oddsraten for variabelen foreldrepenger måler betydning av foreldrepenger for de som har verdien null på samspillsvariablene (altså majoriteten). Denne er på 2,1. For de pakistanske etterkommerne er det en tilleggsbetydning av foreldrepenger. Et signifikant samspillsledd på 2,1 viser at betydningen av å ha mottatt foreldrepenger for å komme i jobb er sterkere for kvinner med pakistansk bakgrunn enn den er for majoritetskvinnene. Den samlede betydningen av foreldrepenger for hvor raskt pakistanske etterkommere kommer i jobb finner vi ved å multiplisere oddsraten for foreldrepenger med samspillsleddet: $2,1 * 2,1 = 4,41$. Kvinner med foreldre innvandret fra Pakistan kommer derfor i gjennomsnitt 4,1 ganger så raskt tilbake i jobb som pakistanske kvinner som ikke har mottatt foreldrepenger.

Vi ser at estimatet for kvinner med tyrkisk bakgrunn går i samme retning – altså at betydningen av foreldrepenger er sterkere for denne gruppen enn det den er for majoritetskvinnene. Dette er dog ikke signifikant forskjellig fra null på 5 prosent-nivå og er derfor heftet med noe større statistisk usikkerhet.

⁴⁴Merk at noe av endringen i estimat for landbakgrunn *kan* skyldes endringer i den uforklarte variansen mellom modell 1B og 1C – jf. Mood (2010). Dette er sannsynligvis ikke særlig viktig her. Forskjellen mellom modell 1B og 1C er at det er inkludert samspillsledd i den siste modellen. Valget om å komme i jobb etter fødsel er påvirket av mange årsaker og det er lite plausibelt at samspillsleddene som legges til forklarer veldig mye mer av variansen i utfallsvariablen.

6.2 Ulik betydning av tid?

Tabell 6.1 viste at oddsen for å komme i arbeid synker etter hvert som tiden går. Estimatenes for betydning av tid (år) her er gjennomsnittsmål for hele utvalget og fordi majoritetsbefolkningen dominerer i antall er også tidsestimatene «drevet» av endringen over tid blant majoritetsbefolkningen. For å se på betydningen av tid for etterkommergruppene gjøres derfor separate analyser for de tre landegruppene. Resultater fra dette vises i tabell 6.2.

Tabell 6.2: Forløpsanalyse av odds for å komme i jobb etter første fødsel, enkle modeller etter landbakgrunn.

	<i>Modell 2, tyrkiske etterkommere, OR:</i>	<i>Modell 3, pakistanske etterkommere, OR:</i>	<i>Modell 4, majoritet, OR:</i>
<i>Alder</i>			
(ref: 25 – 29 år)			
18 – 19 år	1,366 (0,764)	0,441* (0,163)	0,544*** (0,019)
20 – 24 år	1,492 (0,334)	0,910 (0,113)	0,923*** (0,011)
30 – 35 år	3,083 (2,500)	1,133 (0,256)	0,899*** (0,009)
<i>Varighet, år</i>			
(ref: år 1)			
2	0,295*** (0,086)	0,607*** (0,083)	0,438*** (0,005)
3	0,465* (0,147)	0,314*** (0,075)	0,271*** (0,005)
4	0,235** (0,128)	0,184*** (0,074)	0,210*** (0,006)
5	0,299 (0,189)	0,098** (0,071)	0,172*** (0,007)
6	0,182 (0,191)	0,098* (0,100)	0,147*** (0,008)
7	(tom)	0,435 (0,337)	0,104*** (0,009)
8	(tom)	(tom)	0,089*** (0,010)
9	(tom)	(tom)	0,078*** (0,013)
10	(tom)	2,417 (3,428)	0,063*** (0,017)
<i>Konstant</i>	0,374*** (0,073)	0,455*** (0,043)	0,793*** (0,006)
LR (frihetsgrader)	36,08*** (8)	88,99*** (10)	19006,01*** (12)
-2LL	552,04	1765,19	307 995,5
<i>N person-år</i>	552	1721	259 758

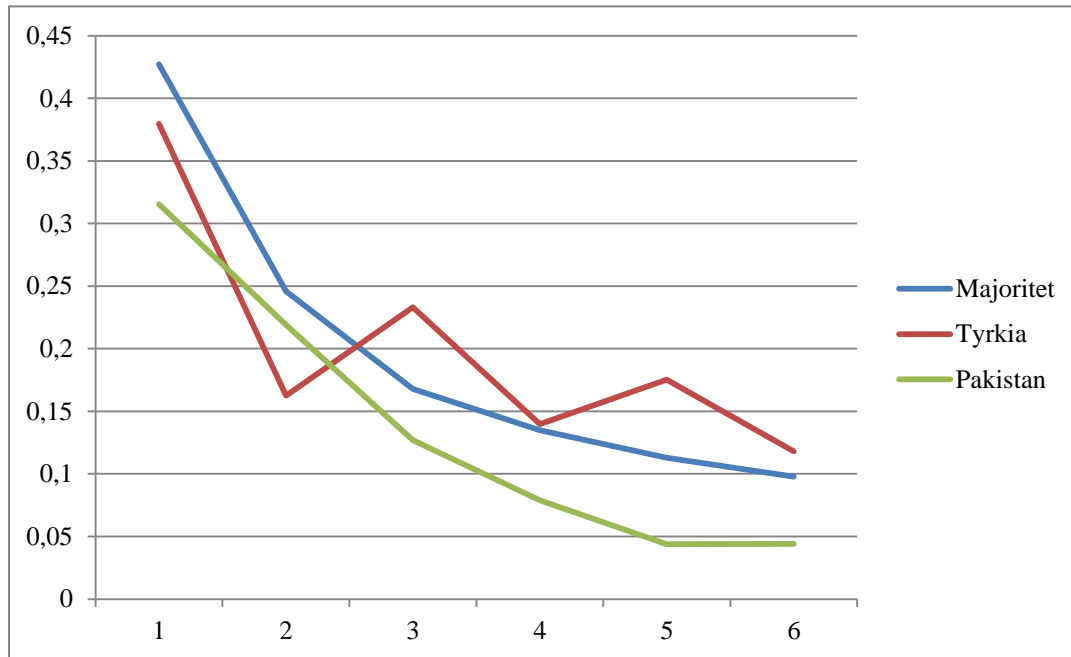
*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05

Kvinner som får barn nummer to regnes ikke lenger som under risiko og blir sensurert fra og med fødselsåret til barn nummer to. Kvinner som er i fulltidsutdanning bidrar ikke med personårene de årene de er under utdanning.

Hovedtendensen for de separate analysene er lik som i den samlede analysen: oddsen for å komme i arbeid er høyest året etter fødsel og synker deretter for hvert år. Dette er tilfelle i alle

de tre landegruppene. Dette illustreres i figur 6.1 som viser predikert sannsynlighet⁴⁵ for å komme i jobb etter varighet siden fødsel, og landbakgrunn for årene 1 til 6 år etter fødsel⁴⁶. Utfallsvariabel er å komme i jobb et gitt år og uavhengige variabler er landbakgrunn, alder og varighet.

Figur 6.1: Predikert sannsynlighet for å komme i jobb 1 – 6 år etter første fødsel

Hovedtendensene i figur 6.1 er for det første at sannsynligheten for å komme i jobb synker med tiden for kvinner i alle tre landegruppene. Den synker raskere de første årene, for deretter å flate ut. Seleksjon er antakelig en viktig forklaring på dette: de mest arbeidsorienterte kvinnene starter i jobb i løpet av de første årene etter fødsel og sannsynligheten for å komme i jobb er derfor høyest i denne perioden. De av kvinnene som ikke begynner i jobb i løpet av de første årene er nok generelt sett betydelig mer hjemme-orientert. For det andre har kvinner med majoritetsbakgrunn høyere sannsynlighet for å komme i jobb enn kvinner med bakgrunn fra Tyrkia eller Pakistan. Denne forskjellen i sannsynlighet vet vi, fra modell 1A og modell 1B, at er statistisk signifikant.

Jeg ønsker å se om betydningen av tid er ulik for tyrkiske og pakistanske etterkommere sammenlignet med majoriteten. For å kunne teste om disse forskjellene er statistisk signifikante har jeg estimert en samlet modell som inneholder samspill mellom tid og

⁴⁵ I diskret tids forløpsanalyse brukes predikerte sannsynligheter som en tilnærming til «hazard-raten»

⁴⁶ Det vises kun predikerte sannsynligheter til og med år 6 etter fødsel fordi etterkommergruppene består av så få individer etter hvert som tiden går, og i den tyrkiske gruppen er det ingen kvinner som kommer i jobb etter 6 år.

landbakgrunn og mellom alder og landbakgrunn – en modell med samspill for alle variablene tilsvarer separate modeller⁴⁷. I den samlede modellen er samspillsleddene for tid ikke statistisk signifikante for verken tyrkiske eller pakistanske etterkommere. Dette betyr at tid har en betydning for sannsynligheten for å komme i arbeid, men at denne betydningen ikke er annerledes for etterkommerkvinnene enn det den er for majoritetskvinnene. For Pakistan ser vi dette i figur 6.1: *formen* på kurven for de pakistanske etterkommerne er relativt lik *formen* på kurven til majoritetskvinnene, mens *nivået* er ulikt.

6.3 Oppsummering

I dette kapitlet har fokuset ligget på betydningen av *tid* og vi har sett at kvinner uten innvandringsbakgrunn i snitt kommer raskere i jobb etter fødsel enn etterkommere med tyrkisk eller pakistansk bakgrunn. Oddsene for å komme i jobb er høyest året etter man har fått barn, for deretter å synke for hvert år som går. Betydningen av tid er ikke signifikant forskjellig mellom landegruppene. Utdanningsnivå og foreldrepenger har også en betydning for tiden fra fødsel til arbeid der kvinner med høyere utdanning og som har hatt en betalt foreldrepermisjon i snitt kommer raskere i jobb enn kvinner som ikke har dette. Betydningen av foreldrepenger varierer med landbakgrunn: for kvinner med pakistansk bakgrunn er det i tillegg en ekstra betydning av å ha mottatt foreldrepenger. I det neste kapitlet vil jeg fokusere på to utvalgte tidspunkt: nemlig 12 og 48 måneder etter fødsel.

⁴⁷ En oversikt over fullstendig tabell ligger i appendiks.

7. I jobb ett og fire år etter fødsel

I dette kapittelet vil jeg presentere analyser av betydningen landbakgrunn har for sannsynligheten for å være i betalt arbeid henholdsvis 12 og 48 måneder etter første fødsel. Jeg ser spesielt på hvorvidt betydningen av utdanningsnivå og om man har hatt betalt foreldrepermisjon er ulikt mellom de ulike landegruppene.

Modellene som presenteres viser oddsen for å være i betalt arbeid henholdsvis 12 og 48 måneder etter fødsel. De som er i jobb ett år etter de har fått sitt første barn har tatt lite eller ingen permisjon utenom eventuell betalt permisjon. Disse kvinnene kan derfor sies å være særlig *arbeidsorienterte*. De som fortsatt er hjemme fire år etter fødsel er sannsynligvis spesielt *hjemme-orienterte* da det på dette tidspunktet er mest vanlig å være (tilbake) i yrkeslivet. Det estimeres tre modeller for hver av tidspunktene: først enkle modeller som kun inneholder utfallsvariabel «i jobb», forklaringsvariabelen landbakgrunn («Majoritet», «Tyrkia» og «Pakistan») og kontrollvariablene alder, samlivsstatus og bosted («Oslo» og «ikke-Oslo»). Deretter vises en full modell som i tillegg inkluderer forklaringsvariablene utdanningsnivå og foreldrepenger. I den siste modellen er det også inkludert samspillsledd mellom landbakgrunn og de to andre forklaringsvariablene⁴⁸.

Merk at N varierer mellom modellene. Dette er hovedsakelig fordi flere kvinner har fått barn nummer to ettersom tiden går – og disse kvinnene er da utelatt fra modellene. I tillegg er kvinner som er i fulltidsutdanning fjernet fra analysene⁴⁹. Dessuten er kvinner som fikk sitt første barn etter 2006 utelatt fra analysene av oddsen for å være i jobb 48 måneder etter fødsel siden jeg ikke har informasjon om arbeidsforhold etter 2010.

7.1 I arbeid 12 måneder etter fødsel

Tabell 7.1 viser resultater fra analyser av sannsynligheten for å være i jobb 12 måneder etter første fødsel. Likelihood Ratio (LR) viser at modell 5B gir en bedre tilpasning til datamaterialet enn den enkle modellen (modell 5A), at modell 5C er signifikant bedre enn modell 5B, og at alle modellene er signifikant bedre enn en modell uten forklaringsvariabler.

⁴⁸ Det har også blitt estimert modeller der det kontrolleres for perioden (året) man er i 12 og 48 måneder etter fødsel. Det ble konstruert to dummysett – ett for hver utfallsvariabel – og med året 2010 som referansekategori. Inkluderingen av kontroll for periode ga ingen vesentlige endringer i estimatene og vil derfor ikke bli rapportert.

⁴⁹ En oversikt over hvor mange i de ulike landegruppene som utelates fra analysene på grunn av barn nummer to og/eller fordi de er i fulltidsutdanning, finnes i appendiks.

Tabell 7.1: Modell 5A – C: Odds for å være i jobb 12 måneder etter fødsel

	<i>Modell 5A, OR:</i>	<i>Modell 5B, OR:</i>	<i>Modell 5C, OR:</i>
<i>Landbakgrunn</i>			
(ref: majoritet)			
Tyrkia	0,669** (0,099)	0,793 (0,118)	0,275 (0,200)
Pakistan	0,650*** (0,053)	0,826* (0,068)	0,374** (0,107)
<i>Alder</i>			
(ref: 25 – 29 år)			
18 – 19 år	0,519*** (0,028)	1,004 (0,056)	1,003 (0,056)
20 – 24 år	0,880*** (0,014)	1,107*** (0,019)	1,107*** (0,019)
30 – 35 år	0,988 (0,012)	0,938*** (0,012)	0,038*** (0,012)
<i>Samlivsstatus</i>	1,256*** (0,015)	1,105*** (0,014)	1,105*** (0,014)
(ref: ikke samliv)			
<i>Bosted</i>	1,119*** (0,017)	0,991 (0,015)	0,991 (0,015)
(ref: ikke Oslo)			
<i>Utdanningsnivå</i>			
(ref: grunnskole)			
VGS		1,322*** (0,024)	1,322*** (0,024)
Høyere utdanning		1,928*** (0,035)	1,927*** (0,035)
<i>Foreldrepenger</i>		2,294*** (0,049)	2,279*** (0,049)
(ref: ikke mottatt)			
<i>Samspillsledd</i>			
Tyrkia*Høyere utdanning			1,019 (0,398)
Tyrkia*Foreldrepenger			3,107 (2,308)
Pakistan*Høyere utdanning			1,289 (0,247)
Pakistan*Foreldrepenger			2,286** (0,671)
<i>Konstantledd</i>			
LR (frihetsgrader) (nullmodell)	862,10*** (7)	4710,67*** (10)	4724,96*** (14)
LR (frihetsgrader) (modell A)		3848,53*** (3)	3862,87*** (7)
LR (frihetsgrader) (modell B)			14,30** (4)
-2LL	186 084, 754	182 236, 182	182 221, 886
<i>N</i>	<i>147 171</i>	<i>147 171</i>	<i>147 171</i>

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05

Kvinner som er i fulltidsutdanning eller som har fått barn nummer to innen 12 måneder etter fødsel er utelatt.

Ett år etter fødsel er det i referansegruppen (majoritetskvinner i alderen 25 til 29 år) vanligere fortsatt å være hjemme enn å ha kommet i jobb. Det vises av et konstantledd mindre enn 1 (0,43). Modell 5A viser også at tyrkiske etterkommere, gitt samme alder, samlivsstatus og

bosted (i eller utenfor Oslo), har 33,1 prosent lavere odds enn majoritetskvinner for å være i jobb 12 måneder etterfødsel ($p < 0,01$), mens de pakistanske etterkommerne har en gjennomsnittlig lavere odds på 35 prosent ($p < 0,001$).

I modell 5B er forklaringsvariablene foreldrepenger og utdanningsnivå inkludert.

Sammenlignet med den enkle modellen har estimat for pakistansk landbakgrunn steget noe⁵⁰.

Det ser derfor ut til at utdanningsnivå og betalt foreldrepermisjon medierer noe av landbakgrunnsbetydningen⁵¹, men pakistansk landbakgrunn har fortsatt en relativt stor betydning for sannsynligheten for å være i jobb ett år etter fødsel. Etterkommere med pakistansk bakgrunn har 17,4 prosent lavere odds for å være i jobb 12 måneder etter de fikk sitt første barn, kontrollert for alder, samlivsstatus, bosted, utdanningsnivå og foreldrepenger. Estimat for tyrkisk landbakgrunn stiger også noe, men dette er ikke statistisk signifikant på minst 5 prosent-nivå og vi kan derfor ikke utelukke at endringen skyldes tilfeldigheter.

Ellers ser vi at høyere utdanning og betalt foreldrepermisjon er variablene som har størst betydning for sannsynligheten for å være i arbeid ett år etter man fikk sitt første barn. Dette er som forventet siden kvinner som har gått relativt lenge på skolen og har vært i arbeid forut for fødsel både har investert mer i sin humankapital og har en sterkere tilknytning til arbeidslivet.

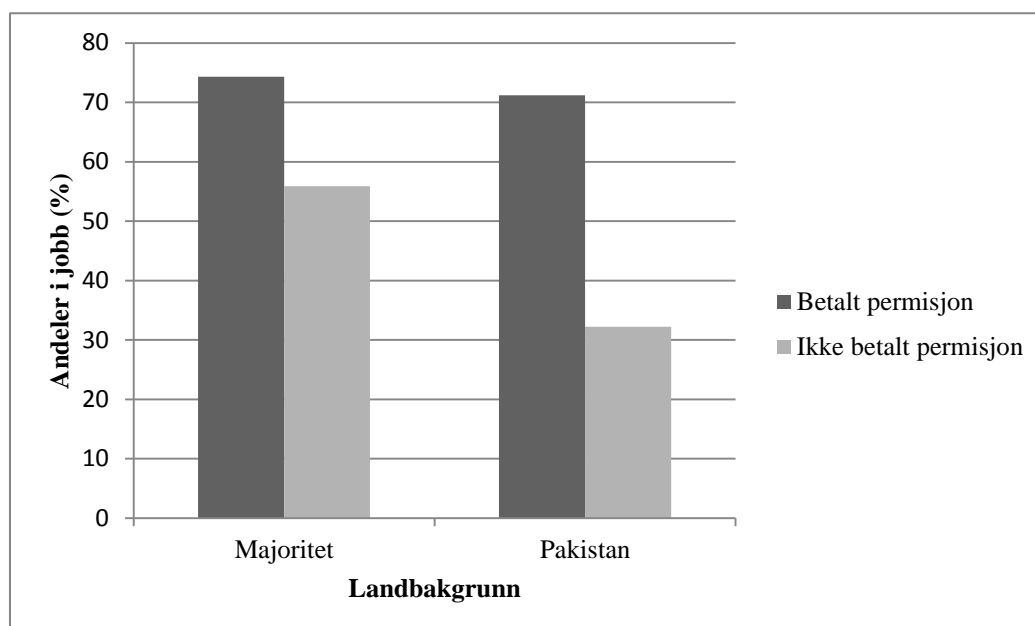
Det er også verdt og merke seg endringen i konstantleddet fra enkel til full modell der konstantleddet i modell 5B er mye lavere enn i modell 5A. Konstantleddet viser til referansegruppe – det vil si til de som har verdien null på alle variablene. Denne gruppen består derfor ikke av de samme individene i den enkle og den fulle modellen. Konstantleddet i modell 5A viser gjennomsnittlig odds for å være i arbeid 12 måneder etter fødsel for kvinner med majoritetsbakgrunn som ikke er samliv, i alderen 25 til 30 år og som bor utenfor Oslo. Mens konstantleddet i modell 5B viser gjennomsnittlig odds for å være i arbeid 12 måneder etter fødsel for single kvinner med majoritetsbakgrunn, som er i alderen 25 til 30 år, med grunnskole som høyeste utdanning, som bor utenfor Oslo og som ikke har hatt en betalt foreldrepermisjon.

⁵⁰ Merk at 95% konfidensintervaller for estimater for pakistansk bakgrunn i modell 5A og 5B er overlappende. Det er derfor knyttet noe statistisk usikkerhet til endringen i betydning av landbakgrunn. Generelt er det også problemer knyttet til det å sammenligne estimater mellom ulike logistiske modeller grunnet uobserverte heterogenitet (Mood 2010). Dette er ikke et problem her siden betydningen av landbakgrunn er *svakere* i modell 5B enn i modell 5A.

⁵¹ Det er også estimert to modeller hvor den ene inkluderer utdanningsnivå, mens den andre inkluderer foreldrepenger. Disse gir relativt like estimater for forklaringsvariablene som en modell der de begge er inkludert. For fullstendig oversikt over modeller, se appendiks.

I den tredje og siste modellen inkluderes samspillsledd. Her ser vi at oddsratene for estimatene for landbakgrunn synker relativt mye sammenlignet med modellene uten samspillsledd, og at samspillsleddet Pakistan*foreldrepenger statistisk signifikant på 1 prosent-nivå ($p < 0,01$). Når samspillsledd legges til endres tolkningen av landbakgrunnsestimatene. Nå gir de ikke lenger den gjennomsnittlige betydningen av landbakgrunn for alle i etterkommergruppene, men i stedet den gjennomsnittlige betydningen av landbakgrunn for de i etterkommergruppene som verken har høyere utdanning eller har mottatt foreldrepenger. Fordi samspillsleddet for pakistansk landbakgrunn og foreldrepenger er signifikant på 1 prosent-nivå ($p < 0,01$) og estimert oddsrate er over 1, er betydningen av landbakgrunn mindre for pakistanske etterkommere som har mottatt foreldrepenger (oddsrate = $0,33 * 2,15 = 0,71$) enn det den er for de i den pakistanske etterkommergruppen som ikke har hatt rett på foreldrepenger (oddsrate = 0,33). Dette illustreres i figur 7. 1 som viser utregnede predikerte sannsynligheter for å være i jobb ett år etter fødsel for gifte/samboende kvinner med pakistansk eller ingen innvandringsbakgrunn og som har hatt/ikke hatt en betalt foreldrepermisjon. Figuren illustrerer tydelig at for kvinner som har hatt betalt foreldrepermisjon betyr pakistansk landbakgrunn lite for sannsynligheten for å være i jobb. Men selv om de pakistanske etterkommerne som har hatt betalt foreldrepermisjon har en høyere odds for å være i jobb ett år etter fødsel sammenlignet med kvinnene i den pakistanske etterkommegruppen som ikke har mottatt foreldrepenger, så er kvinnene i denne etterkommergruppen, i snitt, fortsatt mindre tilbøyelige enn majoritetskvinnene til å være i jobb.

Figur 7.1: Predikerte sannsynligheter for å være i jobb 12 måneder etter fødsel for kvinner i samliv, med/uten betalt permisjon, pakistansk-/majoritetsbakgrunn.

Samspillsleddet Pakistan*foreldrepenger viser også at betydningen av å ha mottatt foreldrepenger er sterkere for de pakistanske etterkommerne enn det den er for kvinnene uten majoritetsbakgrunn. Mens betydningen av å ha mottatt foreldrepenger er 2,3 for majoritetskvinnene er den totale betydningen av foreldrepenger for de pakistanske etterkommerne $(2,3*2,3) = 5,29$. Det vil si at forskjell i oddsen for å være i arbeid for de med og uten foreldrepenger er større innad i den pakistanske etterkommergruppen enn i majoritetsgruppen. Dette kan vi også se av figur 7.1.

Estimat for betydning av tyrkisk landbakgrunn går i samme retning som estimat for betydning av pakistansk bakgrunn – oddsraten synker relativt mye. Men estimat for tyrkisk landbakgrunn er ikke statistisk signifikant på 5 prosent-nivå, noe som kan skyldes lav N, og er derfor heftet med større statistisk usikkerhet ($0,05 < p < 0,1$).

7.2 I arbeid 48 måneder etter fødsel

Tabell 7.2 viser resultater fra analyse av sannsynligheten for å være i betalt arbeid 48 måneder etter fødsel. På samme måte som modellene for 12 måneder, er det også her estimert tre modeller. LR viser at alle modellene er signifikant bedre enn en modell uten forklaringsvariabler. Modell 6B gir en bedre tilpasning til datamaterialet enn modell 6A, men

forbedring av modellspesifikasjon fra modell 6B til 6C er ikke statistisk signifikant på minst 5 prosent-nivå.

Tabell 7.2 Modell 6A – C: Odds for å være i jobb 48 måneder etter fødsel

	<i>Modell 6A, OR:</i>	<i>Modell 6B, OR:</i>	<i>Modell 6C, OR:</i>
<i>Landbakgrunn</i> (ref: majoritet)			
Tyrkia	0,492** (0,111)	0,550* (0,128)	0,381 (0,195)
Pakistan	0,370*** (0,058)	0,444*** (0,072)	0,310*** (0,102)
<i>Alder</i> (ref: 25 – 29 år)			
18 – 19 år	1,088 (0,085)	1,821*** (0,149)	1,820*** (0,149)
20 – 24 år	1,204*** (0,041)	1,389*** (0,049)	1,390*** (0,049)
30 – 35 år	0,673*** (0,019)	0,641*** (0,019)	0,641*** (0,019)
<i>Samlivsstatus</i> (ref: ikke samliv)	1,125*** (0,029)	0,963 (0,025)	0,963 (0,025)
<i>Bosted</i> (ref: ikke Oslo)	1,318*** (0,048)	1,155*** (0,043)	1,156*** (0,043)
<i>Utdanningsnivå</i> (ref: grunnskole)			
VGS		1,275*** (0,040)	1,276*** (0,040)
Høyere utdanning		1,614*** (0,056)	1,613*** (0,056)
<i>Foreldrepenger</i> (ref: ikke mottatt)		2,710*** (0,084)	2,699*** (0,084)
<i>Samspillsledd</i>			
Tyrkia*Høyere utdanning			2,408 (2,695)
Tyrkia*Foreldrepenger			1,491 (0,866)
Pakistan*Høyere utdanning			1,200 (0,506)
Pakistan*Foreldrepenger			1,570 (0,578)
<i>Konstantledd</i>	2,762*** (0,067)	1,055*** (0,038)	1,058 (0,038)
LR (frihetsgrader) (nullmodell)	369,75*** (7)	1742,61*** (10)	1745,67*** (14)
LR (frihetsgrader) (modell A)		1372,86*** (3)	1375,92*** (7)
LR (frihetsgrader) (modell B)			3,07 (4)
-2LL	40 341,238	38 968,382	38 965,314
N	35 095	35 095	35 095

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05

Kvinner som er i fulltidsutdanning eller som har fått barn nummer to innen 48 måneder etter fødsel er utelatt. Inkluderer kvinner som har fått barn t.o.m. 2006.

Den enkle modellen (modell 6A) viser odds for å være i arbeid 48 måneder etter fødsel. Det har nå gått relativt lang tid siden fødsel og for referansegruppen (single majoritetskvinner i alderen 25 til 29 år med bosted utenfor Oslo) er det mye vanligere å være i jobb enn ikke å være det på dette tidspunktet. Dette ser vi av konstantleddet på 2,3 – noe som er godt over 1. Ellers ser vi at både de tyrkiske og de pakistanske etterkommerne har relativt mye lavere odds for å være i jobb fire år etter de ble mor for første gang sammenlignet med majoritetskvinnene. Dette er statistisk signifikant på 1 minst prosent-nivå ($p < 0.01$).

Når flere forklaringsvariabler tilføres modellen (modell 6B) ser vi at estimatene for landbakgrunn stiger noe⁵². Betydningen av landbakgrunn medieres til dels av utdanningsnivå og mottak av foreldrepenger⁵³. Også her ser vi at konstantleddet blir mye lavere sammenlignet med den enkle modellen. Dette skyldes igjen at konstantleddet viser gjennomsnittlig odds for de som har verdien null på alle variablene i modellen.

I en modell (modell 6C) som også inkluderer samspillsledd går oddsratene for betydning av landbakgrunn kraftig ned. Estimat for pakistansk landbakgrunn er signifikant på 0,1 prosent-nivå ($p < 0,001$), mens estimat for tyrkisk landbakgrunn ikke lenger er statistisk signifikant på minst 5 prosent-nivå ($p = 0,059$). Gjennomsnittlig betydning av tyrkisk landbakgrunn er derfor heftet med noe større usikkerhet. Estimatene for landbakgrunn gir ikke lenger den gjennomsnittlige betydningen av landbakgrunn for alle kvinnene i etterkommergruppene, men i stedet den gjennomsnittlige betydningen av landbakgrunn for de av kvinnene i etterkommergruppene som verken har høyere utdanning eller mottatt foreldrepenger. Ingen av samspillsvariablene er statistisk signifikante på minst 5 prosent-nivå.

Som allerede nevnt er det heftet noen problemer med å sammenligne estimater mellom logistiske modeller (Mood 2010), men det kan allikevel bemerkes at det er større forskjeller mellom majoritetens og etterkommergruppens arbeidstilknytning ved 48 måneder enn ved 12 måneder etter fødsel. Forskjellene er dog ikke veldig store og konfidensintervallene er dessuten overlappende. Dette antyder derfor at betydningen av landbakgrunn ikke er (signifikant) større når barnet har blitt eldre. At forskjellene mellom landegruppene ikke

⁵² Merk at 95% konfidensintervaller for estimater for pakistansk bakgrunn i modell 6A og 6B er overlappende. Det er derfor knyttet noe statistisk usikkerhet til endringen i betydning av landbakgrunn. Generelt er det også problemer knyttet til det å sammenligne estimater mellom ulike logistiske modeller grunnet uobservert heterogenitet (Mood 2010). Her er ikke dette et problem siden betydningen av landbakgrunn *øker* fra modell 6A til 6B.

⁵³ Det er også for tidspunkt 48 måneder blitt estimert to modeller hvor den ene inkluderer utdanningsnivå, mens den andre inkluderer foreldrepenger. Disse gir relativt like estimater for forklaringsvariablene som en modell der de begge er inkludert. For fullstendig oversikt over modeller, se appendiks.

endres med tid blir dessuten støttet av forløpsmodellene der betydningen av tid ikke er signifikant forskjellige mellom gruppene.

7.3 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg sett på sannsynligheten for å være i betalt arbeid 12 og 48 måneder etter fødsel. De som har kommet i jobb ett år etter fødsel anses som særlig arbeidsorienterte fordi ved dette tidspunktet er det mest vanlig fortsatt å være hjemme. Ved fire år etter fødsel er det derimot vanligere å være i jobb enn ikke å være det, så ved dette tidspunktet ses de som ikke er i jobb som spesielt hjemme-orienterte. Ved begge tidspunktene har etterkommere med foreldre innvandret fra Tyrkia eller Pakistan lavere odds for å være i arbeid sammenlignet med kvinner med majoritetsbakgrunn. Dessuten er hvorvidt man har hatt en betalt permisjon eller ikke av sterk betydning, der kvinner som har hatt dette har mye høyere gjennomsnittlig odds for å være arbeid etter fødsel. For de pakistanske etterkommerne er det i tillegg, ved 12 måneder etter fødsel, en ekstra sterk betydning av foreldrepenger – eller sagt på en annen måte: for de pakistanske etterkommerne som har hatt betalt permisjon har landbakgrunn lavere betydning. Utdanningsnivå har også, som forventet, betydning for oddsen for å være i jobb der høyere utdanningsnivå er korrelert med en gjennomsnittlig høyere sannsynlighet for å være i jobb.

8. Diskusjon og konklusjon

I denne studien har jeg sett på tyrkiske og pakistanske etterkommeres arbeidsmarkedstilknytning etter at de har fått barn. I dette kapittelet vil jeg diskutere resultatene fra de empiriske funnene presentert i kapittel 5, 6 og 7. Dette gjøres med bakgrunn i det teoretiske rammeverket, samt tidligere forskning på feltet. Jeg vil presentere konklusjon på problemstilling, diskutere begrensninger ved oppgaven og komme med forslag til hva det vil være fruktbart å forske videre på.

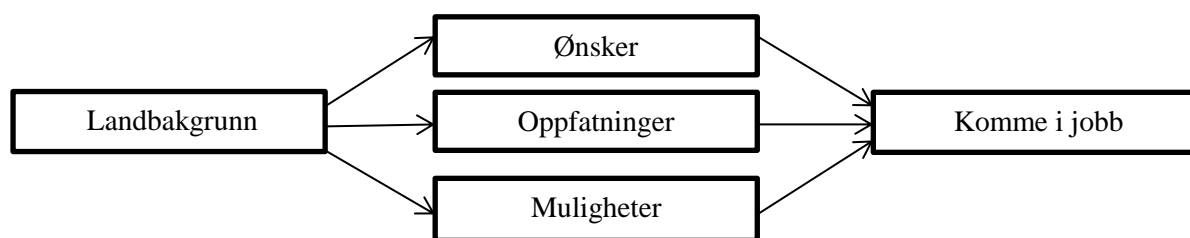
8.1 Betydning av landbakgrunn

Norge er i verdenstoppen når det gjelder yrkesaktivitet blant kvinner – også etter de har blitt mødre. Men samtidig ser man blant innvandrerkvinner fra ikke-vestlige land at andelen kvinner i arbeid er betydelig lavere sammenlignet med kvinner uten innvandringsbakgrunn. Der andelen tyrkiske kvinner i inntektsgivende arbeid i 2005/2006 var i underkant av 50 prosent og andelen i arbeid blant de pakistanske kvinnene var bortimot 40 prosent, var tilsvarende tall for alle kvinnene i befolkningen over 70 prosent (Henriksen 2010: 357). Innvandrernes barn, *etterkommerne*, er oftere yrkesaktive enn sine foreldre (Løwe 2008: 37), og tallet for norskfødte med tyrkisk eller pakistansk bakgrunn i arbeid eller utdanning er dobbelt så høyt som for mødrene deres (Kavli 2004: 304). Men hvor raskt *pakistanske* og *tyrkiske* etterkommere kommer i jobb etter fødsel har vi foreløpig visst relativt lite om. Tidligere studier har, på grunn av etterkommergruppens små størrelser, ikke differensiert mellom ulike landgrupper.

Norskfødte med innvandrerforeldre, eller personer som innvandret før syvårsalder, har tilbrakt hele skolegangen i Norge, behersker det norske språket og har god kjennskap til norsk kultur og samfunn. De er derfor integrert i det norske samfunnet på en helt annen måte enn foreldrene deres er. Men samtidig påvirkes de av foreldrenes kultur og levemåter og kan derfor sies og falle litt mellom to stoler. Dette kan særlig gjelde for organiseringen av omsorg for egne barn fordi oppfatninger av hva som er en god oppvekst ofte er dypt kulturelt forankret (Kavli & Nadim 2009: 9).

Med bakgrunn i Hedströms handlingsmodell ser jeg på hvordan landbakgrunn kan påvirke atferd gjennom ønsker, oppfatninger og muligheter.

Figur 8.1: Tilpasset versjon av Hedströms DBO-modell:

I det følgende blir oppgavens fire forskningsspørsmål, samt hypotesene fremsatt i kapittel 3, besvart og diskutert med bakgrunn i den nevnte handlingsmodellen.

1. Kommer kvinner med majoritetsbakgrunn raskere i jobb etter de har blitt mødre enn etterkommere med foreldre fra Tyrkia eller Pakistan?

I forløpsanalysen i kapittel 6 kom det frem at det tar lenger *tid* før kvinner med tyrkisk eller pakistansk bakgrunn kommer i jobb etter de har blitt mor for første gang. Dette gir støtte til hypotese 1 der det ble postulert at *kvinner uten innvandrereforeldre kommer raskere i arbeid etter fødsel enn kvinner med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn*. Selv etter at det kontrolleres for alder, samlivsstatus, bosted, utdanningsnivå og foreldrepenger er det både signifikante og relativt store forskjeller i tiden det tar før etterkommerkvinnene kommer i jobb, sammenlignet med kvinner uten innvandringsbakgrunn. Mange tyrkiske og pakistanske etterkommere velger derfor annerledes enn de fleste majoritetskvinner. Det var som forventet at pakistanske og tyrkiske etterkommere i snitt bruker lenger tid på å komme i jobb da vi vet at kontantstøttebruken i disse gruppene er mye større enn blant majoritetsbefolkningen (Henriksen 2010: 166, 200).

I forløpsanalysen så jeg også på om betydningen av tid var ulik mellom landegruppene. Dette kan være tilfelle for eksempel fordi de etterkommerkvinnene som ønsker å jobbe etter de har fått barn begynner i jobb ganske raskt, mens de som ikke kommer raskt i jobb i mindre grad, enn blant majoriteten, kommer i jobb i det hele tatt i løpet av forløpet. Altså at det er en større *preferanseheterogenitet* blant etterkommere av innvandrere enn blant majoriteten der, på den ene siden, de som har et sterkere «innvandrerdrev» kommer raskere i jobb som en del av det Heath m. fl. (2008: 223) kaller «et sosialt mobilitetsprosjekt». Mens, på den andre siden, andre etterkommerkvinner innretter seg etter mer tradisjonelle kjønnsrollemønstre fordi det forventes at pakistanske kvinner ser på omsorg for barn som sin viktigste oppgave (Dale m. fl. 2006: 336). I så fall ville avstanden mellom ratene økt over tid. Alternativt kunne man

forvente at forskjellene mellom majoriteten og etterkommergruppene blir *mindre* over tid fordi holdninger til mor i yrkeslivet er likere mellom de med majoritetsbakgrunn og de med pakistansk bakgrunn når yngste barn er 4 til 6 år, enn når yngste barn er under 3 år (Kavli & Nadim 2009: 57 – 58).

Resultatene viste at oddsen for å komme i jobb er høyest året etter fødsel for så å synke relativt kraftig de første årene før det flates ut. Dette er likt for landgruppene og det er ingen signifikante forskjeller i betydningen av tid. Det gis derfor ikke støtte til verken hypotese 2a: *Betydningen av landbakgrunn for sannsynligheten for å komme i jobb etter fødsel blir mindre over tid* eller til hypotese 2b: *Betydningen av landbakgrunn for sannsynligheten for å komme i jobb blir større over tid*. Hypotese 2a og 2b er to motstridende hypoteser. En grunn til at jeg ikke finner noen endring over tid kan nettopp være at de ulike mekanismene trekker i ulike retninger og nuller hverandre ut.

2. Har etterkommere med bakgrunn fra Tyrkia eller Pakistan lavere sannsynlighet for å være i arbeid 12 og 48 måneder etter fødsel sammenlignet med kvinner med majoritetsbakgrunn?

Resultatene i denne studien viser at etterkommere med bakgrunn fra Tyrkia eller Pakistan har en signifikant lavere sannsynlighet for å være i arbeid både ved 12 og 48 måneder etter fødsel, sammenlignet med kvinner uten innvandringsbakgrunn. Selv når det kontrolleres for alder, bosted, samlivsstatus, utdanningsnivå og foreldrepenger er etterkommere med foreldre innvandret fra Tyrkia eller Pakistan fortsatt mindre tilbøyelig enn majoritetskvinner til å være i jobb ett og fire år etter de har fått sitt første barn.

De som er i jobb ett år etter fødsel har kommet relativt raskt ut i jobb etter at den betalte permisjonen, for de som har hatt det, har utløpt. Blant majoritetskvinnene gjelder dette 1 av 3 kvinner, mens i de tyrkiske og pakistanske etterkommergruppene er 1 av 4 i jobb 12 måneder etter fødsel. Det å fortsatt være hjemme ett år etter man ble mor er altså det vanligste både blant de to etterkommergruppene og blant majoritetskvinnene. Med andre ord er de kvinnene som faktisk er i jobb såpass kort tid etter de fikk barn særlig arbeidsorienterte.

Holdningsundersøkelser viser at det er spesielt i denne mest intense småbarnsperioden (frem til yngste barn fyller 4 år) at synet på mor i arbeid er mest kontroversielt blant norskfødte med foreldre innvandret fra Pakistan. I denne gruppen mener 1 av 4 at en mor ikke bør være yrkesaktiv mens yngste barn er fra 0 til 3 år. Til sammenligning er det kun 1 av 10 i majoritetsgruppen som er av samme oppfatning. (Kavli & Nadim 2009: 57). Det er derfor

ikke overraskende at resultatene i denne oppgaven viser at pakistanske (og tyrkiske) etterkommere har signifikant lavere odds for å være i arbeid 12 måneder etter fødsel sammenlignet med kvinner uten innvandringsbakgrunn.

Fire år etter fødsel er det vanligere å være yrkesaktiv enn ikke å være det. Ved dette tidspunktet er 73 prosent av majoritetskvinnene, 63 prosent av tyrkiske etterkommere og snaut 60 prosent av de pakistanske etterkommerkvinnene i arbeid. Samtidig er det relativt mange, i alle de tre gruppene, som fortsatt ikke er i jobb. Det er dessuten signifikante forskjeller i sannsynligheten for å være i jobb mellom landgruppene. Dette er mer overraskende når vi vet at andel som mener at en mor burde være hjemme når yngste barn er mellom 4 og 6 år er lav både blant majoriteten (4%) og blant norskfødte med pakistanske foreldre (6%) (Kavli & Nadim 2009: 58). Fire år etter fødsel er det dessuten ikke lenger mulig å motta kontantstøtte for å være hjemme med barn, så økonomisk sett er derfor alternativkostnaden større for å være hjemme med et eldre barn, enn med et yngre barn.

Generelt kan man derfor si at landbakgrunn fungerer som en *mekanisme* for å forklare heterogenitet i valget om å komme i jobb etter fødsel. Det antas at ulike *oppfatninger* blant kvinner med ulik landbakgrunn av hva som er en god mor generer ulike *ønsker* for yrkesaktivitet. Sannsynligvis er familietradisjoner en viktig påvirkningsfaktor for valget om egen yrkesaktivitet.

8.2 Humankapital: betydning av utdanning og foreldrepenger

I tråd med teorien om humankapital skal kvinner som har høy humankapital ha større sannsynlighet for å være i arbeid. Denne teorien tar ikke hensyn til verken diskriminering i arbeidsmarkedet eller at kulturelle normer kan virke førende på valg som tas i forbindelse med familie og arbeid. Dersom man inkluderer utdanningsnivå og foreldrepenger (som en proxy på arbeidserfaring) i analysene bør betydningen av landbakgrunn, dersom teorien om humankapital gir en korrekt beskrivelse av virkeligheten, derfor være minimal.

8.2.1 Utdanningsnivåets betydning

Analysene som ble presentert i foregående kapitler viste at høy utdanning er positivt korrelert med sannsynligheten for å komme/være i jobb etter fødsel. Dette er i tråd med tidligere forskning og teoretiske forventinger og gir støtte til hypotese 3: *Kvinner med høyere utdanning har høyere sannsynlighet for å være i jobb etter fødsel enn kvinner uten høyere utdanning.* I tillegg medierer utdanningsnivå, til en viss grad, betydningen av landbakgrunn på sannsynligheten for at en etterkommer med bakgrunn fra Tyrkia eller Pakistan er i jobb ett og fire år etter hun ble mor første gang. Dessuten viser forløpsanalysen at de kvinnene som i snitt kommer raskest i jobb etter første fødsel er de som har høyere utdanning. Dette er ikke overraskende da vi fra tidligere forskning vet at kvinner med høy utdanning har en sterkere tilknytning til arbeidsmarkedet (Dale m. fl. 2006, Olsen 2010, Pronzato 2009, Rønsen & Kitterød 2012). De har ofte mer fleksible arbeidstider (Bø 2004) som lettere lar seg kombinere med små barn. Kvinner med høy utdanning har i gjennomsnitt høyere lønn og har investert mer i (fremtidig) karriere slik at alternativkostnaden ved å være hjemme blir desto høyere (Torp m. fl. 1994: 61). De er altså generelt mer arbeidsorienterte. Det er derfor nærliggende å anta at kvinners *oppfatninger* om man bør jobbe, *ønsker* om å komme i jobb og *mulighetene* de har til å være yrkesaktiv etter de har fått barn til en viss grad varierer med utdanningsnivå. Men samtidig er landbakgrunn, etter kontroll for utdanningsnivå (og foreldrepenger), fortsatt av en relativt stor betydning. Utdanningsnivå medierer noe av betydningen av landbakgrunn på arbeidsmarkedstilknytning etter fødsel⁵⁴, men på langt nær hele. Det vil si at tyrkiske og pakistanske etterkommere velger annerledes enn majoritetskvinner rundt familie og arbeid – alt annet likt.

3. Varierer betydningen av utdanningsnivå på hvor raskt man er i jobb/sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel mellom kvinner med ulike landbakgrunn?

I tillegg til at humankapital (her: utdanningsnivå og foreldrepenger) kan virke *medierende* på betydningen av landbakgrunn ønsket jeg å se om betydningen av utdanningsnivå *varierer* med landbakgrunn. *Enten* ved at utdanningsnivå har en større betydning for etterkommere av innvandrere fordi etterkommere med høyere utdanning er en selektert gruppe med særlig høye mobilitetsambisjoner (Heath m. fl. 2008: 223) noe som gjør at de kommer raskere i jobb etter

⁵⁴ Her må det som nevnt tas forbehold om manglende signifikant forskjell mellom estimat for betydning av landbakgrunn når utdanningsnivå inkluderes i modellene.

fødsel. *Eller* at utdanningsnivå er av mindre betydning for tyrkiske og pakistanske etterkommere fordi de inngår i mer tradisjonelle kjønnsrollemønstre der man har større reserverasjoner mot arbeidende (småbarns)mødre (Kavli & Nadim 2009: 58).

Ved å inkludere samspillsledd mellom landbakgrunn og høyere utdanning har jeg undersøkt om betydningen av høyere utdanning er ulik for tyrkiske og pakistanske etterkommere enn det den er for majoriteten. Ingen av samspillsleddene mellom landbakgrunn og høyere utdanning ble statistisk signifikante på minst 5 prosent-nivå. Det er derfor ingen signifikante forskjeller i betydningen av utdanningsnivå mellom etterkommergruppene og majoriteten. Det gis derfor verken støtte til hypotese 4a: *For etterkommere med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn vil utdanningsnivå ha en sterkere effekt på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel enn for kvinner med majoritetsbakgrunn* eller til hypotese 4b: *For etterkommere med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn vil utdanningsnivå ha en svakere effekt på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel enn for kvinner med majoritetsbakgrunn.*

Det er dog verdt å merke seg at retningen på utdanningsinteraksjonene er gjennomgående positiv i analysene og mange av estimatene er godt over 1. Det at en hypotese ikke gis støtte til betyr ikke nødvendigvis at den ikke er sann. Resultatene kan også skyldes manglende teststyrke på grunn av små størrelser på gruppene, signifikansnivå og hvor stor den reelle forskjellen faktisk er (Skog 2007: 208). Når interaksjonsledd legges til i modellene blir teststyrken lav og øker sannsynligheten for å gjøre feil av type II (nullhypotesen er feil uten at jeg klarer å påvise dette) (Skog 2007: 207).

8.2.2 Foreldrepermisjonens betydning

Kvinner som har hatt krav på en betalt foreldrepermisjon har i snitt en større tilknytning til arbeidslivet enn kvinner som ikke har hatt denne rettigheten. For å opparbeide seg retten til betalt permisjon må man ha vært i arbeid minst seks av de siste ti månedene før fødsel. Sannsynligheten er derfor større for at de også har en jobb å komme tilbake til etter fødsel – og kanskje også et større ønske om å være i arbeid. I kapittel 5 så vi at andelene som har hatt krav på betalt foreldrepermisjon er relativt stor i alle tre landegruppene, men at den er høyest i majoritetsgruppen og lavest blant de pakistanske etterkommerne.

Analysene i kapittel 6 og 7 viser at krav på foreldrepenger er en substansielt viktig variabel for å forklare forskjeller både i sannsynligheten for å være i jobb ett og fire år etter fødsel og for tiden det tar før man (eventuelt) er i jobb etter man har blitt mor første gang. Hypotese 5:

*Kvinner som har hatt betalt foreldrepermisjon har større sannsynlighet for å være i jobb etter fødsel enn kvinner som ikke har hatt betalt foreldrepermisjon får derfor støtte. Disse resultatene er i samsvar med både norsk og internasjonal forskning (fra Norge se: Rønsen & Kitterød 2012, fra andre vestlige land se: Burgess m. fl. 2008, Kenjoh 2005, Pronzato 2009, Pylkkänen & Smith 2004, Waldfogel m. fl. 1999). Resultatene er også i tråd med teorien om humankapital der arbeidserfaring gir sterkere incentiver for å fortsette i arbeidslivet (Becker 1985: 36). Derfor vil kvinner som har hatt en betalt foreldrepermisjon i snitt ha et sterkere ønske om å komme tilbake i jobb. Dessuten er sannsynligheten større for at de har en jobb å komme tilbake til – ergo er *mulighetene* større for å komme i jobb etter de har blitt mødre.*

4. Varierer betydningen av betalt foreldrepermisjon på hvor raskt man er i jobb/sannsynligheten for å være i jobb etter første fødsel mellom kvinner med ulik landbakgrunn?

For å se om betydningen av betalt foreldrepermisjon varierer mellom kvinner med ulik landbakgrunn inkluderte jeg samspillsledd mellom landbakgrunn og foreldrepermisjon i analysene. For kvinner med foreldre innvandret fra Pakistan har det å ha hatt en betalt foreldrepermisjon en sterkere betydning for å være i jobb ett år etter fødsel enn det det har for majoritetskvinner. Dette betyr også at for pakistanske etterkommere *med* rett til foreldrepenger betyr landbakgrunn mindre enn for pakistanske etterkommere *uten* rett til foreldrepenger. Dette ble tydelig illustrert i figur 7.1 og er til dels i samsvar med funn hos Rønsen og Kitterød der det konkluderes med at for «ikke-vestlige» innvandrere som har hatt betalt permisjon er det ingen signifikante forskjeller i hvor raskt de kommer i jobb sammenlignet med majoritetskvinnene som også har hatt betalt permisjon (Rønsen & Kitterød 2012: 23). Mine funn indikerer at landbakgrunn har betydning *også* for de som har hatt betalt foreldrepermisjon, men at betydningen er svakere for disse etterkommerne enn for etterkommerne som ikke har mottatt foreldrepenger.

Samspillsledd for tyrkiske etterkommere ble ikke statistisk signifikant på minst 5 prosentnivå. Men her må det understrekes at teststyrken er betydelig svakere enn for pakistanske etterkommere – noe som gjør det vanskelig å trekke konklusjoner for denne gruppen. Det gis derfor delvis støtte til hypotese 6a: *For etterkommere med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn vil betalt foreldrepermisjon ha en sterkere effekt på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel enn for kvinner med majoritetsbakgrunn.* Mens det gis ingen støtte til hypotese 6b: *For etterkommere med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn vil betalt foreldrepermisjon ha en*

svakere effekt på sannsynligheten for å være i jobb etter fødsel enn for kvinner med majoritetsbakgrunn.

Pakistanske etterkommere som har hatt krav på foreldrepermisjon kommer også *raskere* i jobb etter fødsel sammenlignet med de pakistanske etterkommerne som ikke har hatt en slik permisjon. Foreldrepermisjon har en sterkere betydning for den gjennomsnittlige tiden det tar før pakistanske etterkommere kommer i jobb sammenlignet med betydningen for kvinner i majoritetsgruppen. Dette tyder på at kvinnene med pakistansk bakgrunn som har vært i arbeid forut for fødsel er en selektert gruppe som i snitt er mer yrkesrettet – kanskje har de et ekstra «innvandrerdriv» slik det er beskrevet av blant annet Heath m. fl. (2008: 223).

8.3 Oppgavens begrensninger og forslag til videre forskning

8.3.1 Begrensninger med registerdata

Selv om registerdata er godt egnet når man skal se på forskjeller i atferd mellom grupper er det, som nevnt i kapittel 4 – data og metode, noen generelle begrensninger ved et slikt datamateriale. En viktig begrensning er at registerdata kun inneholder en viss type data hentet fra offentlige registre. Dette innebærer at man ikke har informasjon om individers egne begrunnelser for valgene de tar. I denne studien er det spesielt begrensende fordi jeg har valgt en mekanismebasert tilnærming som vektlegger individenes ønsker, oppfatninger og muligheter for å forklare en handling (å komme i jobb eller ikke). Jeg har derfor kun indirekte kunne slutte meg til hvilke ønsker og oppfatninger individene kan antas å ha. En undersøkelse basert på intervjuer av tyrkiske og pakistanske etterkommere om familie og arbeid kunne derfor vært et opplysende supplement til denne studien.

8.3.2 Begrensninger ved utfallsvariabler

Utfallsvariablene i denne studien er konstruert på bakgrunn av variabelen «Dato for første jobb» som, for å bli registrert som yrkesaktiv, kun krever at man jobber minst 4 timer i uka. Dette er en vid definisjon av yrkesaktivitet og innebærer at kvinner som kun jobber en kveld i uka vil sidestilles med kvinner som jobber i en 100 % stilling. Dette kan være problematisk fordi annen forskning har vist at kvinner kommer raskere tilbake i deltids- enn i heltidsarbeid etter de har blitt mødre (Rønsen & Kitterød 2012). Det hadde derfor vært ønskelig å gjøre

separate analyser for å komme i deltids- eller heltidsarbeid. Dette ville antakeligvis vært vanskelig her på grunn av etterkommergruppens små størrelser. Men etter hvert som tiden går, og gruppene naturlig nok blir større, vil dette være fruktbart å se nærmere på. En annen begrensning ved utfallsvariabel er at den kun måler første dato for når man er i arbeid etter fødsel – den gir ingen informasjon om lengden på ansettelsesforholdet.

8.3.3 Hva med partner?

Flesteparten av kvinner som får sitt første barn inngår i et samliv – enten i form av samboerskap eller i ekteskap, og kvinnens valg om yrkesaktivitet eller ikke bør ses i relasjon til partneren. Partners arbeidstilknytning har sannsynligvis betydning for kvinnens yrkesaktivitet i småbarnsfasen. Det antas at individer ikke gjør valgene alene, men at man i en husholdning vil forsøke å maksimere familiens velferd ved å foreta valgene rundt arbeid og familie i samarbeid (Greenman 2010: 40). Familien betraktes som en økonomisk enhet der både bruk av og tilegnelse av ressurser blir delt mellom familiemedlemmene. Innenfor familien vil det derfor utvikle seg en arbeidsdeling der hvert av familiemedlemmene vil bruke tiden sin på det som er best for familien som helhet (Mincer & Polachek 1974: 76). Derfor kan det være interessant å gjennomføre tilsvarende analyser gjort her, men med kontroll for partners yrkesaktivitet og/eller inntekt.

Også andre egenskaper ved partner enn arbeidstilknytning kan være med på å forklare sannsynligheten for at en mor kommer i jobb etter fødsel. Studier fra Storbritannia viser for eksempel at kvinnens relative utdannings- og inntektsnivå sammenlignet med partner har betydning for om en kvinne er i jobb etter hun har blitt mor (Kanji 2011). Partners landbakgrunn er en annen variabel som det kan være fruktbart å se på. Både tyrkiske og pakistanske etterkommere gifter seg i stor grad med en partner med samme landbakgrunn – de inngår i endogame forhold (Daugstad 2009). Kanskje personer i endogame forhold inngår i mere tradisjonelle kjønnsrollemønstre enn kvinner som er gift eller samboer med en mann uten innvandringsbakgrunn? I denne studien ble det forsøkt å gjøre analyser med informasjon om partners utdanningsnivå (proxy på humankapital) og landbakgrunn (proxy på kultur), men fordi etterkommergruppene størrelser var for små var ikke dette gjennomførbart.

8.3.4 Flere landgrupper

Opprinnelig ønsket jeg å se på flere landgrupper, men gruppens små størrelser vanskeliggjorde dette. Etterkommere av innvandrere i Norge er fortsatt en relativt ung gruppe hvor de fleste er fortsatt barn og få er i 30-årene. Ettersom tiden går vil denne gruppen naturligvis øke i størrelse og separate analyser for flere landgrupper vil være mulig å gjennomføre.

8.4 Avsluttende kommentar

Selv med en relativt vid definisjon av yrkesaktivitet levner denne studien liten tvil om at tyrkiske og pakistanske etterkommere prioriterer annerledes rundt familie og arbeid. Innledningsvis ble det nevnt hvordan det har vært et eksplisitt mål at kvinner skal (kunne) kombinere småbarnslivet med arbeidslivet. Den politiske diskursen er preget av synet på mor og far som likestilte partnere som begge kan være både forsørger og omsorgsperson. Kavli (2004) har stilt spørsmål ved hvorvidt denne diskursen, med påfølgende familiepolitikk, faktisk treffer kvinners familie- og karrierevalg i en stadig mer heterogen befolkning som følge av innvandring. Selv om etterkommere av innvandrere og innvandrere som kom til Norge før skolealder har vokst opp i Norge, har hele skolegangen herfra og har god kunnskap om norsk kultur og samfunn og kan synes å være relativt like majoriteten velger mange av de annerledes enn majoritetsbefolkningen når de får barn. Normer rundt organiseringen av familien og synet på hva som er en god oppvekst for barnet virker å være verdier som er mindre påvirket utenfra. Hvorvidt dette har, eller bør ha, noen implikasjoner for utformingen av familiepolitikken ligger dog utenfor for denne oppgavens rammer å vurdere.

Litteraturliste

- Aakvaag, G. C. 2008. *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Acock, A. C. 2008. *A Gentle Introduction to Stata*. College Station, Texas: Stata Press.
- Allison, P. D. 1984. *Event History Analysis. Regression for Longitudinal Event Data*. London: Sage Publications.
- Bakken, A & M. Sletten, 2000. "Innvandrerungdoms planer om høyere utdanning - realistiske forventninger eller uoppnåelige aspirasjoner?" i *Søkelys på arbeidsmarkedet* 17: pp. 27-36.
- Becker, G. S. 1981. *A Treatise on the Family*. London: Harvard University Press.
- Becker, G. S. 1985. «Human Capital, Effort, and the Sexual Division of Labor», i *Journal of Labor Economics*, Vol. 3, No. 1.
- Becker, G. S. 1993. *Human Capital. A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education*. 3rd edition. London: The University of Chicago Press.
- Bills, D. 2003. "Credentials, Signals and Screens: Explaining the Relationship Between Schooling and Job Assignment" i *Review of Educational Research*. Vol 73:441 – 469.
- Birkelund, G. E & T. Petersen. 2006. «Det norske likestillingsparadokset» i *Frønes, I & L. Kjølrsrød (red.) Det norske samfunn*. 5. Utgave, 2. Opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Birkelund, G. E. 2008. «Analytisk sosiologi» i *Korsnes, O. Sosiologisk leksikon*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Birkelund, G. E & A. Mastekaasa. 2009. «Kapittel 1. Innledning» i *Birkelund, G. E & A. Mastekaasa (red.) Integrert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Birkelund, G. E. m. fl. 2013. *Mer diskriminering i Oslo enn i andre norske byer? Resultater fra to randomiserte forsøk*. Paper, DISCRIM-prosjektet.
- Brandth, B. & E. Kvande. 2003. *Fleksible fedre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brekke, I & A. Mastekaasa. 2008. «Highly educated immigrants in the Norwegian labour market: permanent disadvantage?» i *Work Employment Society* 2008 22: 507.
- Brochmann, G. 2005. «Lykksalighetens rike og den nye etniske forstyrrelsen» i *Frønes, I & L. Kjølrsrød (red.) Det norske samfunn*. 5. Utgave, 2. Opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Brochmann, G. & K. Kjeldstadli. 2008. *A history of immigration. The case of Norway 900 – 2000*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Burgess, S m. fl. 2008. «Maternity rights and mothers' return to work» i *Labour Economics* 15 (2008).
- Bø, T. P. 2004. «Hver tredje har fleksibel arbeidstid». URL: <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/hver-tredje-har-fleksibel-arbeidstid>, lest 13.4.14.
- Dale, A. m. fl. 2006. «A Life-course Perspective on Ethnic Differences in Women's Economic Activity in Britain» i *European Sociological Review*. Vol 22, nr. 3.
- Daugstad, G. 2009. *Søker krake make? Ektenskap og pardannelse blant unge med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan og Vietnam*. SSB-rapport 2009/33.

- Djuve, A. B. & H. C. Kavli. 2007. «Kapittel 8: Integreringspolitikk i endring» i *Dølvik et. al (red). Hamskifte. Den norske modellen i endring*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Dommermuth, L & R. H. Kitterød. 2009. «Fathers' employment in a father-friendly welfare state: does fatherhood affect men's working hours?» i *Community, Work & Family Vol. 12, No 4*.
- Drange, I. 2007. *Arbeidsmarkedet for høyt utdannede minoritetskvinner - en kvantitativ studie av arbeidstilknytning og inntekt blant ikke-vestlige minoritetskvinner med høyere utdanning fra Norge*. Masteroppgave. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.
- Ellingsæter, A. L. 2006. «The Norwegian childcare regime and its paradoxes» i *Ellingsæter, A. L & A. Leira (red.) Politicising Parenthood in Scandinavia*. Bristol: Policy Press.
- Ellingsæter, A. L. 1991. «Hvorfor jobber pappa overtid? Om årsaker til og konsekvenser av fedres lange arbeidstid» i *Nye kvinner. Nye menn*. Oslo: Ad Notam forlag AS.
- Ellingsæter, A. L & L. Guldbrandsen. 2003. *Barnehagen – fra selektivt til universelt velferdsgode*. NOVA Rapport 24/2003.
- Ellingsæter, A. L & M. Rønsen. 1996. «The Dual Strategy: Motherhood and the Work Contract in Scandinavia» i *European Journal of Population 12*.
- Elster, J. 2007. *Explaining Social Behaviour. More Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Esping-Andersen, G. 1990. *The three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Fekjær, S. 2011. «Registerdata i praksis – ikke bare å trykke på «play»» i *Fangen, K & A-M Sællerberg (red.) Mange ulike metoder*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Greenman, E. 2010. «Asian American-White Differences in the Effect of Motherhood on Career Outcomes» i *Work and Occupations 2011 38: 37*.
- Gustafsson m. fl. 1996. «Women's labor force transitions in connection with childbirth: A panel data comparison between Germany, Sweden and Great Britain» i *Journal of Population Economics Vol 9*.
- Hansen, T. m. fl. 2012. «1. Innledning» i *Likestilling hjemme*. NOVA-rapport nr 8/12.
- Heath, A. F. m. fl. 2008. «The Second Generation in Western Europe: Education, Unemployment, and Occupational Attainment» i *The Annual Review of Sociology 2008. 34*.
- Hedström, P. 2005. *Dissecting the Social. On Principles of Analytical Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Henriksen, K (red). 2009. *Unge som innvandret før skolealder – hvor like er de norskfødte med innvandrerforeldre?*. SSB Notater.
- Henriksen, K. 2010. *Levekår og kjønnsforskjeller blant innvandrere fra ti land*. SSB-rapport.
- Henriksen, K & L. Østby. 2007. «Etterkommerne - innvandringens lakmustest» i *Plan (5)*.
- Jonsson, J. O. & F. Rudolphi. 2011. «Weak Performance – Strong Determination: School Achievement and Educational Choice among Children of Immigrants in Sweden» i *European Sociological Review vol, 27, nr. 4*.
- Kanji, S. 2011. «What Keeps Mothers in Full-time Employment?» i *European Sociological Review vol, 27, nr. 4*.

- Kavli, H. C. 2001. *En dråpe, men i hvilket hav? Kontantstøttens konsekvenser for barnehagebruk blant etniske minoriteter*. Fafo-rapport 349.
- Kavli, H. C. 2004. «Familiepolitiske dilemmaer i det fleretniske samfunnet» i *Leira, A & A. L. Ellingsæter. Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kavli, H. C. & M. Nadim. 2009. *Familiepraksis og likestilling i innvandrede familier*. Fafo-rapport 2009: 39.
- Kenjoh, E. 2005. «New Mothers' Employment and Public Policy in the UK, Germany, the Netherlands, Sweden, and Japan» i *LABOUR 19 (Special Issue) 5-49 (2005)*.
- Kitterød, R. H. 2002. «En diskusjon av utdanningsnivåets betydning for deling av husarbeid blant småbarnsforeldre» i *Sosiologisk tidsskrift nr. 3 2002 – 10. årgang*.
- Kitterød, R. H. 2010. «5. Yrkesarbeid blant par: Hvor finner vi de utradisjonelle tilpasningene?» i SSB-rapport.
- Leira, A. 2006. «Familier og velferdsstat. Familieendring og politisk reform i 1990-åra» i *Frønes, I & L. Kjølsvrød (red.) Det norske samfunn*. 5. Utgave, 2. Opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Leirvik, M. S. 2010. «For mors skyld. Utdanning, takknemlighet og status blant unge med pakistansk og indisk bakgrunn» i *Tidsskrift for Ungdomsforskning 2010, 10(1), pp. 23-47*.
- Lima, I. & R. Steen Jensen. 2012. «3. Arbeidsdeling hjemme: hvilken betydning har livsfase, yrkestilknytning, sosial klasse og bosted?» i *Likestilling hjemme*. NOVA-rapport nr 8/12.
- Lindley, J. K. m. fl. 2006. «Ethnic differences in women's employment: the changing role of qualifications» i *Oxford Economic Papers 58*.
- Lyngstad, T. H. 2010. «Der var det slutt. Eksempel på forløpsanalyse» i *Album, D. m. fl. (red.), Metodene våre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Løwe, T. 2009. «Unge oppvokst i Norge med innvandrerforeldre. Mer «norske» enn eldre innvandrere?» i *Samfunnsspeilet, 2009/4*.
- Løwe, T. 2008. *Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn. Unge oppvokst i Norge med foreldre fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam*. SSB-rapport 2008/14.
- Mincer, J. & S. Polachek. 1974. «Family Investments in Human Capital: Earnings of Women» i *Schultz, T. W (red.), Marriage, Family, Human Capital and Fertility*.
- Mood, C. 2010. «Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It» i *European Sociological Review, Vol. 26, nr 1, 2010*.
- Nordli Hansen, M. & A. Mastekaasa. 2006. «Kapittel 3: Utdanning, ulikhet og forandring» i *Frønes, I & L. Kjølsvrød (red.) Det norske samfunn*. 5. Utgave, 2. Opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- OECD. 2009. *Jobs for Immigrants. Labour Market Integration in Norway. The Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Norway*. OECD- rapport.
- Olsen, B. 2008. *Innvandrerungdom og etterkommere i arbeid og utdanning. Hvor forskjellige er unge med ikke-vestlig bakgrunn fra majoriteten?* SSB-rapport 33/2008.
- Olsen, B. 2010. *Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning 2008*. SSB-rapport 57/2010
- Olsen, B. 2013. *Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning 2011*. SSB-rapport 36/2013.

- Pronzato, C. D. 2009. «Return to work after childbirth: does parental leave matter in Europe?» i *Rev Econ Household* (2009) 7.
- Pylkkänen, E & N. Smith. 2004. *The Impact of Family-Friendly Policies in Denmark and Sweden on Mothers' Career Interruptions Due to Childbirth*. The Institute for the Study of Labor (IZA) Discussions Paper No. 1050.
- Ringdal, K. 2007. *Enhet og mangfold*. 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rønsen, M. & R. H. Kitterød. 2011. «Husmor i likestillingsland. Hvem er hjemmearbeidende i dag?» i *Samfunnsspeilet*, 2011, 01.
- Rønsen, M. & R. H. Kitterød. 2012. *Entry into work following childbirth among mothers in Norway. Recent trends and variation*. SSB Discussion papers No. 702.
- Rønsen, M. & M. Sundström. 2002. «Family Policy and After-Birth Employment Among New Mothers – A Comparison of Finland, Norway and Sweden» i *European Journal of Population*, Vol 8.
- Skog, O. J. 2005. *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Stortingsmelding nummer 8. 2008-2009. *Om menn, mansroller og likestilling*.
- SSB. 2010. *Dette er Kari & Ola. Kvinner og menn i Norge*.
- Torp, H. m. fl. 1994. *Arbeidsmarkedsteori*. Stavanger: Rogaland Mediesenter.
- Tufte, P. A. 2000. *En intuitiv innføring i logistisk regresjon. Arbeidsnotat nr. 8-2000*. SIFO.
- Waldfogel m. fl. 1999. «Family leave policies and women's retention after childbirth: Evidence from the United States, Britain, and Japan» i *Journal of Population Economics* (1999) 12.
- Wiik, K. A. 2014. *Valg av ektefelle blant norskfødte med innvandrerforeldre*. SSB-rapport 2014/9

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Oppgaven består av 24 600 ord.

Appendiks

Vedlegg 1:

Deskriptiv statistikk personår

	<i>Majoritet</i>	<i>Tyrkiske etterkommere</i>	<i>Pakistanske etterkommere</i>
Antall personår	262 149	588	1745
Personår med overgang (kommer i jobb)	84 399	126	396
Personår uten overgang (kommer ikke i jobb)	177 750	462	1349

Vedlegg 2:

Oversikt over hvor mange som får barn nr. 2 innen 12 og 48 måneder, prosent

	<i>12 mnd</i>	<i>48 mnd</i>
<i>Majoritet</i>	2,3	60,4
<i>Tyrkia</i>	2,7	41,8
<i>Pakistan</i>	2,9	61,3

Vedlegg 3:

Oversikt over hvor mange som er under fulltidsutdanning ett og fire år etter første fødsel, prosent

	<i>1 år</i>	<i>4 år</i>
<i>Majoritet</i>	16,6	10,7
<i>Tyrkia</i>	12,7	8,0
<i>Pakistan</i>	12,0	8,6

Vedlegg 4:

Forløpsanalyse av odds for å komme i arbeid etter første fødsel

	<i>Modell 4A, OR:</i>	<i>Modell 4B, OR:</i>	<i>Modell 4C, OR:</i>	<i>Modell 4D, OR:</i>	<i>Modell 4E, OR:</i>
<i>Landbakgrunn (ref: Majoritet)</i>					
Tyrkia	0,599*** (0,063)	0,675*** (0,071)	0,620*** (0,066)	0,674*** (0,072)	0,457* (0,153)
Pakistan	0,565*** (0,034)	0,644*** (0,039)	0,641*** (0,039)	0,705*** (0,043)	0,360*** (0,061)
<i>Alder (ref: 25 – 29 år)</i>					
18 – 19 år	0,639*** (0,023)	0,893** (0,033)	0,864*** (0,032)	1,071 (0,040)	1,070 (0,040)
20 – 24 år	0,974* (0,012)	1,150*** (0,015)	1,026* (0,012)	1,171*** (0,015)	1,172*** (0,015)
30 – 35 år	0,874*** (0,009)	0,824*** (0,008)	0,879*** (0,009)	0,838*** (0,008)	0,839*** (0,008)
<i>Samlivsstatus (ref: ikke samliv)</i>					
	1,483*** (0,016)	1,380*** (0,015)	1,309*** (0,014)	1,252*** (0,014)	1,253*** (0,014)
<i>Bosted (ref: ikke Oslo)</i>					
	1,116*** (0,014)	1,049*** (0,014)	1,062*** (0,014)	1,012 (0,013)	1,011 (0,013)
<i>Utdanningsnivå (ref: grunnskole)</i>					
VGS		1,301*** (0,017)		1,154*** (0,015)	1,153*** (0,015)
Høyere utdanning		1,779*** (0,024)		1,544*** (0,021)	1,543*** (0,021)
<i>Foreldrepenger (ref: ikke mottatt)</i>					
			2,465*** (0,036)	2,301*** (0,034)	2,285*** (0,034)
<i>Tid, år (ref: år 1)</i>					
2	0,426*** (0,005)	0,436*** (0,005)	0,436*** (0,005)	0,443*** (0,005)	0,443*** (0,005)
3	0,268*** (0,005)	0,278*** (0,005)	0,278*** (0,005)	0,286*** (0,005)	0,286*** (0,005)
4	0,214*** (0,006)	0,228*** (0,006)	0,228*** (0,006)	0,238*** (0,007)	0,238*** (0,007)
5	0,179*** (0,007)	1,195*** (0,007)	0,195*** (0,008)	0,207*** (0,008)	0,207*** (0,008)
6	0,157*** (0,009)	1,172*** (0,010)	0,172*** (0,010)	0,184*** (0,010)	0,184*** (0,010)
7	0,113*** (0,009)	0,125*** (0,010)	0,125*** (0,010)	0,134*** (0,011)	0,134*** (0,011)
8	0,096***	0,107***	0,107***	0,116***	0,116***

	(0,011)	(0,012)	(0,012)	(0,013)	(0,013)
9	0,085*** (0,020)	0,095*** (0,015)	0,095*** (0,015)	0,103*** (0,017)	0,103*** (0,017)
10	0,076*** (0,020)	0,083*** (0,022)	0,083*** (0,022)	0,089*** (0,024)	0,089*** (0,024)
<i>Samspillsledd</i>					
Høyere utdanning*Pakistan					1,276 (0,197)
Foreldrepenge*Pakistan					2,123*** (0,381)
Høyere utdanning*Tyrkia					1,165 (0,358)
Foreldrepenge*Tyrkia					1,517 (0,536)
<i>Konstantledd</i>					
	0,579*** (0,006)	0,422*** (0,006)	0,284*** (0,005)	0,240*** (0,004)	0,242*** (0,004)
LR (frihetsgrader) (nullmodell)	20689,14 *** (16)	22755,55 *** (18)	24913,87 *** (17)	26186,83 *** (19)	26211,29 *** (23)
LR (frihetsgrader) (modell A)		2066,42*** (2)	4224,74*** (1)	5497,7*** (3)	5522,16*** (7)
LR (frihetsgrader) (modell B)				3431,28*** (1)	3455,74*** (5)
LR (frihetsgrader) (modell C)				1272,96*** (2)	1297,42*** (6)
LR (frihetsgrader) (modell D)					24,46*** (4)
-2LL	308 744, 84	306 678,42	304 520,1	303 247, 14	303 222,68
<i>N personår</i>	261 931	261 931	261 931	261 931	261 931

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05

Kvinner som får barn nummer to regnes ikke lenger som under risiko og blir sensurert fra og med fødselsåret til barn nummer to. Kvinner som er i fulltidsutdanning bidrar ikke med personårene de årene de er under utdanning.

Vedlegg 5:

Forløpsanalyse av odds for å komme i arbeid etter fødsel, samlet modell med fulle interaksjoner

	OR:
<i>Landbakgrunn</i> (ref: majoritet)	
Tyrkia	0,585 (0,615)
Pakistan	0,386 (0,395)
<i>Alder</i> (ref: 25 – 24 år)	
18 – 19 år	0,544*** (0,019)
20 – 24 år	0,923*** (0,011)
30 – 35 år	0,900*** (0,009)
<i>Tid</i> (ref: 1 år)	
2 år	0,438*** (0,005)
3 år	0,271*** (0,005)
4 år	0,210*** (0,006)
5 år	0,172*** (0,007)
6 år	0,147*** (0,008)
<i>Samspillsledd</i>	
18 – 19 år * Tyrkia	2,510 (1,408)
20 – 24 år * Tyrkia	1,606* (0,363)
30 – 35 år * Tyrkia	3,428 (2,780)
18 – 19 år * Pakistan	0,715 (0,278)
20 – 24 år * Pakistan	0,990 (0,124)
30 – 35 år * Pakistan	1,259 (0,285)
2 år * Tyrkia	0,807 (0,849)
3 år * Tyrkia	0,543 (0,584)
4 år * Tyrkia	1,384 (1,500)
5 år * Tyrkia	0,901 (1,055)
6 år * Tyrkia	1,403 (1,703)
2 år * Pakistan	1,488 (1,525)
3 år * Pakistan	2,063 (2,121)
4 år * Pakistan	1,723 (1,807)
5 år * Pakistan	1,306 (1,430)
6 år * Pakistan	0,848 (1,061)
<i>Konstant</i>	0,793*** (0,006)
LR (frihetsgrader)	17324,51*** (26)
-2LL	307 963, 02
<i>N personår</i>	257 218

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05

Kvinner som får barn nummer to regnes ikke lenger som under risiko og blir sensurert fra og med fødselsåret til barn nummer to. Kvinner som er i fulltidsutdanning bidrar ikke med personår de årene de er under utdanning.

Vedlegg 6:

Odds for å være i arbeid 12 måneder etter fødsel

	Modell 1A, OR:	Modell 1B, OR:	Modell 1C, OR:	Modell 1D, OR:	Modell 1E, OR:
<i>Landbakgrunn</i> (ref: majoritet)					
Tyrkia	0,669** (0,099)	0,791 (0,114)	0,693* (0,103)	0,793 (0,118)	0,275 (0,200)
Pakistan	0,650*** (0,053)	0,770** (0,063)	0,719*** (0,059)	0,826* (0,068)	0,374** (0,107)
<i>Alder</i> (ref: 25 – 29 år)					
18 – 19 år	0,519*** (0,028)	0,841** (0,047)	0,695*** (0,038)	1,004 (0,056)	1,003 (0,056)
20 – 24 år	0,880*** (0,014)	1,098*** (0,018)	0,915*** (0,015)	1,107*** (0,019)	1,107*** (0,019)
30 – 35 år	0,988 (0,012)	0,922*** (0,002)	0,996 (0,013)	0,938*** (0,012)	0,038*** (0,012)
<i>Samlivsstatus</i> (ref: ikke samliv)					
	1,256*** (0,015)	1,163*** (0,014)	1,168*** (0,014)	1,105*** (0,014)	1,105*** (0,014)
<i>Bosted</i> (ref: ikke Oslo)					
	1,119*** (0,017)	1,032* (0,016)	1,059*** (0,016)	0,991 (0,015)	0,991 (0,015)
<i>Utdanningsnivå</i> (ref: grunnskole)					
VGS		1,462*** (0,026)		1,322*** (0,024)	1,322*** (0,024)
Høyere utdanning		2,182*** (0,040)		1,928*** (0,035)	1,927*** (0,035)
<i>Foreldrepenger</i> (ref: ikke mottatt)					
			2,555*** (0,054)	2,294*** (0,049)	2,279*** (0,049)
<i>Samspillsledd</i>					
Tyrkia*Høyere utdanning					1,019 (0,398)
Tyrkia*Foreldrepenger					3,107 (2,308)
Pakistan*Høyere utdanning					1,289 (0,247)
Pakistan*Foreldrepenger					2,286** (0,671)
<i>Konstantledd</i>	0,436*** (0,005)	0,271*** (0,005)	0,196*** (0,004)	0,146*** (0,004)	1,147*** (0,004)
LR (frihetsgrader) (nullmodell)	862,10*** (7)	3011,54*** (9)	3154,96*** (8)	4710,67*** (10)	4724,96*** (14)
LR (frihetsgrader) (modell A)		2149,45*** (2)	2292,87*** (1)	3848,53*** (3)	3862,87*** (7)
LR (frihetsgrader)				1699,13***	1713,42***

(modell B)				(1)	(5)
LR (frihetsgrader) (modell C)				1555,71*** (2)	1570,00*** (6)
LR (frihetsgrader) (modell D)					14,30** (4)
-2LL	186 084, 754	183 935, 308	183 791,888	182 236, 182	182 221, 886
<i>N</i>	<i>147 171</i>	<i>147 171</i>	<i>147 171</i>	<i>147 171</i>	<i>147 171</i>

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05

Kvinner som er i fulltidsutdanning eller som har fått barn nummer to innen 12 måneder etter fødsel er utelatt.

Vedlegg 7:

Odds for å være i arbeid 48 måneder etter fødsel

	Modell 2A, OR:	Modell 2B, OR:	Modell 2C, OR:	Modell 2D, OR:	Modell 2E, OR:
<i>Landbakgrunn</i> (ref: majoritet)					
Tyrkia	0,492** (0,111)	0,549** (0,125)	0,508** (0,118)	0,550* (0,128)	0,381 (0,195)
Pakistan	0,370*** (0,058)	0,400*** (0,063)	0,423*** (0,068)	0,444*** (0,072)	0,310*** (0,102)
<i>Alder</i> (ref: 25 – 29 år)					
18 – 19 år	1,088 (0,085)	1,498*** (0,119)	1,483*** (0,119)	1,821*** (0,149)	1,820*** (0,149)
20 – 24 år	1,204*** (0,041)	1,346*** (0,047)	1,273*** (0,044)	1,389*** (0,049)	1,390*** (0,049)
30 – 35 år	0,673*** (0,019)	0,629*** (0,018)	0,677*** (0,019)	0,641*** (0,019)	0,641*** (0,019)
<i>Samlivsstatus</i> (ref: ikke samliv)					
	1,125*** (0,029)	1,070** (0,028)	0,992 (0,026)	0,963 (0,025)	0,963 (0,025)
<i>Bosted</i> (ref: ikke Oslo)					
	1,318*** (0,048)	1,238*** (0,046)	1,211*** (0,045)	1,155*** (0,043)	1,156*** (0,043)
<i>Utdanningsnivå</i> (ref: grunnskole)					
VGS		1,458*** (1,873)		1,275*** (0,040)	1,276*** (0,040)
Høyere utdanning		1,873*** (0,063)		1,614*** (0,056)	1,613*** (0,056)
<i>Foreldrepenger</i> (ref: ikke mottatt)					
			2,882*** (0,088)	2,710*** (0,084)	2,699*** (0,084)
<i>Samspillsledd</i>					
Tyrkia*Høyere utdanning					2,408 (2,695)
Tyrkia*Foreldrepenger					1,491 (0,866)
Pakistan*Høyere utdanning					1,200 (0,506)
Pakistan*Foreldrepenger					1,570 (0,578)
<i>Konstantledd</i>					
	2,762*** (0,067)	2,014*** (0,060)	1,261*** (0,041)	1,055*** (0,038)	1,058 (0,038)
LR (frihetsgrader) (nullmodell)	369,75*** (7)	721,75*** (9)	1551,73*** (8)	1742,61*** (10)	1745,67*** (14)
LR (frihetsgrader) (modell A)		352,00*** (2)	1181,98*** (1)	1372,86*** (3)	1375,92*** (7)

LR (frihetsgrader) (modell B)				1020,85*** (1)	1023,92*** (5)
LR (frihetsgrader) (modell C)				190,87*** (2)	193,94*** (6)
LR (frihetsgrader) (modell D)					3,07
-2LL	40 341,238	39 989,234	39 159,256	38 968,382	38 965,314
<i>N</i>	35 095	35 095	35 095	35 095	35 095

*** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05

Kvinner som er i fulltidsutdanning eller som har fått barn nummer to innen 48 måneder etter fødsel er utelatt.
Inkluderer kvinner som har fått barn f.o.m 2000 t.o.m. 2006.